

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
BANKININKYSTĖS IR INVESTICIJŲ KATEDRA

LAIMONAS ZABITIS

LIZINGO RINKOS ĮTAKOS LIETUVOS
EKONOMIKAI VERTINIMAS

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas:

prof. dr. I. Mačerinskienė

VILNIUS, 2012

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
BANKININKYSTĖS IR INVESTICIJŲ KATEDRA

LIZINGO RINKOS ĮTAKOS LIETUVOS
EKONOMIKAI VERTINIMAS

Finansų rinkų magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621L10009

Vadovas:

prof. dr. I. Mačerinskienė
2012 12 ...

Recenzentas

2012 12 ...

Atliko:

FRmns1-01 gr. stud.
L. Zabitis
2012 12 01

VILNIUS, 2012

TURINYS

IVADAS.....	6
1. LIZINGO TEORINĖ ANALIZĖ	9
1.1. Lizingo koncepcija	9
1.2. Lizingo tipai.....	10
1.3. Lizingo privalumai ir trūkumai.....	15
1.4. Lizingo rinkos reikšmė ekonomikai	19
1.5. Lietuvos lizingo rinka	27
2. LIZINGO RINKOS ĮTAKOS ŠALIES EKONOMIKAI VERTINIMO METODOLOGIJA.....	29
2.1. Lizingo rinkos įtakos šalies ekonomikai vertinimo modelis	29
2.2. Lietuvos lizingo rinkos kitimo tendencijos 1998-2011 m.	39
2.3. Lietuvos lizingo rinkos palyginimas su užsienio lizingo rinkomis	44
3. LIZINGO RINKOS ĮTAKOS LIETUVOS EKONOMIKAI ĮVERTINIMAS	50
3.1. Lizingo rinkos įtakos Lietuvos bendrajam vidaus produktui įvertinimas	50
3.2. Lizingo rinkos įtakos tiesioginėms užsienio investicijoms įvertinimas	54
3.3. Lizingo rinkos įtakos nedarbo lygiui įvertinimas	56
3.4. Lizingo rinkos įtakos Lietuvos ekonomikai nustatymas, remiantis ekspertinio vertinimo metodu.....	59
3.5. Lizingo rinkos įtakos Lietuvos ekonomikai vertinimas	64
IŠVADOS IR SIŪLYMAI.....	68
LITERATŪRA.....	71
ANOTACIJA	76
ANOTATION	77
SANTRAUKA	78
SUMMARY	79
PRIEDAI	80

LENTELĖS

1 lentelė. Finansinio ir veiklos lizingo palyginimas.....	13
2 lentelė. Empiriniai tyrimai atlikti pereinamosios ekonomikos šalyse, siekiant ištirti finansinio sektoriaus įtaką ekonomikos augimui	21
3 lentelė. 10 Didžiausių lizingo rinkų pasaulyje pagal naujai pasirašomų sutarčių vertę 2010 m.....	44
4 lentelė. Koreliacinės regresinės analizės tarp lizingo rinkos ir BVP atlikimui reikalingi kintamieji .	51
5 lentelė. Daugiamatės regresijos koeficientų lentelė, priklausomas kintamasis - BVP, nepriklausomi – lizingo portfelis, tiesioginės užsienio investicijos, nedarbo lygis	52
6 lentelė. Daugiamatės regresijos koeficientų lentelė, priklausomas kintamasis - BVP, nepriklausomi – lizingo portfelis, tiesioginės užsienio investicijos.....	53
7 lentelė. Daugiamatės regresinės analizės kintamieji	53
8 lentelė. Koreliacinės regresinės analizės tarp lizingo rinkos ir tiesioginių užsienio investicijų atlikimui reikalingi kintamieji.....	55
9 lentelė. Koreliacinės regresinės analizės tarp lizingo rinkos ir nedarbo lygio atlikimui reikalingi kintamieji.....	58
10 lentelė. Ekspertų vertinimo duomenys ir rezultatai.....	60
11 lentelė. Grupiniai alternatyvų įverčiai	62
12 lentelė. Apskaičiuota elementų suma, kompetencijų įverčiai	62

PAVEIKSLAI

1 pav. Lizingo tipai.....	11
2 pav. Standartinė lizingo suteikimo schema	12
3 pav. Lizingo rinkos poveikis ekonomikos augimui	23
4 pav. Ekspertinio tyrimo stadijos.....	33
5 pav. Ekspertų skaičiaus įtaka vertinimo patikimumui	35
6 pav. Lizingo rinkos įtakos šalies ekonomikai įvertinimo modelis	38
7 pav. Lietuvos lizingo portfelis 1998-2011 metais	39
8 pav. Naujai pasirašytų lizingo sutarčių vertė Lietuvoje 2000 – 2011 metais.....	40
9 pav. Lietuvos lizingo portfelio struktūra pagal lizingo tipą 1998 – 2011 metais.....	41
10 pav. Lietuvos lizingo portfelio struktūra pagal turto rūšį 1998 – 2011 metais	42
11 pav. Lietuvos lizingo rinkos pasiskirstymas pagal lizingo įmonių, užimamą rinkos dalį 2012 m. I ketv.	43
12 pav. Naujai sudaromų lizingo sutarčių vertė pagal regionus 1991 – 2010 metais	45
13 pav. Baltijos šalių lizingo portfelis 2006-2011 metais.....	46
14 pav. Naujai pasirašytų lizingo sutarčių vertė Baltijos šalyse	47
15 pav. Lizingo rinkos ir bendrojo vidaus produkto santykis pasaulyje 2010 m.....	48
16 pav. Lietuvos lizingo portfelio, bendrojo vidaus produkto, lizingo rinkos paplitimo ekonomikoje rodiklio pokytis 1998-2011 m.	50
17 pav. Lizingo portfelio ir BVP priklausomybė	52
18 pav. Lietuvos lizingo portfelio, tiesioginių užsienio investicijų pokytis 1998-2011 m.	55
Šaltinis: sudaryta autoriaus.....	56
19 pav. Lizingo portfelio ir tiesioginių užsienio investicijų priklausomybė.....	56
20 pav. Lietuvos lizingo portfelio, nedarbo lygio pokytis 1998-2011 m.	57
21 pav. Lizingo portfelio ir nedarbo lygio priklausomybė.....	58
22 pav. Klausimas „Kokią įtaką, Jūsų nuomone, lizingo rinka daro Lietuvos ekonomikai.....	60

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Pasaulinė technologijų plėtra, individų noras turėti vieną ar kitą daiktą čia ir dabar, finansinių įstaigų pageidavimas patenkinti klientų poreikius paskatino lizingo paslaugos atsiradimą pasaulyje. Ši paslauga iš karto po atsiradimo vienoje ar kitoje šalyje užima svarbią poziciją naujų įrengimų ir technologijų, taip pat transporto priemonių finansavimo srityje. Tai lėmė, kad šiandien lizingo paslauga yra plačiai paplitusi tiek Europoje, tiek visame pasaulyje ir dažnai įvardijama kaip antra svarbiausia finansavimo sritis po įprastų banko kreditų. Pagrindinės tokio paplitimo priežastys yra lizingo paslaugos patrauklumas, lankstumas, kurį ji suteikia tiek jos gavėjui tiek teikėjui bei pakankamai nesudėtingas šios paslaugos suteikimas. Jeigu pavyzdžiui gauti solidžią banko paskolą gali toli gražu ne kiekvienas norintis, tai lizingo būdu įsigytas kompiuteris ar televizorius stovi daugelio namuose. Būtent galimybė atsiradusį vartojimo poreikį patenkinti dabartiniu momentu, neturint reikalingos pinigų sumos norimai prekei ar paslaugai įsigyti, pritraukia didžiules apimtis potencialių lizingo bendrovių klientų. Deja, ne visada pamatuotai. Apdairiai didinamas lizingo portfelis naudingas praktiškai visoms proceso pusėms: skatinami pardavimai generuoja didesnes apyvartas verslo subjektams, auga valstybės mokestinės pajamos, sudėtingi ir brangūs investiciniai projektai įgyja didesnes įgyvendinimo galimybes, o vartotojams atsiranda būdas atsikelti ateities vartojimą. Tačiau nereikėtų pamiršti, kad lizingas, kaip ir banko paskolos, yra finansinė paslauga, skatinanti vartojimą. Taigi prie teigiamo poveikio ekonomikai reikėtų įvertinti ir nepagrįsto augimo grėsmę bei nestabilios finansų sistemos pavojų. Magistro baigiamojo darbo tyrimas yra aktualus mokslinė ir taikomąja prasme. Jame analizuojami atskirų lizingo atmainų veikimo mechanizmai, atskleidžiami pasirinktos finansinės paslaugos privalumai ir trūkumai, įvertinamas lizingo poveikis ekonomikai. Darbų, kuriuose būtų analizuojamos lizingo paslaugos, lizingo rinkos įtaka šalies ekonomikai pasigendama.

Temos naujumas. Mokslininkai matydami sparčią lizingo rinkos plėtrą, vis didėjančias šios paslaugos apimtis bei rinkos plėtrą, pabrėžia tyrimų siekiant išsiaiškinti lizingo rinkos reikšmę šalies ekonomikoms būtinumą bei pastebi tokių tyrimų trūkumą (Moutot et al. (2007), Backe, Zumer (2005), Europos plėtros ir rekonstrukcijos bankas (2006)). Remiantis šiomis autorių pastabomis nenuostabu, kad darbų, kuriuose būtų nagrinėjama lizingo rinkos reikšmė Lietuvos ekonomikai trūksta. Iš lietuvių autorių, išsamiau lizingą nagrinėjo tik Danys, Milašauskas (2000) ir Baršauskas ir kt. (2007). Pastarasis vienintelis tarp Lietuvos autorių bandė aiškintis teorinę lizingo rinkos įtaką šalies ekonomikai. Empirinių tyrimų siekiant išsiaiškinti lizingo rinkos poveikį Lietuvos ekonomikai apskritai nepavyko rasti. Užsienio autorių darbuose Lietuvos lizingo rinka analizuojama tik bendrame kontekste. Taigi akivaizdu, kad naujausiais duomenimis paremtų analitinių darbų Lietuvos lizingo

rinkos kontekste trūksta. Įvertinant, kad lizingo paslauga Lietuvos rinkoje veikia beveik 20 metų, tokie tyrimai yra būtini. Siekiant juos atlikti bus remiamasi užsienio autorių patirtimi bei praktika.

Magistro baigiamajame darbe yra nagrinėjami užsienio autorių (Gallardo (1997), Beuselinck (2000), Pakhtusov, Bay, (2006), Galič ir Funarič (2008), Koh (2006), Yang, (2012)) moksliniai darbai ir tyrimai, atlikti siekiant teoriniu požiūriu išsiaiškinti lizingo rinkos įtaką įvairių šalių ekonomikoms. Taip pat apžvelgiami pagrindiniai empiriniai tyrimai šia tema bei pateikiamos jų išvados (Biagi (1999), Fleming, (2004), Kichler ir Haiss (2009)). Remiantis teorinio lygmens studijomis, užsienio autorių atliktais empiriniais tyrimais, statistiniais bei darbo autoriaus atliktų empirinių tyrimų duomenimis darbe yra įvairiapusiškai nagrinėjama lizingo paslauga, lizingo rinka ir jos reikšmė Lietuvos ekonomikai.

Tyrimo problema. Kokią įtaką lizingo rinka daro Lietuvos ekonomikai?

Tyrimo objektas. Lizingo rinka Lietuvoje.

Tyrimo tikslas. Išanalizavus lizingo rinkos poveikio šalies ekonomikai teorinius aspektus, sudaryti lizingo rinkos įtakos šalies ekonomikai įvertinimo modelį ir juo remiantis nustatyti lizingo rinkos poveikį Lietuvos ekonomikai.

Tyrimo uždaviniai:

1. Pateikti lizingo teoriją ir atskleisti lizingo rinkos reikšmę šalies ekonomikai.
2. Parengti lizingo rinkos įtakos šalies ekonomikai vertinimo metodologiją.
3. Išanalizuoti lizingo rinkos įtaką Lietuvos ekonomikai.

Tyrimo hipotezė. Lizingo rinkos plėtra daro teigiamą įtaką Lietuvos ekonomikai.

Tyrimo metodai:

- Mokslinės literatūros analizė. Metodas daugiausiai taikomas nagrinėjant lizingo koncepciją, jo privalumus ir trūkumus bei įtaką ekonomikai.
- Lyginamoji ir vertinamoji analizė. Darbe lyginami lizingo rinkos statistiniai duomenys, atskiros lizingo rūšys. Vertinama pati lizingo paslauga įvardijant pagrindinius privalumus bei trūkumus, reikšmę ekonomikai. Taip pat atliekama Lietuvos lizingo rinkos su pasauline lizingo rinka lyginamoji analizė.
- Statistinė duomenų analizė. Šis metodas taikomas analizuojant lizingo rinkos plėtrą bei lizingo portfelio struktūrą Lietuvoje.
- Apibendrinimo metodas. Taikomas apibendrinant skyrius bei formuluojant galutines išvadas.
- Koreliacinė regresinė analizė. Šis metodas naudojamas įvertinant lizingo rinkos įtaką Lietuvos ekonomikai.

- Anketinė apklausa, kurios pagalba atliekamas ekspertinis vertinimas. Šis metodas naudojamas siekiant sužinoti ekspertų nuomonę apie lizingo rinkos įtaką Lietuvos ekonomikai, nustatyti pagrindines priežastis, trukdančias lizingo rinkai plėstis, įvertinti Lietuvos lizingo rinkos plėtos galimybes.

Darbo struktūra ir rezultatų taikymo sritys. Darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados, literatūros sąrašas ir priedai. Darbo apimtis – 79 puslapiai be priedų.

Pirmame skyriuje „Lizingo teorinė analizė“ atliekama mokslinės literatūros analizė: nagrinėjama lizingo paslaugos sąvoka, apžvelgiama istorinė lizingo paslaugos raida tiek pasaulyje, tiek Lietuvoje, aprašomi pagrindiniai lizingo tipai, privalumai ir trūkumai, analizuojami autorių teoriniai ir empiriniai tyrimai vertinant lizingo rinkos įtaką ekonomikai ir pateikiamos jų išvados.

Antrame skyriuje „Lizingo rinkos įtakos ekonomikai vertinimo metodologija“ sudaromas lizingo rinkos įtakos ekonomikai vertinimo modelis bei analizuojama Lietuvos lizingo rinka, stebimos kitimo tendencijos, vertinama Lietuvos lizingo rinkos pozicija Baltijos šalių, Europos bei pasaulio kontekste.

Trečiame skyriuje „Lizingo rinkos įtakos Lietuvos ekonomikai analizė“ remiantis antrame skyriuje sudarytu modeliu atliekamas lizingo rinkos įtakos Lietuvos ekonomikai įvertinimas.

Darbas ir jo rezultatai gali būti labiausiai naudingi valdžios institucijoms bei lizingo kompanijoms. Kadangi šio tyrimo rezultatai parodė, kad Lietuvos lizingo rinkos plėtra turi teigiamą įtaką Lietuvos ekonomikai, valdžios institucijoms reikėtų atsižvelgti į lizingo įmonių atstovų pastabas bei siūlomus pateikimus, kuriuos reikėtų atlikti, norint užtikrinti stabilią lizingo rinkos plėtrą. Stabili lizingo rinkos plėtra tikėtina skatins Lietuvos bendrojo vidaus produkto augimą, nedarbo mažėjimą bei padės pritraukti naujų investicijų. Lizingo kompanijos ir jų vadovai šio tyrimo rezultatais galėtų pasinaudoti komerciniais tikslais, siekdamos parodyti šių įmonių teikiamos paslaugos naudą ekonomikai ir kiekvienam iš mūsų. Žinoma, kadangi tai buvo vienas iš pirmųjų tyrimų siekiant įvertinti lizingo rinkos įtaką Lietuvos ekonomikai, svarbu tęsti ir plėtoti naujus tyrimus, naudoti naujus metodus bei padėti įsitikinti šio tyrimo rezultatais. Naujų tyrimų rezultatai galėtų būti pagrindas siekiant užtikrinti sėkmingą Lietuvos lizingo rinkos ateitį.

1. LIZINGO TEORINĖ ANALIZĖ

1.1. Lizingo koncepcija

Lizingo atsiradimą reikėtų sieti su aktyvių nuomos santykių rutuliojimosi. Tačiau norint įvardyti tikslesnę lizingo atsiradimo datą autoriai ginčijasi. Danys ir Milašauskas (2000) teigia, kad tam tikra forma lizingas jau egzistuoja ne mažiau nei keturis tūkstančius metų. Senovės Egipto šventikai, už tam tikrą mokestį nuomoję žemės ūkio įrankius, naudojo savotišką lizingo formą. Tuo tarpu Jurgutytė (2003) savo straipsnyje rašo, kad lizingo ištakos siekia IV a. pr. Kr. „Kai kuriuose šaltiniuose teigiama, kad lizingo sutartys jau buvo sudaromos Šumero valstybėje: Uro mieste rastos molinės lentelės liudija apie žemės ūkio įrankių, žemės, vandens, buivolų ir kitų gyvūnų nuomą“. Anot autorių, pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose lizingo operacija buvo paminėta 1066 m., kai Vilhelmas Užkariautojas išsinuomavo iš Normandijos pirklių laivų Britanijos salų puolimui. Tačiau tais laikais lizingas buvo suvokiamas kiek kitaip negu dabar – tiesiog paprasta nuoma.

Bėgant laikui požiūris į lizingą keitėsi: artimesnis lizingo suvokimas dabartiniam atsirado XIX a., kai buvo įregistruotos pirmosios lizingo bendrovės, kurios tuo metu buvo vadinamos vagonų bendrovėmis. Tokios bendrovės nuomodavo traukinių vagonus anglių ir mineralinių iškasenų savininkams 5 – 8 metų laikotarpiui, bet ilgalaikėse lizingo sutartyse jau buvo numatyta galimybė nuomininkui įsigyti nuomojamus vagonus (Danys, Milašauskas, 2000). Bėgant laikui lizingas vis labiau populiarėjo, plito po skirtingas šalis ir dabar tai yra įprastas finansavimo būdas visame pasaulyje.

Taigi išnagrinėjus skirtingą lizingo suvokimą praeities ir dabarties metu, būtina tiksliai ir teisingai apibrėžti šią sąvoką. Šiuo tikslu panagrinėjau lietuvių ir užsienio autorių darbus ir pateiksiu keletą lizingo apibrėžimų. Tarptautiniame finansų žodyne (2003) lizingas apibrėžiamas kaip susitarimas tarp turto savininko (lizingo kompanijos) ir kitos šalies (lizingo gavėjo) leisti naudoti turtą tam tikram laikotarpiui už tam tikrą atlygį. Alam et al. (2011) teigia, kad lizingas yra priemonė fiziniams ar juridiniams asmenims gauti įrangą, techniką ar kitokį turtą iš karto nesumokant visos sumos. Šios priemonės pagalba pelnas gali būti uždirbamas neturint turto nuosavybės. Gazman (2011) lizingą apibrėžia kaip lizingo gavėjo įsipareigojimą perimti pageidaujamą turtą iš tokio turto pardavėjo mokant įmokas lizingo kompanijai, kuri tampa turto savininke. Goremykin (2009) lizingą apibūdina žymiai paprasčiau – kaip nuomą arba nuomos rūšį. Lizingo gavėjas tiesiog naudojasi turtu, kuris jam nepriklauso, mokėdamas tam tikras įmokas.

Lietuvių autoriai lizingą apibrėžia panašiai: *Lizingas – tai netradicinė finansavimo sistema, jungianti ilgalaikės nuomos ir kreditavimo elementus. Jo esmė yra ilgalaikė nuoma, kurią įmonei, lizingo gavėjai, suteikia bankas, lizingo objektą gaminanti įmonė ar lizingo kompanija vadinama*

lizingo davėju. Sudaręs su lizingo gavėju sutartį, lizingo davėjas perka įrengimą, mašinas, kitą nekilnojamą ar kilnojamą turtą ir išnuomoja lizingo gavėjui už tam tikrą mokėjimų sumą, kurią šis moka per visą sutarties laiką (Dainauskienė, 1996, p. 4).

Danys ir Milašauskas (2000) pabrėžia, kad lizingą reikėtų analizuoti dviem aspektais – kaip ekonominę-finansinę kategoriją, kurios esmė yra tai, kad lizingo bendrovė arba kitas lizingo davėjas teikia finansavimo paslaugas, kad ūkio subjektas galėtų įsigyti ilgalaikio materialiojo turto. Taip pat juridiniu aspektu – šiuo atveju lizingas – tai sutartis, pagal kurią viena šalis – lizingo davėjas – kitos šalies pavedimu įgyja turtą iš turto pardavėjo ir perleidžia teisę naudotis tuo turtu sutartą laikotarpį kitai šaliai – lizingo gavėjui, o pastarasis moka iš anksto sutartas lizingo įmokas.

Darbo autoriaus nuomone, pats tiksliausias ir aiškiausias lizingo apibrėžimas būtų: „Lizingas – tai toks turto įsigijimo finansavimo metodas, kai lizingo bendrovė nuperka kliento pasirinktą prekę ir suteikia teisę ja naudotis, kai prekės nuosavybės teisė galiojant lizingo sutarčiai priklauso lizingo bendrovei.“ (Treigienė, 2010, p. 60).

Taigi apibendrinant pateiktus apibrėžimus galima teigti, kad nors jie ir turi skirtumų, tačiau savo esme yra panašūs: akcentuojama galimybė naudoti turtą neturint jo nuosavybės, kai tą turtą nuperka lizingo bendrovė (išorinis finansuotojas), o už nupirktą turtą atsiskaitoma per keletą metų kol galioja lizingo sutartis, mokant tam tikro dydžio įmokas.

1.2. Lizingo tipai

Lizingas, kaip viena iš finansavimo rūšių, turi savo atmainų, jis modifikuojamas atsižvelgiant į klientų poreikius. Lizingas turi keletą savo tipų, tačiau konkretaus klasifikavimo nustatymas yra tam tikra problema. Skirtingose šalyse lizingas skirstomas pakankamai skirtingai, egzistuoja daugiau arba mažiau rūšių. Taip atsitinka dėl skirtingos teisinės šalių bazės, skirtingų lizingo operacijų vertinimo. Remiantis lietuvių ir užsienio mokslininkų darbais galima išskirti pagrindinius lizingo tipus (žr. 1 pav.).



Šaltinis: sudaryta autoriaus

1 pav. Lizingo tipai

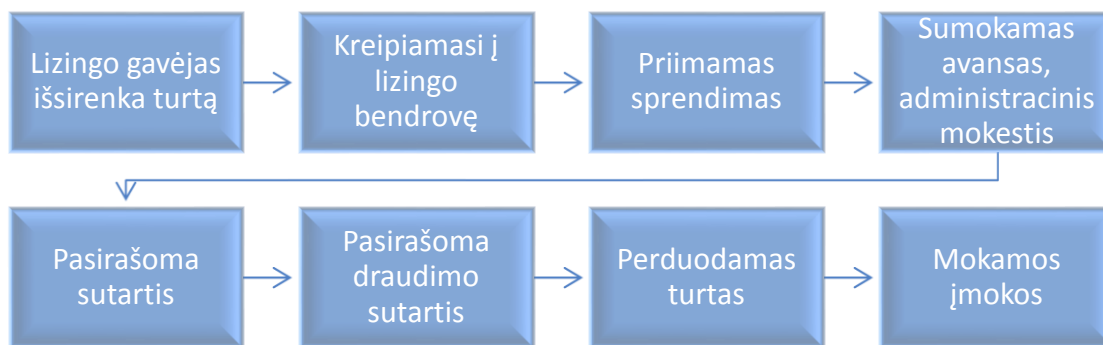
Finansinis lizingas

Kaip iš pirmo paveikslo matome, aptarsiu šešis lizingo tipus. Pradėsiu nuo dviejų pagrindinių tipų: finansinio bei veiklos (dar dažnai vadinamo operatyvinio arba operacinio lizingo). Finansinis lizingas – tai toks lizingo sandoris, kai finansuojamas turto įsigijimas arba visa turto ekonominio naudojimo laiko dalis. Toks sandoris dažnai būna ilgalaikis, kadangi laikotarpis apima didesnę arba visą ekonominio turto naudojimo laiko dalį (Danys, Milašauskas, 2000). Finansinio lizingo sandoris užtikrina lizingo gavėjui turto pirkimą ne didesne nei rinkos verte. Lizingo pabaigoje turto nuosavybė pereina lizingo gavėjui. (Nemati, 2012). Finansinio lizingo atveju lizingo bendrovė gauna pajamas iš turto vertės dengimo, palūkanų, delpinigių, baudų. Be to, dažnoje sutartyje lizingo bendrovė dalinai apsaugo ir nuo turto išankstinio išsipirkimo, nurodydama, kad lizingo gavėjas pageidaudamas išsipirkti turtą anksčiau laiko turėtų sumokėti tam tikrą mokestį arba kelių mėnesių palūkanas į priekį. Įprastai, įvertinant bendrą pinigų srautą iš lizingo įmokų ir kitų įplaukų bei patiriamas administracines ir kitas susijusias išlaidas per finansinio lizingo laikotarpį, ši lizingo paslauga lizingo bendrovei atneša pelną (Contino, 2002).

Dažniausiai turto įsigijamo finansinio lizingo būdu vertė naudojimo laikotarpio (kuris sutampa su lizingo laikotarpiu) pabaigoje bus lygi nuliui. Tokiais atvejais lizingo įmokų skaičiavime atspindės nulinė likutinė vertė (Danys, Milašauskas, 2000). Tačiau pastaruoju metu vis labiau populiarėja finansinis lizingas su likutine verte, kai tam tikra turto vertė lieka lizingo termino pabaigoje. Tai padeda lizingą padaryti patrauklesniu lizingo gavėjui. Nukeliant tam tikrą sumą į lizingo termino pabaigą, pačios lizingo įmokos sumažėja bei tampa mažesne našta. Likutinę vertę, priklausomai nuo

sutartinių įsipareigojimų gali sumokėti lizingo gavėjas, lizinguojamo turto pardavėjas arba lizingo bendrovė.

Apibūdinant finansinio lizingo paslaugą, mano nuomone, būtų svarbu trumpai apibūdinti patį lizingo procesą. Supaprastintą lizingo suteikimo modelį pateikiau 2 paveiksle:



Šaltinis: parengta autoriaus

2 pav. Standartinė lizingo suteikimo schema

Lizingo gavėjas pasirenka turto rūšį, tipą, modelį bei tiekėją. Derasi su tiekėju dėl sąlygų, garantijų, techninės priežiūros, pristatymo, kainos ir kitų. Galutinai suderinęs sąlygas, kreipiasi į lizingo bendrovę dėl finansavimo suteikimo. Jeigu atsakymas būna teigiamas, lizingo gavėjas sumoka pradinį įnašą bei administracinį mokestį, pasirašoma finansinio lizingo bei finansuojamo turto draudimo sutartis. Lizingo bendrovė nuperka pageidaujamą lizingo gavėjo turtą ir perduoda jį lizingo gavėjui. Tolimesnis lizingo gavėjo įsipareigojimas - laiku mokėti įmokas. Be to, lizingo gavėjas prisiima visas išlaidas susijusias su sutarties sudarymu, turto montavimu bei saugojimu.

Operacinis (veiklos) lizingas

Kitas pagrindinis lizingo tipas – tai operacinis (veiklos) lizingas. Tai toks lizingo tipas, kai lizingo laikotarpis yra trumpesnis už turto naudingo tarnavimo laikotarpį (Contino, 2002). Arba kitais žodžiais tariant lizinguojamas turtas vieno lizingo gavėjo yra naudojamas trumpiau negu tas turtas gali būti naudojamas apskritai. (Nemati, 2012). Veiklos lizingas gali trukti nuo kelių mėnesių iki kelių metų. Skirtingai negu finansiniame lizinge, lizingo pabaigoje turto nuosavybė dažniausiai lieka lizingo bendrovei. Be to, pasibaigus lizingo sutarčiai, lizingas pratęsiamas arba suteikiamas kitam lizingo gavėjui. Kadangi lizingo terminas yra pakankamai trumpas, lizingo bendrovė negali būti užtikrinta pelnu (Danys, Milašauskas, 2000). Taip atsitinka, nes numatyti lizingo mokėjimai negali padengti viso turto vertės. Be to, lizingo bendrovei būtina sekti, kad turto rinkos vertė nebūtų žemesnė nei likutinė. Tokiu atveju pasibaigus veiklos lizingo sutarčiai lizingo bendrovė gali susidurti su sunkumais dar kartą lizinguoti tą patį turtą arba jį parduoti ir taip patirti nuostolį. Pastaruoju metu lizingo bendrovės

siekdamos panaikinti šitą riziką sudarinėja sutartis, pagal kurias turtą lizingo termino pabaigoje įsipareigoja atpirkti turto pardavėjas arba kita trečia šalis.

Veiklos lizingas pagrįste išpopuliarėjo dėl paprastos jo apskaitos. Jeigu finansinio lizingo atveju turtas įtraukiamas į įmonės balansą, o į sąnaudas patenka nusidėvėjimas ir palūkanos, tai veiklos lizingo atveju turtas įtraukiamas į lizingo bendrovės apskaitą, o lizingo gavėjo sąnaudas sudaro veiklos lizingo įmokos (Hepp, Gupta, 2010). Apibūdinus finansinį ir veiklos lizingą galima palyginti jų ypatumus (žr. 1 lent.).

1 lentelė. Finansinio ir veiklos lizingo palyginimas

Požymis	Finansinis lizingas	Veiklos lizingas
Turtas	Naudojamas tik vieno lizingo gavėjo.	Naudojamas ne vieno lizingo gavėjo, didelis panašumas į nuomą, gali būti keli turto naudotojai.
Lizingo gavėjo pozicija	Yra būsimas turto savininkas (nuosavybė lizingo pabaigoje).	Nėra būsimas turto savininkas. Turtas naudojamas (nuomojamas) tik tam tikram laikotarpiui.
Lizingo davėjo prisiimamos rizikos	Neprisiima jokios turto naudojimo rizikos. Lizingo kompanijai tenka tik finansinė rizika (įsipareigojimų nevykdymas).	Prisiimamos visos turto naudojimo rizikos.
Lizingo sutarties nutraukimas	Sutartis negali būti nutraukiama, kol lizingo gavėjas pilnai neatsiskaito su lizingo davėju.	Sutartis gali būti nutraukiama ir turtas grąžinamas lizingo davėjui, nesumokėjus visos lizingo sumos už turtą.
Apmokėjimas už turtą	Lizingo gavėjas įsipareigoja per lizingo laikotarpį pilnai atsiskaityti už turtą.	Lizingo gavėjas neįsipareigoja pilnai atsiskaityti už lizingo davėjo nupirktą turtą.
Papildomos paslaugos	Lizingo davėjas suteikia tik finansavimo paslaugą, kitų paslaugų teikti neįsipareigoja.	Lizingo davėjas gali teikti ir kitas papildomas paslaugas, tokias kaip techninė priežiūra ir kitos.

Šaltinis: adaptuota pagal G. Mazūrę, 2009, p.83

Kaip iš pirmos lentelės matome, skirtumų tarp finansinio ir veiklos lizingo netrūksta. Jeigu finansinio lizingo atveju turtas naudojamas tik vieno lizingo gavėjo, kuris ir yra būsimas turto savininkas, tai renkantis veiklos nuomą turtą dažniausiai naudoja keli lizingo gavėjai ir jo nuosavybė lizingo pabaigoje pereina lizingo bendrovei. Teikdama finansinio lizingo paslaugą lizingo bendrovė neprisiima jokios turto naudojimo rizikos, išskyrus finansinę, bei neįsipareigoja teikti jokių papildomų paslaugų. Tuo tarpu siūlant veiklos nuomą prisiimamos visos turto naudojimo rizikos, gali būti teikiamos papildomos paslaugos. Pasirašoma finansinio lizingo sutartis negali būti nutraukiama, kol

lizingo gavėjas pilnai neatsiskaito su lizingo bendrove, veiklos lizingo sutartis priešingai - gali būti nutraukiama ir turtas grąžinamas lizingo davėjui, nesumokėjęs visos lizingo sumos už turtą. Tačiau Lietuvos rinkoje keturi paskutiniai įvardinti veiklos lizingo bruožai veikia retai. Veiklos lizingo sutartyse praktiškai visada lieka punktai, kad lizingo gavėjas privalo, kaip ir finansinio lizingo atveju, apdrausti, prižiūrėti bei išlaikyti turtą tvarkingą savo lėšomis, be to, norint nutraukti veiklos nuomos sutartį bet kuriuo metu to padaryti tikrai nepavyks nepadengus likusios turto vertės ar neradus kito pirkėjo turtui. Kaip parodė darbo autoriaus darbinė praktika tam tikros išimtys gali būti taikomos tik lizingo su valstybinėmis įstaigomis ar įmonėmis atveju, kai lizingo bendrovė dalyvauja viešuose konkursuose bei atsižvelgdama į konkursų sąlygas prisiima daugiau lizingo naudojimo išlaidų bei kai kuriais atvejais suteikia galimybę be jokių papildomų mokesčių grąžinti turtą lizingo bendrovei. Taigi lyginant veiklos bei finansinį lizingą matome, kad finansinis lizingas labiau artimas daugumos žmonių nuomonei, kad turtą finansuojantis lizingo būdu už tą turtą mokamos periodinės įmokos kol lizingo gale sumokėjęs visas įmokas lizinguojamas turtas pereina lizingo gavėjui, o veiklos lizingas artimesnis nuomai. Tačiau mažoje Lietuvos lizingo rinkoje veiklos lizingas yra žymiai panašesnis į finansinį lizingą nei pasauliniame kontekste, nes tiesiog tam tikri veiklos lizingo bruožai Lietuvos rinkoje veikia tik iš dalies.

Apžvelgę bei palyginę du pagrindinius lizingo tipus, pereikime prie kitų, kurie taip pat yra ne mažiau svarbūs.

Grįžtamasis lizingas

Kitas lizingo tipas – grįžtamasis lizingas. Tai toks lizingo tipas, kai lizingo kompanija nuperka turtą iš savo kliento ir lizinguoja jį vėl tam pačiam klientui. Tai padeda tokiam lizingo gavėjui greitai gauti nemažą pinigų sumą (Grönlund et al., 2008). Tokia paslauga dažniausiai naudojasi įmonės, susiduriančios su apyvartinių lėšų trūkumu (Nemati, 2012). Dažniausiai lizinguojamas turtas, kurio likęs ekonominio tarnavimo laikotarpis dar būna gana ilgas. Turto lizinguojama vertė turi visada būti mažesnė už turto rinkos kainą (Danys, Milašauskas, 2000).

Tarptautinis lizingas

Tarptautinis lizingas – tai toks lizingo tipas, kai lizingo gavėjas bei lizingo davėjas (lizingo kompanija) yra iš skirtingų šalių (Wang, 2011). Toks lizingas suteikia galimybę investuotojams, norintiems investuoti kitose šalyse, galimybę įsigyti turto tose šalyse iš tos šalies įmonių. Tarptautinis lizingas suteikia galimybę sumažinti palūkanų, transakcijų išlaidas bei gauti mokestinių lengvatų. Dažniausiai naudojamas tarp Europos šalių bei JAV (Deo, 2008).

Tiesioginis lizingas

Kitas lizingo tipas – tiesioginis lizingas. Šio tipo lizingas yra dažniausiai naudojamas kaip pagalbinė pardavimų priemonė. Tiesioginis lizingas suteikiamas gamintojams ar tam tikrų prekių pardavėjams bendradarbiaujant su lizingo bendrovėmis. Pasirašomos bendradarbiavimo sutartys sudarančios sąlygas lizingo gavėjui įsigyti turtą nemokant palūkanų ar suteikiant kitokių nuolaidų (Nemati, 2012). Geras pavyzdys būtų 2012-06-08 – 2012-07-01 UAB „Šiaulių banko lizingas“ kartu su UAB „Mediashop“ siūloma akcija įsigyti televizorių su galimybe jį per mėnesį grąžinti be jokių papildomų mokesčių ir atgauti visą turto kainą. Be to, tokiam pirkimui galioja specialios lizingo sąlygos, kai už lizingą lizingo gavėjui nereikėtų mokėti nei palūkanų, nei avanso.

Tiesioginis lizingas taip pat gali būti siūlomas didžiausių gamintojų, tiekėjų arba prekių pardavėjų tiesiogiai. Suteikiama galimybė nesikreipiant į lizingo kompaniją gauti lizingą tiesiai iš gamintojų ar tam tikro turto platintojo. Tokiu atveju įmokos taip pat mokamos tiesiai pardavėjui. Tokią paslaugą dažnai siūlo didžiausi automobilių gamintojų atstovai.

Lizingas su skolintu kapitalu

Dar vienas nagrinėjamas lizingo tipas būtų lizingas su skolintu kapitalu. Lizingas, kuriam naudojamas skolintas kapitalas, reiškia tai, kad lizingo davėjas investicijoms į įsigijamą lizingo būdu turtą naudoja ne tik savo lėšas (Danys, Milašauskas, 2000). Tokiu lizingo atveju bankai, pensijų fondai ar kiti instituciniai investuotojai finansuoja nuo 60 iki 80 % turto kainos. Lizingo kompanijai lieka tik mažoji finansavimo dalis nuo 20 iki 40 %. (Contino, 2002). Toks finansavimo išskaidymas padeda pasidalinti riziką tarp investuotojų. Lizingas su skolintu kapitalu populiarus išsivysčiusiose užsienio šalyse, kai finansuojami pakankamai dideli projektai. (Danys, Milašauskas, 2000).

Apibendrinant galima teigti, kad egzistuoja tikrai nemažai lizingo tipų. Jų atsiradimą skatino besikeičianti rinka bei lizingo gavėjų poreikiai. Patys populiariausi bei daugiausia mano dėmesio darbe sulaukiantys lizingo tipai – tai finansinis bei veiklos lizingas. Finansinis lizingas – tai finansavimo forma, jungianti ilgalaikės nuomos ir kreditavimo elementus, kai turtas pereina nuosavybėn per sutartą laiką sumokėjus turto kainą bei palūkanas. Veiklos nuoma – tai pagrinde nuomos sandoris. Pasibaigus nuomos sutarčiai turtas gali būti išperkamas arba grąžinamas lizingo bendrovei. Be šių pagrindinių tipų, egzistuoja ir kitų: grįžtamasis, tarptautinis, tiesioginis lizingas bei lizingas su skolintu kapitalu.

1.3. Lizingo privalumai ir trūkumai

Lizingas ne visada geriausias būdas įsigyti turtui. Esant tam tikroms aplinkybėms lizingas bus teisingas sprendimas, esant kitoms įprastas pirkimas bus teisingas sprendimas. Sprendimas lizinguotis bei kuriuo lizingo būdu ar pirkti įprastai dažniausiai reikalauja tam tikros analizės, įvairių veiksmų

įvertinimo bei „kainuoja“ daug laiko ir pastangų. Galiausia bet koks sprendimas turės savų plusų bei minusų. Tikslinga apžvelgti pagrindinius lizingo privalumus bei trūkumus, kurie padės vienoje ar kitoje situacijoje apsispręsti: lizinguotis ar ne.

Contino (2002) išskiria šiuos pagrindinius lizingo privalumus lizingo gavėjui:

1. Lizingas – puikus įrankis trumpalaikiams poreikiams. Jeigu turtas reikalingas tik trumpam naudojimo laikotarpiui, lizingas gali būti labai naudingas tokiam turtui įsigyti. Lizingas pašalina taip vadinamą perpardavimo riziką, kai turto savininkas po trumpo turto naudojimo norėtų parduoti jam priklausančią turtą. Pavyzdžiui, įmonė stato tam tikrą sandėlį ir jai reikia specialios statybinės įrangos tokio sandėlio statybai. Kai statyba baigiama įranga įmonei tampa nebereikalinga. Jeigu įmonė tą įrangą įsigytų savo lėšomis, tokiu atveju norint ją parduoti pirma reikėtų surasti pirkėją, be to, kadangi įranga nėra labai likvidi, didelė tikimybė, būtų prarandamos pakankamai didelės lėšos. Pasinaudojus lizingo paslauga įmonė panaudojusi įrangą tiesiog gražina ją lizingo bendrovei, tokios įmonės išlaidos aiškios – įmokos sumokėtos lizingui per lizingo laikotarpį.

2. Paprastesnis finansavimo suteikimas. Dažnai naujos įmonės bei įmonės ar asmenys, turintys blogesnę kredito istoriją susiduria su problemomis norint gauti paskolą banke. Be to, paskolos suteikimo procesas dažnai reikalauja daug laiko bei pastangų. Lizingas dažniausiai suteikiamas paprasčiau, greičiau bei prisiimant didesnę riziką. Lizingo kompanijų reikalavimai dažniausiai būna mažesni, nes suteikiant lizingą, lizingo kompanija iš karto turi užstatą – lizinguojamą objektą, kuris lizingo kompanijai priklauso nuosavybės teise (Gallardo, 1997).

3. Senėjimo problemos panaikinimas. Technologijos tobulėja milžinišku greičiu. Jeigu nusiperkamas kompiuteris, ar kitas technologinis turtas, dažnai praėjus dviem ar trimis metams jis tampa jau pasenęs ir nebepatenkina įmonės poreikių bei mažina gamybos efektyvumą. Be to, toks turtas lizingo pabaigoje tampa dažnai nevertingu. Lizingas padeda panaikinti šią riziką. Lizingas visada suteikia galimybę išbandyti naujausią turtą ir taip visada konkurencingu (Kiplinger Washington Editors, 2003). Taip pat svarbu paminėti, kad dažnai lizingo paslauga būtent įvardijama kaip galimybė įmonėms bei žmonėms greičiau pradėti naudoti naujus įrenginius ir užtikrinti technologinę plėtrą. Tuometinio Hewlett Packard direktoriaus Irv Rothman nuomone, būtent lizingas paspartino kompiuterių plėtrą, suteikdamas galimybę juos įsigyti. Jei šios paslaugos būtų nebuvo informacinių technologijų plėtra būtų buvusi žymiai lėtesnė ir sudėtingesnė (Fleming, 2004).

4. Kapitalo išsaugojimas. Dažniausiai pačiu pagrindiniu privalumu būtent įvardijamas kapitalo išsaugojimas įmonėje. Lizingas padeda įmonei įsigyti įrangą ar kitokį turtą įnešant minimalų įnašą – avansą arba 100 % finansavimo atveju, neįnešant nieko, tik mokant lizingo įmokas. Tokiu atveju kitos piniginės lėšos, kuriuos būtų buvusios panaudotos vienokio ar kitokio turto pirkimui, lieka įmonėje. Taigi įmonei atsiranda galimybė tas lėšas panaudoti tolimesnei įmonės plėtrai, prekių užpirkimui, investicijoms ar kitiems tikslams. Arba žvelgiant iš kitos pusės įmonė turėdama tik tam

tikrą avanso sumą gali įsigyti reikiamą turtą, ko nebūtų galima padaryti neturint lėšų padengti visai turto kainai (Kiplinger Washington Editors, 2003).

5. Mokestinės lengvatos. Pasinaudojus lizingo paslauga apmokestinamas pelnas gali būti sumažinamas sumokėtų palūkanų bei nusidėvėjimo suma. Tokiu atveju į valstybės biudžetą sumokamas mažesnis pelno mokestis. Toks mažinimas yra naudingas, nes rinkos palūkanos dažnai būna mažesnės už pelno mokesčio tarifą. Be to, kai kuriose šalyse lizingo gavėjas gali net visa lizingo įmokų suma mažinti pelno mokestį (Kiplinger Washington Editors, 2003).

6. Apsisaugojimas nuo infliacijos. Turto lizingas gali suteikti apsaugą nuo infliacijos. Lizingas lizingo gavėjui suteikia galimybę turtu naudotis šiandien, įnešus tik avansą arba visiškai nepadarius jokių investicijų, už šiandienos kainą, o tada atlikti mokėjimus už tą turtą iš ateities pajamų.

7. Didesni pinigų srautai. Šis privalumas pakankamai susijęs su kitu privalumu – kapitalo išsaugojimu įmonėje. Įrangos lizingas dažniausiai yra ekonomiškai naudingesnis negu įprastas tokios įrangos pirkimas. Kadangi lizingo gavėjas turi tik avansą o ne visą sumą pirksdamas įrangą įprastai, taigi daugiau pinigų jam lieka, kas reiškia, kad pinigų srautas įmonėje padidėja (Kiplinger Washington Editors, 2003).

8. Nebalansiniai straipsniai. Lizingo pradžioje turtas buvo lizinguojamas, neįtraukiant jo į įmonės, lizingo gavėjos, balansą. Taigi lizingo nesimatydavo nei įmonės turte, nei įsipareigojimuose. Tai, žinoma, gerindavo įmonės būklę, kas leisdavo įmonei šalia vieno lizingo pasiimti keletą kitų ar net banko paskolą. Tokiu atveju būdavo iš dalies apgaunamos ne tik finansinės institucijos, bet ir patys įmonės akcininkai. Kas galiausiai įmonę privesdavo prie pakankamai sunkios būklės. Šiuo metu įmonė privalo pasiimtą lizingą traukti tiek į įmonės turtą, tiek į įsipareigojimus. Tai parodo teisingą įmonės būklę ir neleidžia prisiimti įsipareigojimų, kurie galiausiai įmonei galėtų tapti didele našta. Bet egzistuoja dar viena lizingo rūšis, kurios nesimato balanse – tai praeitame poskyryje aprašytas veiklos lizingas. Lizinguojamas turtas neatsispindi įmonės, lizingo gavėjos, balanse, tik nuomos mokestis (įmokos) nurašomas į įmonės sąnaudas. Tokia lizingo rūšis šiuo metu suteikiama tik stiprioms įmonėms (Tolbert, Wood, 2007)

9. Lankstus finansavimas. Lizingo paslauga dažnai pasirenkama dėl jos lankstumo. Dažnas lizingo įmonių klientas yra priklausomas nuo tam tikrų verslo aplinkybių. Įmonės veiklą gali įtakoti sezoniškumas, atsiskaitymas su tiekėjais bei pirkėjais, kitos sąlygos. Tokiu atveju lizingo kompanija savo klientui pasiūlo lankstų įmokų mokėjimo grafiką. Sudaroma galimybė nemokėti, mokėti mažesnes bei didesnes įmokas skirtingais įmonės verslo ciklo periodais. Toks lankstumas įmonei užtikrina stabilią veiklą bei leidžia planuoti pinigų srautus (Tolbert, Wood, 2007)

10. Finansavimo galimybė. Kai kuriais atvejais lizingas gali būti praktiškai vienintelė finansavimo galimybė. Dažnai atsiranda iš lizingo gavėjų pusės pageidavimų nusipirkti prietaisą, kurio kaina yra labai nedidelė, pavyzdžiui smulkius buitines technikos daiktus. Paskolos tokiai mažai sumai

bankas nesuteiktų, kreditinių kortelių minimalūs limitai irgi dažniausiai yra didesni. Taigi tokiems daiktams įsigyti lieka vienintelė finansavimo priemonė – lizingas (Gallardo, 1997).

Aptarus pagrindinius privalumus lizingo gavėjui, svarbu apžvelgti kokią naudą iš lizingo gauna lizingo bendrovės. Danys ir Milašauskas (2000) pateikia tokius lizingo privalumus lizingo davėjui:

1. Lizingas – tai papildomas finansinis produktas. Dažniausiai lizingo kompanijos yra bankų dukterinės įmonės. Bankai norėdami sėkmingai konkuruoti rinkoje turi pasiūlyti paslaugas, kurių reikalauja rinka. Lizingas būtent yra viena iš būtinų finansinių paslaugų.

2. Lizingo grąža yra aukštesnė. Dažnai lyginant banko ir lizingo siūlomas palūkanas pastebime, kad bankai siūlo mažesnes. Tai ypač pastebima analizuojant privačių asmenų lizingą. Taip atsitinka, nes dauguma asmenų finansavimo srityje neturi patirties, jiems svarbiausia patenkinti atsiradusį poreikį – įsigyti buitinės, garso ar kitos technikos prietaisą. Dažnai toks asmuo nesirūpina palūkanomis, jam svarbu turėti prekę dabar ir čia. Todėl lizingas gali sau leisti taikyti didesnes palūkanas ir vis tiek išlikti konkurencingu.

3. Mažesnė rizika. Lizingo bendrovė lizinguojamo turto nuosavybę išlaiko viso lizingo laikotarpiu. Tai leidžia lengviau valdyti kredito riziką. Jei lizingo bendrovės klientas nevykdys savo įsipareigojimų lizingo kompanijai bus lengviau atsiimti turtą, nes jis kompanijai priklauso nuosavybės teise. Tačiau šiuo atveju reikėtų įvertinti kitą riziką. Kadangi turtu naudojosi lizingo gavėjas, egzistuoja tikimybė, kad turtas nebus pakankamai prižiūrėtas ir atsiimant turtą, jis gali būti blogos būklės. Tai gali sukelti problemų lizingo bendrovei norint jį parduoti.

4. Ryšiai su turto tiekėjais. Lizingo bendrovė perka turtą iš klientų pageidaujamų turto tiekėjų. Pirkdama turtą lizingo bendrovė susipažįsta su turto tiekėju ir dažnai siekia pratęsti tolimesnį bendradarbiavimą. Toks bendradarbiavimas atneša naudos abiem pusėms: konkreti lizingo kompanija gauna klientų iš tiekėjo, tiekėjas didina pardavimus.

5. Sprendimų priėmimų greitis. Lizingo suteikimo procedūra dažnai yra paprastesnė už bankų finansavimo suteikimo procedūrą. Tai leidžia trumpiau svarstyti finansavimo klausimą, greičiau pateikti atsakymą bei aptarnauti daugiau klientų.

Apžvelgus pagrindinius lizingo paslaugos plusus, reikėtų pereiti prie minusų. Jų literatūroje galima rasti žymiai mažiau negu plusų. Pagrindinius du minusus įvardija Contino (2002):

1. Sumažinama galimybė uždirbti iš turto pardavimo. Kai lizingo gavėjas lizinguojasi turtą jis dažniausiai neturi galimybės uždirbti pelno iš turto pardavimo lizingo laikotarpiu, jeigu lizinguojant objektą jo vertė dėl vienos ar kitos priežasties pradeda kilti. Pavyzdžiui, dešimties metų barža gali būti verta daugiau nei jos pirkimo kaina dėl infliacijos bei išaugusios jos paklausos. Jeigu lizingo gavėjas tokią baržą norėtų parduoti, jis pirma turėtų ją išsipirkti iš lizingo bendrovės ir tik tada atlikti pardavimo operaciją.

Žinoma, dauguma lizingo bendrovių suteikia galimybę nupirkti lizinguojamą turto lizingo termino pabaigoje už iš anksto nustatytą likutinę vertę. Tačiau pavyzdžiui, esant tokiai situacijai, kai turto likutinė vertė siekia 25 % pradinės kainos, o turto rinkos kaina tuo metu vis dar siekia 75 % turto vertės tokiu atveju lizingo kompanija gali nesutikti parduoti turto ar parduoti jį už papildomą mokestį. Tam, kad išvengti tokios situacijos siūloma sutartyje apibrėžti kam atitenka pirmenybė nupirkti turtą už likutinę vertę. Tokiu atveju bus išvengta ginčų tarp lizingo gavėjų ir lizingo bendrovių.

2. Ribota turto kontrolė. Šis trūkumas labai artimai siejasi su prieš tai įvardintu. Kai lizingo terminas baigiasi ir turtas sugrįžta lizingo bendrovei, ji gali nesutikti pratęsti to turto lizingo. Lizingo bendrovė gali būti jau sutarusi su kitu klientu lizinguoti šį turtą arba nusprendusi jį parduoti pakankamai didelės rinkos vertės, kuri viršija likutinę. Tokiu atveju buvusiam lizingo gavėjui atsirastų papildomų išlaidų bei problemų greitai surandant turtą, kuris galėtų pakeisti prieš tai lizinguotą (Kiplinger Washington Editors, 2003).

Kiti autoriai rašę apie lizingą prie paminėtų pagrindinių dviejų trūkumų dažnai mini dar vieną. Tai lizingo paslauga savo esmę, t.y. kai perkamas turtas žvelgiant tik į palūkanas bei nevertinant kitų veiksnių perkant lizingu „kainuoja“ brangiau negu įsigyjant įprastai (Tolbert, Wood, 2007).

Įvertinant lizingo privalumus bei trūkumus, galima teigti, kad lizingas yra tikrai patraukli paslauga tiek įmonėms, tiek privatiems asmenims bei, žinoma, lizingo teikėjams. Lizingas suteikia galimybę pagrįstai planuoti piniginius srautus įmonėje, išsaugoti kapitalo dalį, taip nestabdant tolimesnių įmonės investicijų bei plėtros planų. Lizingas dalinai apsaugo tiek nuo infliacijos, tiek nuo turto senėjimo. Lizinguojantis galima pasinaudoti tam tikromis mokestinėmis lengvatomis bei paprastesne apskaita. Nors lizingo laikotarpiu ir yra tam tikrų apribojimų turto pardavimui, tačiau reikėtų įvertinti tai, kad lizingo paslauga dažniausiai naudojama siekiant turtą naudoti įmonės veikloje, o ne parduoti. Lizingas ypatingai naudingas mažoms įmonėms, kurios neturėtų galimybės įsigyti tam tikros įrangos sumokant visą sumą iš karto, o lizingo pagalba įnešus pradinę įmoką, jos gali sau leisti plėstis ir išgyventi konkurencinėje kovoje.

1.4. Lizingo rinkos reikšmė ekonomikai

Pradedant nagrinėti lizingo rinkos reikšmę ekonomikai, svarbu pirma apskritai nustatyti ar egzistuoja ryšys tarp finansinio sektoriaus, jo teikiamų paslaugų plėtros ir ekonomikos augimo. Šio ryšio nagrinėjimas pastarajame dešimtmetyje susilaukė didžiulio ekonomistų susidomėjimo ir yra vis plačiau nagrinėjamas ekonominėje literatūroje. Pirmieji empiriniai tyrimai buvo atlikti dar devintajame dešimtmetyje. Jų metu tirtas ryšys tarp bankų išduodamų paskolų masto didėjimo ir ekonominio augimo išsivysčiusiose šalyse. Tarp šių dviejų veiksnių nustatytas pakankamai stiprus teigiamas ryšys, taigi tyrimai buvo tęsiami. Pastaraisiais metais nesunku rasti vis daugiau mokslinių darbų, kurių

išvados skelbia, kad išsivystęs bankinis sektorius, akcijų rinkos plėtra turi teigiamą poveikį ekonomikos augimui (Kichler, Haiss, 2009). Tačiau pradėjus tyrinėti besivystančias arba mažiau išsivysčiusias šalis buvo nustatyta, kad paminėtas ryšys nebūtinai egzistuoja, jo gali nebūti arba jis gali būti net neigiamas. Empirinių tyrimų metu buvo nustatyta, kad finansų sektoriaus, jo teikiamų paslaugų vystymasis besivystančių pietryčių Europos šalių ekonomikose neturi reikšmingo poveikio ekonomikos augimui (Mehl et al, 2006). Tokios išvados yra pakankamai netikėtos. Darbo autoriaus nuomone, pirma būtų tikslinga panagrinėti mokslininkų atliktus empirinius tyrimus ir įvertinti ar besivystančių rinkų šalims finansų sektorius, jo plėtra ir priemonės turi tam tikros įtakos ekonomikai. Šitai ypač svarbu išsiaiškinti, nes darbe bus nagrinėjama lizingo rinkos reikšmė ekonomikai Lietuvoje. Lietuva yra priskiriama prie besivystančių rinkų Rytų Europos šalių, taigi išsiaiškinus, kad finansinio sektoriaus teikiamų paslaugų plėtra nesuteikia teigiamo efekto arba visiškai neįtakoja ekonomikos, tokiu atveju ir lizingo rinkos įtakos Lietuvos ekonomikai analizė nebūtų prasminga. Pagrindiniai atlikti empiriniai tyrimai besivystančių rinkų ekonomikos šalyse pateikiami 2 lentelėje. Iš šios lentelės matyti, kad tik mano jau minėto Mehl et al (2006) ir iš dalies Hagmayr ir Haiss (2007) atliktų empirinių tyrimų metu nustatyta, kad finansų sektoriaus ir jo paslaugų plėtra neturėjo reikšmingos įtakos ekonomikos augimui. Autorių nuomone tokia padėtis susiklostė, nes šalyse nagrinėtu laikotarpiu vyravo aukšta infliacija bei pasitaikė bankų krizių atvejų, kurios apsunkino bankų sektoriaus įnašą į ekonomiką. Įdomu, kad tokia padėtis pasireiškė tik besivystančių rinkų Pietryčių Europos šalyse. Paminėti autoriai šį fenomeną aiškina tuo, kad šiose šalyse teisinis bei finansų sektoriaus priežiūros lygis buvo prastesnis negu besivystančių rinkų Rytų bei Centrinės Europos šalyse. Šiose šalyse, kaip parodė 2 lentelėje pateiktų empirinių tyrimų išvados, finansų sektoriaus, jo teikiamų paslaugų plėtra, ypač bankinio sektoriaus vystymasis ir finansavimo produktų pateikimas rinkai turėjo teigiamą poveikį ekonomikos augimui. Taip pat atliktų empirinių tyrimų analizė parodė, kad finansinio sektoriaus plėtra didesnę teigiamą poveikį turi besivystančioms šalių ekonomikoms lyginant jas su išsivysčiusiomis (Fink et al, 2005). Be to, šis poveikis dažniausiai yra stipresnis trumpuoju laikotarpiu. Ilguoju laikotarpiu pastebimas teigiamas dvikryptis poveikis (Ūnalmis, 2002). Apskritai kalbant apie dvikryptį poveikį „mokslininkai vis dar diskutuoja, ar finansų sektoriaus plėtra veikia ūkio augimą, ar ūkio augimas veikia finansų sektorių. Daugelyje tyrimų vyrauja hipotezė, kad finansų sistemos plėtra skatina ūkio augimą. Tačiau yra ir priešinga hipotezė, kad ūkio plėtra sukelia finansų sistemos plėtrą.“ (Balkevičius, 2012, p.87). Šiame darbe neatmesime hipotezės, kad ekonomikos plėtra sukelia finansų sistemos bei mūsų nagrinėjamos lizingo paslaugos plėtrą ir kai kuriais atvejais analizuosime dvikryptį poveikį, tačiau, kadangi antroji hipotezė dar nėra pakankamai patvirtinta pagrindine remsimės pirmąja hipoteze, kad finansų sistemos bei mūsų analizuojamu atveju lizingo rinkos plėtra skatina ūkio vystymąsi.

2 lentelė. Empiriniai tyrimai atlikti pereinamosios ekonomikos šalyse, siekiant ištirti finansinio sektoriaus įtaką ekonomikos augimui

Autorius (metai)	Kas tirta	Tyrimo metodas	Tirti finansų sektoriai	Įtaka ekonomikos augimui	Pagrindiniai pastebėjimai
Hagmayr ir Haiss (2007)	4 šalys (Pietryčių Europa)	Koreliacinė regresinė analizė	Bendras sektorius (bankų sektorius, akcijų birža, obligacijų rinka) Bankų sektorius, akcijų rinka, obligacijų rinka	-/+ 0/+/- + +	1995-2005 m. laikotarpiu kapitalo rinkos plėtra turėjo didžiausią teigiamą efektą ekonomikos augimui. Teigiamas viso finansų sektoriaus paslaugų plėtros efektas ekonomikai pasijaučia su vėlavimu, t.y. po vieno-dviejų metų. Suteikiami vartojimo kreditai turėjo reikšmingą neigiamą poveikį augimui. Autoriai pabrėžia, kad finansų sektorius gali duoti teigiamą efektą ekonomikai tik tokiu atveju, jei teisinė ir priežiūros sistema veikia tinkamai.
Akimov et al (2006)	27 šalys	Koreliacinė regresinė analizė	Bankų sektorius, Pinigų pasiūla	+ +/-	Finansų sektoriaus plėtra turi teigiamą reikšmingą įtaką ekonomikos augimui pereinamosios ekonomikos šalyse 1989-2004. Labai svarbu pasirinkti teisingą priemonę finansų sektoriaus vystymui. Staigus pinigų pasiūlos didinimas pereinamosios ekonomikos šalims netinka.
Mehl et al (2006)	7 šalys (pietryčių Europa)	Koreliacinė regresinė analizė	Bankų sektorius, Pinigų pasiūla	- -	Finansų sektoriaus paslaugų plėtra neturėjo reikšmingo poveikio ekonomikos augimui 1993-2003 metais pietryčių Europoje. Autoriai pateikia išvadą, kad finansų sektoriaus vystymas pagreitina ekonomikos augimą tik jei finansų sektorius ir jo priežiūra yra aukšto lygio bei jei šalyje yra užtikrinamas makroekonominių rodiklių stabilumas.
Fink et al (2005)	9 šalys (pietryčių, rytų, centrinė Europa)	Koreliacinė regresinė analizė, ekspertinė apklausa	Bendras sektorius, Bankų sektorius, Akcijų rinka, Obligacijų rinka	+ +/-0 0 +	Vertinant visą finansų sektoriaus, vidinio skolinimo bei obligacijų rinkos plėtrą, šie veiksniai teigiamai įtakojo ekonomikos augimą 1996-2000. Asmeniniai kreditai ir akcijų rinkos plėtra reikšmingos įtakos augimui neturėjo.

2 lentelės tęsinys kitame puslapyje

2 lentelės tęsinys

Autorius (metai)	Kas tirta	Tyrimo metodas	Tirti finansų sektoriai	Įtaka ekonomikos augimui	Pagrindiniai pastebėjimai
Fink et al (2005)	22 išsivysčiusios šalys ir 11 šalių (Centrinė ir rytų Europa)	Koreliacinė regresinė analizė	Bankų sektorius, Akcijų rinka, Obligacijų rinka	+	Finansų sektoriaus paslaugų plėtra teigiamai veikia ekonominį augimą, tačiau lyginant išsivysčiusias šalis su besivystančiomis šalimis, besivystančiose šalyse finansų sektoriaus įtaka yra didesnė. Finansų sektoriaus plėtra greitina ekonomikos augimą trumpuoju laikotarpiu, ilguoju didelės įtakos neturi. Labai svarbi tinkama finansų sektoriaus struktūra.
Drakos (2003)	21 šalis	Koreliacinė regresinė analizė, ekspertinė apklausa	Bankų sektorius	+	Patvirtinama teigiama bankų sektoriaus įtaka ekonomikai. Kuo rinkoje mažiau trūkumų, tuo didesnis BPV augimas.
Ünalmlis (2002)	Turkija	Vektorinė autoregresija	Bankų sektorius	+	Finansų sektoriaus plėtra užtikrina ekonomikos augimą trumpuoju laikotarpiui. Ilguoju laikotarpiui egzistuoja dvikryptis ryšys tarp finansų sektoriaus plėtos ir ekonomikos augimo.
Platek (2002)	26 šalys	Ekspertinė apklausa, Koreliacinė regresinė analizė	Bankų sektorius, Akcijų rinka	+	Bankų sektoriaus ir akcijų rinkų plėtra turi reikšmingą ir teigiamą ryšį su ekonominiu augimu.
Koivu (2002)	25 šalys (Rytų, pietryčių ir centrinė Europa)	Koreliacinė regresinė analizė	Bankų sektorius	+	Rezultatai parodė, kad bankų siūloma palūkanų normos marža reikšmingai neigiamai koreliuoja su ekonomikos augimu. Taip pat nustatyta, kad išaugusios kredito apimtys nepagreitina ekonomikos augimo.
Jaffee ir Levonian (2000)	23 šalys	Koreliacinė regresinė analizė, ekspertinė apklausa	Bankų sektorius	+	Reikšmingas teigiamas ryšys tarp bankų sektoriaus plėtos, reformų ir ekonomikos augimo.

Šaltinis: sudaryta pagal Hagmayr ir Haiss (2007), Akimov et al (2006), Mehl et al (2006), Fink et al (2005, 2006), Drakos (2003), Ünalmlis (2002), Platek (2002), Koivu (2002), Jaffee ir Levonian (2000)

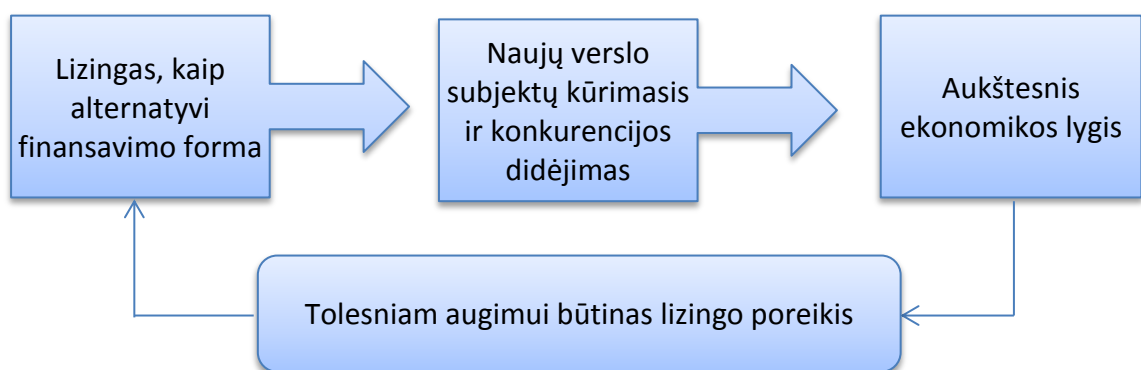
Taip pat analizuojant antrą lentelę matome, kad atliekant empirinius tyrimus populiariausias metodas buvo koreliacinė regresinė analizė, kuri bus panaudota ir šiame darbe tiriant lizingo rinkos poveikį Lietuvos ekonomikai.

Taigi išsiaiškinus, kad finansinio sektoriaus paslaugos, jų plėtra ir didėjančios apimtys turi teigiamą poveikį ekonomikai, ypač vertinant besivystančių rinkų Rytų ir centrinės Europos šalis, galima teigti, kad lizingo rinkos įtakos Lietuvos ekonomikos vertinimas bus prasmingas.

Žvelgiant apskritai lizingo įtakos šalių ekonomikoms tyrimų pasigendama. Kaip rašo Moutot et al (2007), nors alternatyvūs finansavimo šaltiniai, tokie kaip lizingas, pastaraisiais metais įgijo nemažą įtaką ekonomikoms, tačiau šios įtakos tyrimų ypač besivystančiose šalyse trūksta. Backe ir Zumer (2005) stebisi, kaip besivystančių rinkų šalyse didžiuliais tempais augant skolinimosi apimtims, kurių tyrimams įvairūs mokslininkai skiria didžiulį dėmesį, alternatyvios finansavimo formos, tokias kaip lizingas, yra pamiršamos ir neįtraukiamos į tyrimus. Iš lietuvių autorių, išsamiau lizingo paslaugą nagrinėjo tik Danys, Milašauskas (2000) ir Baršauskas ir kt. (2007). Naujausiais duomenimis paremtų analitinių darbų Lietuvos lizingo rinkos kontekste trūksta, o ekonometriniais skaičiavimais pagrįsti poveikio Lietuvos ekonomikai tyrimai iš viso nebuvo atliekami. Vertinant Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko poziciją, kuri išsakyta dar 2006 metais, kad lizingas vaidina labai svarbią rolę pereinamosioms ekonomikos šalims, keista, kad Lietuvos autoriai nesiima tyrinėti šios srities. Norint pakeisti tokį požiūrį šiame poskyryje teoriškai apžvelgsiu lizingo rinkos įtaką ekonomikai ir galiausiai darbe atliksiu tyrimą įvertindamas kokią įtaką lizingo rinka daro Lietuvos ekonomikai.

Lizingo reikšmę ekonomikai įvairūs autoriai pagrindžia nagrinėdami lizingo poveikį ekonomikos augimui, investicijoms ir užimtumui (Baršauskas ir kt., 2007). Šituo teiginiu remdamasis šiame poskyryje panagrinėsiu lizingo reikšmę ekonomikai.

- **Lizingo rinkos poveikis ekonomikos augimui.** Lizingo svarbą ekonomikos augimui akcentuoja Gallardo (1997). Jo lizingo ir ekonomikos augimo sąveikos schema pateikiama trečiame paveiksle.



Šaltinis: Sudaryta pagal J. Gallardo, 1997

3 pav. Lizingo rinkos poveikis ekonomikos augimui

Šioje schemoje lizingas traktuojamas kaip ekonomikos augimą skatinantis veiksnys. Gallardo (1997) teigia, kad lizingas yra svarbiausias naujoms bei rizikingoms įmonėms, kurios dažniausiai pasižymi pradinių investicijų trūkumu bei dideliu augimo potencialu. Lizingas sudaro galimybę kurti naują verslą su mažais pradiniais ištekliais, o tai skatina naujų įmonių kūrimąsi bei konkurencijos didėjimą. Verslo plėtra savo ruožtu tiesiogiai lemia ekonomikos lygio kilimą, kuris sudaro sąlygas ekonominio uždaro rato formavimuisi – gerėjant ekonominei situacijai, sparčiau kuriasi naujos įmonės, o tai lemia didesnę lizingo paslaugų poreikį.

Ypatingą lizingo ekonominę naudą per mažų įmonių prizmę nagrinėjo ir kiti autoriai. Rusų autorius Schevchenko pabrėžė, kad lizingas padeda naujoms rusų įmonėms su mažai pajamų ir be didelio pradinio kapitalo poreikio įsigyti modernią įrangą ar technologijas, kas tokioms įmonėms padeda konkuruoti, teigti paslaugas atsižvelgiant į kliento poreikius bei sėkmingai veikti (Pakhtusov, Bay, 2006).

Apskritai, mokslininkai tyrinėję Rusijos rinką pabrėžia didelę lizingo svarbą šioje šalyje. Žlugus Sovietų Sąjungai, perėjimas nuo komandinės ekonomikos prie rinkos kėlė tikrai daug problemų ir sunkumų. Lizingas buvo viena iš priemonių palengvinusi perėjimą prie rinkos ekonomikos. Mokslininkai teigia, kad lizingas Rusijos ekonomikai buvo labai svarbus dėl 4 priežasčių:

- Lizingas padidino vidaus ir užsienio investicijų normą Rusijoje, taip padidindamas ekonomikos aktyvumą. Tai savo ruožtu padidino Rusijos biudžeto mokestines pajamas, kas leido stabilizuoti socialinę-ekonominę situaciją (International Finance Corporation [IFC], 2002)
- Lizingas pagerino bei pagreitino naujų technologijų, technologinių sprendimų įsisavinimą, taip padėdamas įmonėms tapti modernesnėmis, technologiškai pažangesnėmis ir turinčioms galimybę konkuruoti su kitų šalių įmonėmis (Kirkby, 1999)
- Lizingas padidino šalies galimybes gauti paramą iš Tarptautinio valiutos fondo, kuris lizingo įsipareigojimų netraukia į bendrą valstybės skolą (Pakhtusov, Bay, 2006).
- Lizingas suteikė, jau aprašytą galimybę, mažoms įmonėms finansuoti reikiamą įrangą neturint didelių sumų pradinėms investicijoms (IFC, 2002).

Taigi lizingas Rusijoje padėjo padidinti gamybinius pajėgumus, išplėsti investicijas į naujas technologijas bei visą verslo ciklą paversti efektyvesniu ir veiksmingesniu. Tai galų gale privedė Rusijos ekonomiką prie atsigavimo (Pakhtusov, Bay, 2006).

Lizingo rinkos įtaka ekonomikos augimui tyrinėta ir daugelyje kitų šalių. Galič ir Funarič (2008) lizingą besivystančioms Rytų bei Vidurio Europos šalims taip pat įvardija kaip vieną svarbiausių finansinių instrumentų. Šios šalys taip pat buvo susijusios su žlugusia Sovietų Sąjunga – jai priklausė arba glaudžiai su ja bendradarbiavo. Taigi šios sistemos žlugimas, įtakojo sunkų pereinanąjį laikotarpį. Lizingas padėjo šioms ekonomikoms greičiau „pakilti“. Lizingas kaip ir Rusijos atveju labai

padėjo naujoms bei smulkioms įmonėms įsigyti reikalingos įrangos. Didesnėms įmonėms įsigyjant įrangą taip pat reikėjo mažesnių investicijų, kas galiausiai leido nestabdyti plėtros planų ir kitų investicijų. Be to, steigiantis naujoms įmonėms arba joms plečiantis didėjo darbuotojų poreikis, kas didino užimtumą.

Ypatinga lizingo reikšmė Kinijos ekonomikai taip pat buvo nagrinėta per labai mažų ir mažų įmonių prizmę. Mažos ir labai mažos įmonės Kinijos ekonomikai daro didžiulę įtaką. Daugelio kinų ekonomistų nuomone būtent šios įmonės ir jų vystymas padės išlaikyti stabilų Kinijos ekonomikos augimą ateityje. Tačiau tokios įmonės susiduria su didžiulėmis finansavimo problemomis. Bankai nelinkę skolinti mažoms ir labai mažoms įmonėms neturėdami garanto, dažnai suteikiant paskolą prašomos papildomo užtikrinimo priemonės, kurios yra neadekvačios suteikiamo kredito dydžiui. Tokioms įmonėms labai pasitarnauja finansinio lizingo paslauga. Finansinis lizingas dažniausiai suteikiamas žymiai paprasčiau ir greičiau nereikalaujant papildomo užstato, o kaip užstatą laikant finansuojamą objektą. Dėl šios priežasties lizingo rinka Kinijoje auga ir daro vis didesnę įtaką ekonomikai (Yang, 2012).

Jungtinėse Amerikos Valstijose lizingo įtaką ekonomikai tyrinėję autoriai net pateikia skaičius, kuriais lizingas padidino JAV bendrąjį vidaus produktą. Jų skaičiavimais lizingo dėka JAV BVP 1997-2002 metais išaugo apie 100-300 milijardų JAV dolerių (Fleming, 2004).

- **Lizingo rinkos poveikis investicijoms.** Įvairių mokslininkų tyrimai parodė, kad XX amžiaus aštuntajame ir devintajame dešimtmečiuose bendra investicijų apimtis, įskaitant investavimą į lizingą, viršijo išankstines prognozes, atliktas naudojant ekonometrinius modelius. Tokie rezultatai leidžia daryti prielaidą, jog lizingo rinkos plitimas turi įtakos investuotojo elgsenai (Baršauskas ir kt., 2007). Beuselinck (2000) tokį sąryšį sieja su teigiamu lizingo poveikiu ekonomikai, remdamasis investicijų, kaip vieno iš svarbiausių veiksnių, skatinančių ekonomikos augimą, traktavimu. Autoriaus atlikti tyrimai rodo, jog jo analizuojamu laikotarpiu 1995 – 1998 metais lizingo rinkos dalis bendrose investicijose sudarė nuo 13,19 % iki 14,37 %. Skirtingose šalyje buvo pastebimas svyravimas nuo 3,31 % Suomijoje iki 48,05 % Airijoje. Įdomu tai, kad būtent Airija analizuojamu laikotarpiu pasižymėjo ypač sparčiu ekonomikos augimu. Kas leidžia patvirtinti prielaidą, kad lizingas gali būti vertinamas kaip bendrąsias investicijas skatinantis veiksnys. Tokiai prielaidai pritaria ir JAV autoriai. Jų skaičiavimais lizingo rinkos plėtra 1997-2002 metų laikotarpiu pritraukė papildomus 227-229 milijardus JAV dolerių tiesioginių užsienio investicijų į JAV ekonomiką (Fleming, 2004).

Žvelgiant į pastaruosius metus Koh (2006) pastebi, kad lizingo rinka ypač Rytų Europoje labai išaugo ir teigia, kad būtent lizingo rinkos plėtra pritraukė papildomų investicijų į šį regioną.

- **Lizingo rinkos poveikis užimtumui.** Įvertinus teigiamą lizingo poveikį ekonomikos augimui, savaime suprantama, jog turi egzistuoti ir tam tikras poveikis užimtumo lygiui. Lizingo ir užimtumo ryšys yra dvilypis: priklausomai nuo lizingo turimo tikslo, lizingo plėtra gali turėti tiek

neigiamą, tiek teigiamą poveikį užimtumo lygiui šalyje (Baršauskas ir kt., 2007). Biagi (1999) empiriniai tyrimai, atlikti 13 Europos valstybių analizuojant 1986-1998 m. duomenis parodė, kad tarp lizingo ir užimtumo egzistuoja koreliacinis ryšys. Be to autorius nustatė, kad lizingo rinkai ir BVP santykiui padidėjus 1 %, nedarbas sumažėja 1,4 %. Remdamasis šiuo tyrimu Biagi (1999) padarė išvadą, kad lizingo rinka tiesiogiai teigiamai veikia darbo rinką dviem aspektais:

1. Didėjanti lizingo rinka skatina lizingo paslaugas teikiančių įmonių kūrimąsi bei plėtrą, kurios kuria naujas darbo vietas finansų sektoriuje.
2. Didėjančios investicijos lizingo forma lemia verslo plėtrą, o tai lemia naujų darbo vietų įmonėse kūrimą.

Fleming (2004) skaičiavimais lizingas taip pat mažina bedarbybę. 1997-2002 metais lizingo rinkos plėtros dėka JAV buvo sukurta 3-5 milijonai naujų darbo vietų.

Tačiau, anot Beuselinck (2000), lizingo plėtra taip pat turi neigiamą poveikį užimtumui. Lizingas suteikia galimybę įmonėms nusipirkti modernią įrangą arba modernizuoti esamą, tokie pokyčiai dažnai lemia darbo jėgos poreikio mažėjimą. Ypač šis poveikis pastebimas stebint aukštųjų technologijų lizingo apimtį – įmonės vietoj labai senų įrenginių pradeda naudoti naujus, žmones gebančius pakeisti įrenginius.

Darbo autoriaus nuomone, Beuselinck teiginys, kad lizingo plėtra turi neigiamą poveikį užimtumui per galimybę lizingo būdu įsigyti norimą modernią įrangą, yra labai ginčytinas. Jeigu pritartumėme tokiai nuomonei, būtų galima teigti, kad apskritai, bet kokia aukštųjų technologijų įranga, gebanti pakeisti žmogaus darbą, turi neigiamą poveikį darbo rinkai, nes tokiu atveju mažėja dirbančių žmonių poreikis. Tačiau naujų technologijų dėka atsiranda kitų paslaugų poreikis.

Baigiant teorinę lizingo rinkos įtakos ekonomikai apžvalgą, svarbu paanalizuoti, vieną paskutinių ir plačiausių empirinių tyrimų, kuris buvo atliekamas siekiant įvertinti lizingo rinkos įtaką ekonomikai besivystančių rinkų Rytų bei Pietvakarių Europos šalyse (Čekija, Vengrija, Lenkija, Slovakija, Slovėnija, Estija, Latvija, Lietuva, Bulgarija, Rumunija, Kroatija, Turkija) 1999 – 2006 metais. Tyrimą atliko Kichler ir Haiss (2009). Tyrime buvo remiamasi koreliacine regresine analize bei ekspertiniu vertinimu. Tiriama kintamieji, per kuriuos lizingas turėtų įtakoti ekonomiką, buvo bendrasis vidaus produktas, nedarbo lygis, tiesioginės užsienio investicijos, vidutinė palūkanų norma, infliacija ir kai kurie kiti, kurie analizės metu buvo atmesti kaip nereikšmingi. Taip pat buvo sudaromos regresinės lygtis siekiant įvertinti kaip greitai pasireiškia lizingo rinkos poveikis ekonomikai. Atlikę analizę Kichler ir Haiss (2009) gavo tokias išvadas:

- Lizingo rinkos plėtra teigiamai įtakoja bendrąjį vidaus produktą. Pirmais metais įtaka yra nereikšminga, bet su dviejų, trijų metų vėlavimu tampa reikšminga;
- Lizingo rinkos plėtra mažina nedarbo lygį;
- Lizingo rinkos plėtros įtaka užsienio investicijoms buvo mažai reikšminga;

- Lizingo rinkos plėtra neturi reikšmingos įtakos infliacijos lygiui šalyje.

Atlikdamas empirinį tyrimą iš dalies remsiuosi šiuo tyrimu.

Apibendrinant galima teigti, kad lizingas turi didelę reikšmę ekonomikai ir jos augimui. Analizuotų autorių, kurie rašė apie lizingo rinkos įtaką ekonomikai (Gallardo, 1997, Pakhtusov, Bay, 2006, IFC, 2002), darbuose pabrėžiama lizingo reikšmė ekonomikos augimui per naujų bei mažų įmonių prizmę. Šioms įmonėms lizingas neturint didelio pradinio kapitalo suteikia galimybę įsigyti modernią įrangą ar technologijas, kas padeda konkuruoti, teikti paslaugas atsižvelgiant į kliento poreikius bei sėkmingai veikti. Lizingas taip pat pagerina bei pagreitina naujų technologijų, technologinių sprendimų įsisavinimą. Lizingo sektoriaus plitimas padeda skatinti bendrąsias investicijas, kurios galiausiai padeda ekonomikai augti. Be to, lizingas turi teigiamą įtaką ir užimtumui. Didėjantis lizingo poreikis skatina lizingo įmonių kūrimąsi bei plėtrą, didėjančios investicijos lizingo forma lemia verslo plėtrą. Šios priežastys lemia naujų darbo vietų įmonėse kūrimą.

1.5. Lietuvos lizingo rinka

Lietuvoje lizingas savo istoriją pradėjo skaičiuoti tik atkūrus nepriklausomybę. Tuo metu kai Lietuva priklausė Sovietų Sąjungai lizingo plėtoti nebuvo įmanoma. Ilgalaikis turtas arba lėšos jam įsigyti buvo skirstomos tik pagal planą.

Pirmasis Lietuvoje lizingo paslaugą dar 1993 metais pradėjo siūlyti Lietuvos akcinis inovacinis bankas [LAIB]. Lietuvos Centrinis bankas išdavė jam licenciją verstis šia veikla, tačiau praėjus vieneriems metams licencijos nepratęsė motyvuodamas tuo, kad lizingo paslaugos nėra bankinė veikla. LAIB lizingo padalinys buvo reorganizuotas į dukterinę LAIB įmonę „Aukstė“. Šios bendrovės veikla nutrūko nespėjus padaryti didesnės įtakos Lietuvos finansų rinkai (Danys, Milašauskas, 2000).

Toliau vystantis Lietuvos lizingo rinkai, 1995-1996 metais buvo įkurtos ir pradėjo veikti dabartinės Lietuvos lizingo rinkos dalyvės: UAB „Vilniaus banko lizingas“ ir UAB „Hanza lizingas“. 1997 metais lizingas paplito transporto sektoriuje. Lizingo bendrovės pasiūlė vežėjams lizingo terminą, artimą planuojamam turto eksploatacijos laikui ir galimybę įsigyti transporto priemonių neįkeičiant turto. 1998 metais buvo įsteigta Lietuvos lizingo asociacija vienijusi 8 narius, kurios tikslas buvo Asociacijos narių interesų atstovavimas valdžios institucijose bei lizingo veiklos statistinių duomenų kaupimas. 1999 metais lizingo bendrovės, bendradarbiaudamos su mažmenos parduotuvėmis, ėmė siūlyti finansavimą ir smulkiems vartotojams (Lietuvos bankų asociacija).

Įdomu tai, kad lizingo bendrovių pirmaisiais veiklos metais nebuvo nė vieno teisės akto, kuris reglamentuotų lizingo veiklą arba apibrėžtų jos specifiką ir nustatytų, kaip esami teisės aktai turėtų būti taikomi tokiai veiklai (Danys, Milašauskas, 2000). Šiuo metu lizingo sutartys vis dar

sudarinėjamos pagrinde remiantis Lietuvos civiliniu kodeksu. Lizingo veiklai vienokios ar kitokios įtakos turi finansų įstaigų, pelno bei pridėtinės vertės mokesčių bei apskaitos įstatymai.

Apžvelgus lizingo istoriją Lietuvoje, svarbu panagrinėti dabartinę padėtį rinkoje. Tikslaus skaičiaus Lietuvoje veikiančių lizingo įmonių, deja, įvardinti negalima. Kai kurios įmonės yra tik pasivadinusios lizingo vardu, bet lizingo veiklos nevykdo, o tik teikia greitųjų kreditų paslaugas ar užsiima kita panašia veikla. Savo darbe, remisiusi didžiausių bei stabiliausių, Lietuvos bankų asociacijai priklausančių lizingo įmonių statistika. Nuo 2009 metų ši asociacija tęsia Lietuvos lizingo asociacijos veiklą, atstovaudama Asociacijos narių interesus valdžios institucijose bei kaupdama lizingo veiklos statistinius duomenis. 2012 m. balandžio mėnesio duomenimis Lietuvos bankų asociacijai priklauso 11 lizingo įmonių. Tai Lietuvos banko licenciją turinčių bankų ar užsienio bankų filialų dukterinės įmonės: „DnB lizingas“, „Danske lizingas“, „Nordea Finance Lietuva“, „Citadele faktoringas ir lizingas“, „SEB lizingas“, „Snoro lizingas“, „Swedbank autoparko valdymas“, „Swedbank lizingas“, „Šiaulių banko lizingas“, „Ūkio banko lizingas“, bei Unicredit Leasing Lietuvos filialas. Šios įmonės pasidalija praktiškai visą lizingo rinką Lietuvoje. Lietuvos bankų asociacijai nepriklausančių lizingo įmonių rinkos dalis yra labai maža ir darbe pateiktos lizingo statistikos reikšmingai neįtakotų.

2. LIZINGO RINKOS ĮTAKOS ŠALIES EKONOMIKAI VERTINIMO METODOLOGIJA

2.1. Lizingo rinkos įtakos šalies ekonomikai vertinimo modelis

Atlikę teorinę lizingo analizę apžvelgiant lizingo koncepciją, tipus, privalumus ir trūkumus bei remdamiesi užsienio autorių atliktais tyrimais teoriškai įvertinę lizingo įtaką šalies ekonomikai, suformuosime lizingo rinkos poveikio šalies ekonomikai vertinimo modelį.

Lietuvos lizingo rinkos įtakos ekonomikai įvertinimui naudojami surinkti duomenys iš Lietuvos ir užsienio informacinių šaltinių (statistinės duomenų bazės, tinklapiai ir kt.), kurie analizuojami remiantis horizontalios, vertikalios analizės metodais bei matematinės statistikos metodais. Tyrime naudojami 1998 – 2011 metų duomenys. Pasirinktas būtent toks laikotarpis, nes, kaip jau ir rašyta teorinėje dalyje, tik nuo 1998 m. Lietuvos lizingo asociacija pradėjo vesti lizingo statistiką. Be to, analizuojami metiniai duomenys, nes ketvirtiniai pateikiami tik nuo 2009 m. pirmo pusmečio, kuomet iš Lietuvos lizingo asociacijos lizingo statistikos tvarkymą perėmė Lietuvos bankų asociacija. Darbo autorius siekdamas gauti detalesnės statistinės informacijos apie 1998 m. – 2008 m. laikotarpį kreipėsi tiesiogiai į Lietuvos bankų asociaciją (žr. 1 priedą). Į pirmą elektroninį laišką atsakymo nesulaukta, į antrą elektroninį laišką buvo atsakyta, kad Lietuvos bankų asociacija iki 2009 m. turi tik metinius duomenis. Taigi dėl duomenų prieinamumo, darbe remiamasi 1998-2011 metiniais duomenimis.

Tyrimas pradedamas nuo Lietuvos lizingo rinkos analizės. Apskritai užsienio autorių darbuose, įvardijami du pagrindiniai lizingo rinką atspindintys rodikliai – tai lizingo portfelis ir naujai pasirašomų sutarčių vertė. Lizingo portfelis – tai likutinė anksčiau pasirašytų, bet dar aktyvių lizingo sutarčių vertė laikotarpio pabaigoje sudėta su naujai pasirašytų sutarčių verte per metus; naujai pasirašomų sutarčių vertė – tai naujai pasirašytų sutarčių vertė per metus (Kichler ir Haiss, 2009). Darbe pirmiausia būtent ir apžvelgiama lizingo portfelio kitimo dinamika bei naujai pasirašytų sutarčių vertės kitimas pamečiui. Taip pat analizuojama Lietuvos lizingo portfelio struktūra pagal lizingo tipus, turto rūšis. Įvertinamas Lietuvos lizingo rinkos pasiskirstymas pagal lizingo įmonių, užimamą rinkos dalį. Kai darbo analitinėje dalyje minima lizingo rinka, galima suprasti, kad kalbama apie lizingo portfelį, t. y. įprastai lizingo portfelis bus laikomas lizingo rinka. Kaip lizingo rinkos atspindys pasirenkamas būtent lizingo portfelis, nes naujai sudaromų sutarčių vertė per metus neparodo tikrojo lizingo rinkos dydžio šalies ūkyje, o tik atspindi tam tikro laikotarpio lizingo sutarčių vertę (Kichler ir Haiss, 2009). Be to, užsienio autorių darbuose (Fleming (2004), Kichler ir Haiss (2009), White (2012)) atliekant vienokius ar kitokius skaičiavimus vertinant lizingo rinkos įtaką šalies ekonomikai pasirenkamas būtent lizingo portfelis, o ne naujai pasirašomų sutarčių vertė.

Apžvelgus Lietuvos lizingo rinką, ji lyginama su pasauline lizingo rinką. Vertinama kaip Lietuvos lizingo rinką atrodo Baltijos šalių kontekste, po to pasirinkus palyginamą rodiklį – lizingo rinkos santykį su bendruoju vidaus produktu – analizuojama kaip Lietuvos lizingo rinką gali būti vertinama pasauliniame lygmenyje.

Toliau, remiantis užsienio autorių atliktais tyrimais ir jų metu naudotais rodikliais vertinant lizingo rinkos įtaką ekonomikai, investicijoms ir užimtumui, analizuojama lizingo rinkos įtaka bendrajam vidaus produktui, tiesioginėms užsienio investicijoms bei nedarbo lygiui šalyje. Tuo tikslu atliekama koreliacinė regresinė analizė. Ji atliekama vadovaudamasis Pabedinskaitės (2009) nurodytais etapais:

1. Atliekama porinė koreliacinė analizė tarp lizingo rinkos ir paminėtų ekonomikos augimą, investicijas, užimtumą apibūdinančių rodiklių. Kitaip tariant skaičiuojamas Pirsono koreliacijos koeficientas. Jis naudojamas norint nustatyti kiekybinių kintamųjų tarpusavio ryšio stiprumą. Didelės šio koeficiento reikšmės, nežiūrint ar jos teigiamos, ar neigiamos, atitinka tai ką vadiname stipria koreliacija, o mažos reikšmės – silpna koreliacija (Rudzkienė, 2005). Koreliacijos koeficientas gali turėti reikšmes nuo -1 iki 1. Kai koreliacijos koeficientas teigiamas, tai reiškia, kad didėjant veiksnio X reikšmėms, didėja ir Y reikšmės. Kai koreliacijos koeficientas neigiamas, didėjant vieno veiksnio reikšmėms, kito veiksnio reikšmės juda priešingai, t.y. mažėja (Pabedinskaitė, 2009). Tyrimo metu apskaičiavę koreliacijos koeficientą nustatysime, ar ryšys tarp lizingo ir kitų analizuojamų rodiklių yra pakankamai stiprus, kad jį būtų galima vertinti kaip patikimą. Be to, atliekant koreliacinę analizę dar reikėtų patikrinti ar koreliacijos koeficientas yra statistiškai reikšmingas. Norint tai padaryti dažniausiai yra formuojamos dvi hipotezės (Rudzkienė, 2005):

H₀: Koreliacijos koeficientas lygus nuliui.

H₁: Koreliacijos koeficientas nelygus nuliui.

Suformuotos hipotezės tikrinamos pagal t kriterijų žr. (1) formulę (Pabedinskaitė, 2009, p.18):

$$t = \left| r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}} \right|; \quad (1)$$

Čia: t – statistika;

r – koreliacijos koeficientas;

n – stebėjimų skaičius.

Apskaičiuotoji t reikšmė lyginama su kritine reikšme t. Kritinė t reikšmė apskaičiuojama įvertinant reikšmingumo lygmenį (klaidos padarymo tikimybę), pvz.: $\alpha=0,05$ bei laisvės laipsnių

skaičių. Hipotezė H_0 atmetama jei apskaičiuotoji t reikšmė viršiją kritinę t reikšmę (Pabedinskaitė, 2009; Rudzkienė, 2005). Tokiu atveju galima sakyti, kad ryšys tarp lizingo ir analizuojamo rodiklio egzistuoja.

2. Antrame etape atliekama porinė regresinė analizė ir randamos priklausomybės (regresinės) lygtys nuo kiekvieno iš anksčiau atrinktų veiksnių (Pabedinskaitė, 2009). Apskaičiavus koreliacijos koeficientą nustatomas tik ryšių egzistavimas, tačiau negalima pasakyti, kaip lizingas įtakoja nagrinėjamus rodiklius, t.y. negalima pasakyti pavyzdžiui kaip lizingo rinkai išsiplėtus, pakis bendrasis vidaus produktas. Siekiant įvertinti kokią įtaką lizingo rinka daro bendrajam vidaus produktui, tiesioginėms užsienio investicijoms bei nedarbui bus iškeliamos trys hipotezių poros:

H_0 : *Lizingo rinkos didėjimas Lietuvoje neturi teigiamos įtakos bendrojo vidaus produkto kiekio didėjimui šalyje*

H_1 : *Lizingo rinkos didėjimas Lietuvoje teigiamai veikia bendrojo vidaus produkto kiekį šalyje*

H_0 : *Lizingo rinkos didėjimas Lietuvoje neturi teigiamos įtakos tiesioginių užsienio investicijų kiekio didėjimui šalyje*

H_1 : *Lizingo rinkos didėjimas Lietuvoje teigiamai veikia tiesioginių užsienio investicijų kiekį šalyje*

H_0 : *Lizingo rinkos didėjimas Lietuvoje neturi teigiamos įtakos nedarbo mažėjimui šalyje*

H_1 : *Lizingo rinkos didėjimas Lietuvoje mažina nedarbo lygį šalyje*

Šioms hipotezėms patvirtinti ar paneigti sudaromos regresinės lygtys, žr. (2) formulę (Pabedinskaitė, 2009, p.24):

$$\hat{y} = a_0 + a_1 x \quad (2)$$

$\hat{y}$ – priklausomas kintamasis (BVP; tiesioginės užsienio investicijos; nedarbo lygis),

x – nepriklausomas kintamasis (lizingo rinka),

a_0 ir a_1 – tiesinės priklausomybės koeficientai

Sudarius regresijos lygtį, pereinama prie tos lygties adekvatumo vertinimo. Jis atliekamas apskaičiuojant Fišerio (F) kriterijų. Apskaičiuotas F kriterijus lyginamas su kritine reikšme. Jeigu apskaičiuotas Fišerio kriterijus yra didesnis už kritinę F reikšmę, tokiu atveju daroma išvada, kad lygtis yra adekvati realiai padėčiai ir ją galima taikyti planavimui ir praktiniams skaičiavimams (Pabedinskaitė, 2009). Įvertinus, kad lygtis yra teisinga, galiausiai tikrinamos 3 hipotezių poros

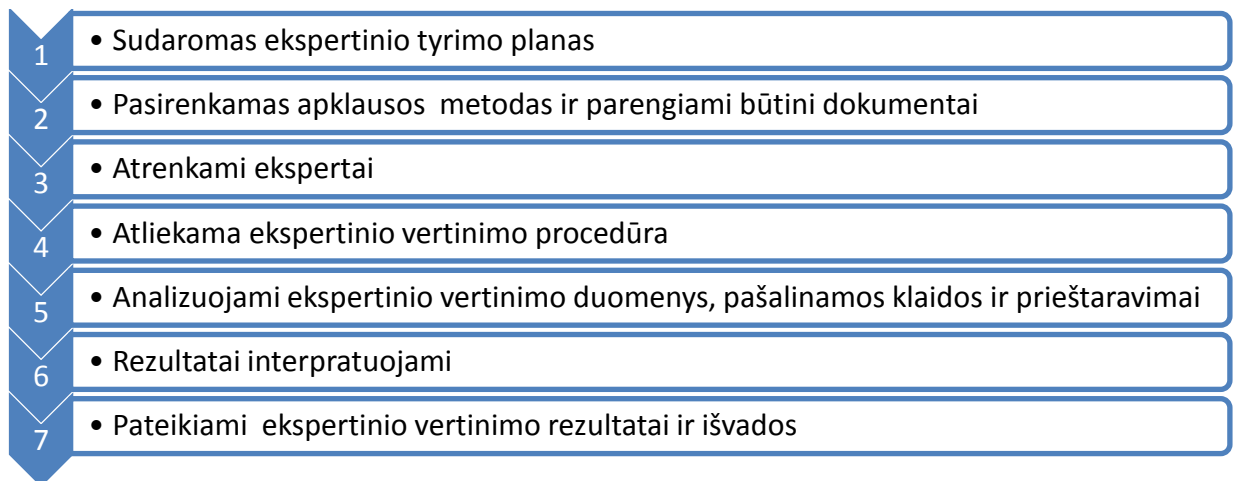
lyginant pasirinktą reikšmingumo lygmenį su stebimuoju (p -level). Jei stebimasis lygmuo mažesnis už pasirinktą reikšmingumo lygmenį, tokiu atveju nulinę hipotezę atmesime ir priimsime alternatyvią (Rudzkienė, 2008).

3. Šalia porinės regresinės analizės yra atliekama daugianarė koreliacinė regresinė analizė ir nustatoma regresinė lygtis, kurioje dalyvauja visi 1 etape atrinkti veiksniai. Mūsų nagrinėjamu atveju daugianarė koreliacinė regresinė analizė atliekama kaip priklausomą kintamąjį pasirinkus BVP, o kaip nepriklausomus kintamuosius – lizingo rinką, tiesiogines užsienio investicijas ir nedarbą. Priklausomu kintamuoju pasirinktas būtent BVP, nes šis rodiklis dažnai ekonomistų įvardijamas kaip svarbiausias ekonomikos padėtį rodantis rodiklis. Todėl svarbu tiksliau įvertinti lizingo rinkos kitimo įtaką BVP pokyčiams. Vertinama ar visi veiksniai tinka modeliui. Tai atliekama lyginant pasirinktą reikšmingumo lygmenį $\alpha=0,05$ su klaidos padarymo tikimybe p . Jei $p < \alpha$, tokiu atveju laikoma, kad veiksnys lygčiai tinkamas (Pukėnas, 2004). Po to siekiant įvertinti pačios lygties tinkamumą skaičiuojamas determinacijos koeficientas (R^2) (Rudzkienė, 2005). Šis koeficientas parodo ryšio stiprumą tarp nagrinėjamo veiksnio ir nepriklausomų veiksmų visumos bei leidžia tyrinėtojai įvertinti, ar visi svarbūs veiksniai buvo įjungti į tyrimą (Pabedinskaitė, 2009). Praktiškai taikant regresinę analizę dažniausiai reikalaujama, kad determinacijos koeficientas būtų didesnis už 0,25. Jei $R^2 < 0,25$ regresijos modelio taikymas labai abejotinas (Rudzkienė, 2005).

Koreliacinė regresinė analizė atliekama naudojantis SPSS 18 bei Excel 2010 programiniais paketais.

Atlikus statistinę Lietuvos lizingo rinkos analizę, koreliacinės regresinės analizės pagalba išsiaiškinus lizingo įtaką Lietuvos ekonomikai, investicijoms bei užimtumui, bus pereinama prie paskutiniojo etapo – ekspertinio vertinimo.

Ekspertinis vertinimas suprantamas, kaip apibendrinta ekspertų grupės nuomonė, kurios gavimui pritaikomos specialistų-ekspertų žinios, patirtis ir intuicija. Ekspertinio vertinimo metodas – tai procedūra, leidžianti suderinti atskirų ekspertų nuomones ir suformuoti bendrą sprendimą. Ekspertinis vertinimas dažniausiai taikomas kokios tai problemos, proceso ar reiškinių, tyrimui, reikalaujančiam specialių žinių ir gebėjimų, tyrimo rezultatus pateikiant motyvuotose išvadose ar rekomendacijose (Rudzkienė, 2008, p. 57). Atliekant ekspertinį tyrimą pagrindu būtent ir bus remiamasi prof. dr. V. Rudzkienės (2008) ekspertinio vertinimo metodika, aprašyta metinėje ataskaitoje Lietuvos valstybiniam studijų ir mokslo fondui. Joje nurodyta, kad taikant ekspertinio vertinimo metodą, atliekami 4 paveikslė pateikiami žingsniai.



Šaltinis: Sudaryta pagal V. Rudzkienė, 2008, p. 72

4 pav. Ekspertinio tyrimo stadijos

Remiantis šia schema bus atliekamas ekspertinis vertinimas ir šiame darbe. Taigi pirmuoju žingsniu sudaromas ekspertinio tyrimo planas. Jis sudaromas suformuojant tyrimo problemą, tikslą, uždavinius, pagrindžiant ekspertinio vertinimo būtinumą bei įvardijant tyrimo atlikimo terminus.

Tyrimo problema. Kaip lizingo rinka įtakoja Lietuvos ekonomiką?

Ekspertinio vertinimo būtinumo pagrindimas. Darbe stengiamasi atlikti kuo tikslesnį ir išsamesnį lizingo rinkos įtakos Lietuvos ekonomikai tyrimą. Todėl remiamasi ne tik atliktų skaičiavimų rezultatais, bet ir pakankamai ilgą laikotarpį lizingo rinkoje dirbančių ekspertų nuomone. Ekspertinis vertinimas padės patvirtinti arba paneigs gautus po atliktos koreliacinės regresinės analizės rezultatus, taip pat bus siekiama išsiaiškinti apie pagrindinius trukdžius Lietuvos lizingo rinkos vystymuisi bei Lietuvos lizingo portfelio augimo perspektyvas.

Empirinio tyrimo tikslas. Įvertinti lizingo rinkos įtaką šalies ekonomikai.

Empirinio tyrimo uždaviniai:

1. Sužinoti ekspertų nuomonę apie lizingo rinkos įtaką šalies ekonomikai.
2. Nustatyti pagrindines priežastis, trukdančias lizingo rinkai plėstis.
3. Įvertinti šalies lizingo rinkos plėtos galimybes.

Empirinio tyrimo laikas. 2012 m. lapkričio 8 d. – 2012 m. lapkričio 30 d.

Empirinio tyrimo metodas. Sudarius tyrimo planą, pereinama prie tyrimo metodo pasirinkimo. Ekspertų nuomonių gavimui yra taikomi įvairūs metodai. Priklausomai nuo reikalavimų, keliamų gaunamai informacijai, gali būti atliekamas profesionalus interviu, formos gali kisti nuo neakivaizdinės individualios apklausos anonimine anketa iki atviros grupinės šių asmenų diskusijos tyrimo problemą nagrinėjamais klausimais (Tidikis, 2003). Rudzkienė (2008) metodus klasifikuoja į aktyvius ir pasyviuos, prie pasyviųjų priskirdama mąstymo balsu analizę, stebėjimus ir paskaitas. O prie aktyviųjų – interviu, porinio suliginimo, tiesioginio prioritetų vertinimo, tikimybinis metodus

(apklausos) bei diskusijų, smegenų šturmo, delfi, scenarijų metodus. Šiame darbe bus naudojamas tikimybinis metodas (apklausos) ir pasirenkama populiariausia šio metodo forma – apklausa anketavimo būdu. Ekspertams bus pateikiama anketa (žr. 2 priedą), kurią remiantis literatūros analize ir iškeltais tyrimo problema, tikslu ir uždaviniais parengė darbo autorius. Anketa sudaro 13 atvirų, pusiau atvirų ir uždarų klausimų:

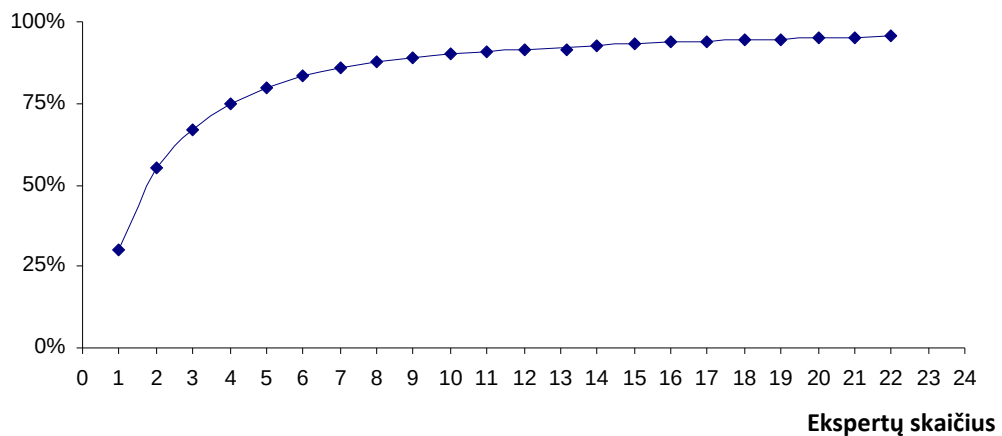
1. Klausimai (1-4) skirti išsiaiškinti ekspertų nuomonę apie lizingo rinkos įtaką Lietuvos ekonomikai.
2. Klausimai (5-9) skirti išsiaiškinti ekspertų nuomonę apie Lietuvos lizingo rinką, jos plėtros galimybes.
3. Klausimai (10-13) skirti išsiaiškinti bendrą informaciją apie ekspertą.

Respondentai anketą pildė savarankiškai, kad galėtų savo išreiškiamą nuomonę gerai apgalvoti bei tinkamai suformuluoti.

Ekspertų atranka. Vienas iš sunkiausių uždavinių atliekant ekspertinę apklausą yra teisingas ekspertų parinkimas. Nuo jo, priklausys ekspertinio vertinimo patikimumas. Ekspertai privalo būti kompetentingi asmenys, turintys specialios patirties bei išmanantys su ekspertizės objektu pateiktą sritį. Ekspertų kompetentingumo lygį padeda nustatyti pareiginė padėtis, mokslinis laipsnis, tam tikras mokslinio ir praktinio darbo stažas. Taip pat didelę reikšmę turi ekspertų sugebėjimas analizuoti problemą nepasiduodant vyraujančioms tendencijoms bei tokie bruožai kaip objektyvumas, principingumas (Tidikis, 2003). Šiame darbe bus apklausiami lizingo rinkos atstovai: lizingo kompanijų vadovai ir darbuotojai. Siekiant atrinkti tikrus lizingo rinkos ekspertus bus keliami reikalavimai: ne mažesnis nei aukštasis išsilavinimas, ne trumpesnė nei penkerių metų patirtis lizingo rinkoje bei pareigos turės būti ne žemesnės nei „vadybininkas“ arba kitos tokiai pareigybei prilyginamos pareigos.

Nustačius tyrimo apklausiamus ekspertus, svarbu pasirinkti tinkamą ekspertų kiekį. „Nustatant priimtina ekspertų skaičių reikia vadovautis metodologinėmis prielaidomis, suformuluotomis klasikinėje testų teorijoje. Teorija teigia, kad agreguotų sprendimų patikimumą ir priimančių sprendimą (šiuo atveju ekspertų) skaičių sieja greitai gėstantis netiesinis ryšys.“ (Rudzkienė, 2008, p. 75). Šis ryšys pateikiamas 5 paveiksle.

Sprendinio patikimumas



Šaltinis: adaptuota pagal Rudzkienė, 2008, p.75

5 pav. Ekspertų skaičiaus įtaka vertinimo patikimumui

Kaip iš pateiktos diagramos matome, apklausus daugiau nei 8 – 10 ekspertų, ekspertinio tyrimo patikimumas kinta minimaliai. Todėl daugelis mokslininkų teigia, kad būtent optimalus grupės dydis siekia nuo 8 iki 10 ekspertų. Dažnai įvardijama, kad labai didelis ekspertų skaičius apsunkina bendros nuomonės suformavimą (Rudzkienė, 2008). Šiame darbe prie konkretaus ekspertų skaičiaus bus stengiamasi neprisiršti. Kaip ir minėta anketos bus pateikiamos lizingo bendrovių atstovams, siekiamas grįžtamas ryšys ne mažiau nei 8 ekspertų vertinimai. Pagrindinis dėmesys bus skirtas skirtingų lizingo bendrovių anketoms vertinti. Kadangi lizingo bendrovių Lietuvos rinkoje nėra labai daug, taigi labai didelio anketų kiekio nesitikima.

Taigi atlikus visą pasiruošimą, anketos bus pateikiamos jas siunčiant tiesiogiai ekspertui elektroniniu paštu arba bendru lizingo bendrovės elektroniniu paštu su prašymu anketą pateikti ekspertui. Gavus visas anketas, bus analizuojami gauti ekspertinio vertinimo duomenys, pašalinamos klaidos iš prieštaravimai. Kaip jau minėta, pirma bus atrenkamos anketos, kurios atitinka ekspertams keliamus reikalavimus, aprašytus pastraipoje „ekspertų atranka“. Toliau bus tiriamas ekspertų nuomonių suderinamumas. Ekspertinis vertinimas būtent ir remiasi prielaida, kad sprendimas galimas tik esant ekspertų nuomonių suderinamumui. Suderinamumo įvertinimui skaičiuojami koreliacijos koeficientai. Kai ekspertų yra tik du, skaičiuojamas ranginės koreliacijos koeficientas, kai daugiau negu du, Kendall konkordancijos koeficientas (Rudzkienė, 2008).

Suderinamumo įvertinimas pradedamas iškeliant dvi hipotezes:

H_0 : ekspertų vertinimai prieštaringi (t.y. konkordacijos koeficientas lygus 0);

H_1 : ekspertų vertinimai panašūs (t.y. konkordacijos koeficientas nelygus 0).

Tada sudaroma lentelė, kurioje suranguojamos alternatyvos pagal ekspertų išsakytą nuomonę. Darbe norint atlikti rangavimą remiamasi antru ar trečiu klausimu, priklausomai nuo pirmo klausimo rezultatų. Sudarius lentelę, skaičiuojami rangų sumų vidurkiai žr. (3) formulę (Rudzkienė, 2008, p.77):

$$a = 0,5m(k+1); \quad (3)$$

Čia: a – rangų sumų vidurkis;

m – ekspertų skaičius;

k – alternatyvų skaičius.

Bei nuokrypio kvadratai, pagal žemiau pateiktą formulę (Rudzkienė, 2008, p.77):

$$S^2 = \left(\sum_{j=1}^m x_j - a \right)^2; \quad (4)$$

Čia: S^2 – nuokrypio kvadratas;

m – ekspertų skaičius;

a – rangų sumų vidurkis;

x – rangų suma.

Galiausiai, jeigu nėra sutampančių rangų, apskaičiuojamas Kendall konkordancijos koeficientas pagal (5) formulę (Rudzkienė, 2008, p.77):

$$W = \frac{12S^2}{m^2(k^3 - k)}; \quad (5)$$

Čia: m – ekspertų skaičius;

k – alternatyvų skaičius;

W – konkordancijos koeficientas.

S^2 – nuokrypių kvadratų suma, kuri apskaičiuojama sudedant visas nuokrypio kvadratų sumas.

Konkordancijos koeficientas gali kisti nuo 0 iki 1; 1 reiškia pilną suderinamumą, tuo tarpu 0 visišką nesuderinamumą. Toliau pasirenkame reikšmingumo lygmenį α . Darbe bus dažniausiai statistiniuose tyrimuose naudojamas lygmuo $\alpha=0,05$. Konkordancijos koeficiento reikšmingumui tikrinti naudojamas χ^2 kriterijus. Dydis $W \times m \times (k-1)$ turi χ^2 skirstinį su $f = k - 1$ laisvės laipsniu (m – ekspertų skaičius; k – ekspertizės objektų skaičius). Jeigu apskaičiuotos statistikos $W \times m \times (k-1)$ reikšmė prie pasirinkto reikšmingumo lygmenio α ir laisvės laipsnių skaičius f viršija kritinę reikšmę χ_{krit}^2 , t.y. $\chi_{(\alpha, f)}^2 = W \times m \times (k-1) > \chi_{krit}^2$, tai hipotezė H_0 , kad ekspertų vertinimai prieštaringi atmetama (Rudzkienė, 2008, p.78).

Tačiau konkordacijos koeficientas neparodo ar yra ekspertų, kurių vertinimas skiriasi nuo daugumos ir kokie tai ekspertai. Kaip jau buvo minėta, remiamasi prielaida, kad ekspertinio vertinimo sprendimas gali būti gautas tik esant ekspertų nuomonių suderinamumui. Taigi būtina pašalinti ekspertus, kurių nuomonė skiriasi nuo kitų. Norint nustatyti tokius ekspertus, rekomenduojama įvertinti ekspertų kompetenciją, kuri apskaičiuojamas pagal alternatyvų įvertinimo rezultatus. Literatūroje pateikiami skirtingi kompetencijos koeficiento skaičiavimo būdai. Darbe naudojamas kompetencijos koeficientas vertinamas iteraciniu būdu.

Pirmuoju žingsniu $t = 0$ visiems ekspertams suteikiamas vienodas kompetencijos koeficientas (Rudzkienė, 2008): $K_i^0 = 1/m, j=1, \dots, m$.

Toliau žingsniais $t=1, 2, \dots$ kompetencijos koeficientai koreguojami pagal formules (Rudzkienė, p.81):

$$x_j^t = \sum_{i=1}^m K_i^{t-1} \cdot x_{ij}, \quad j=1, \dots, n \quad (6)$$

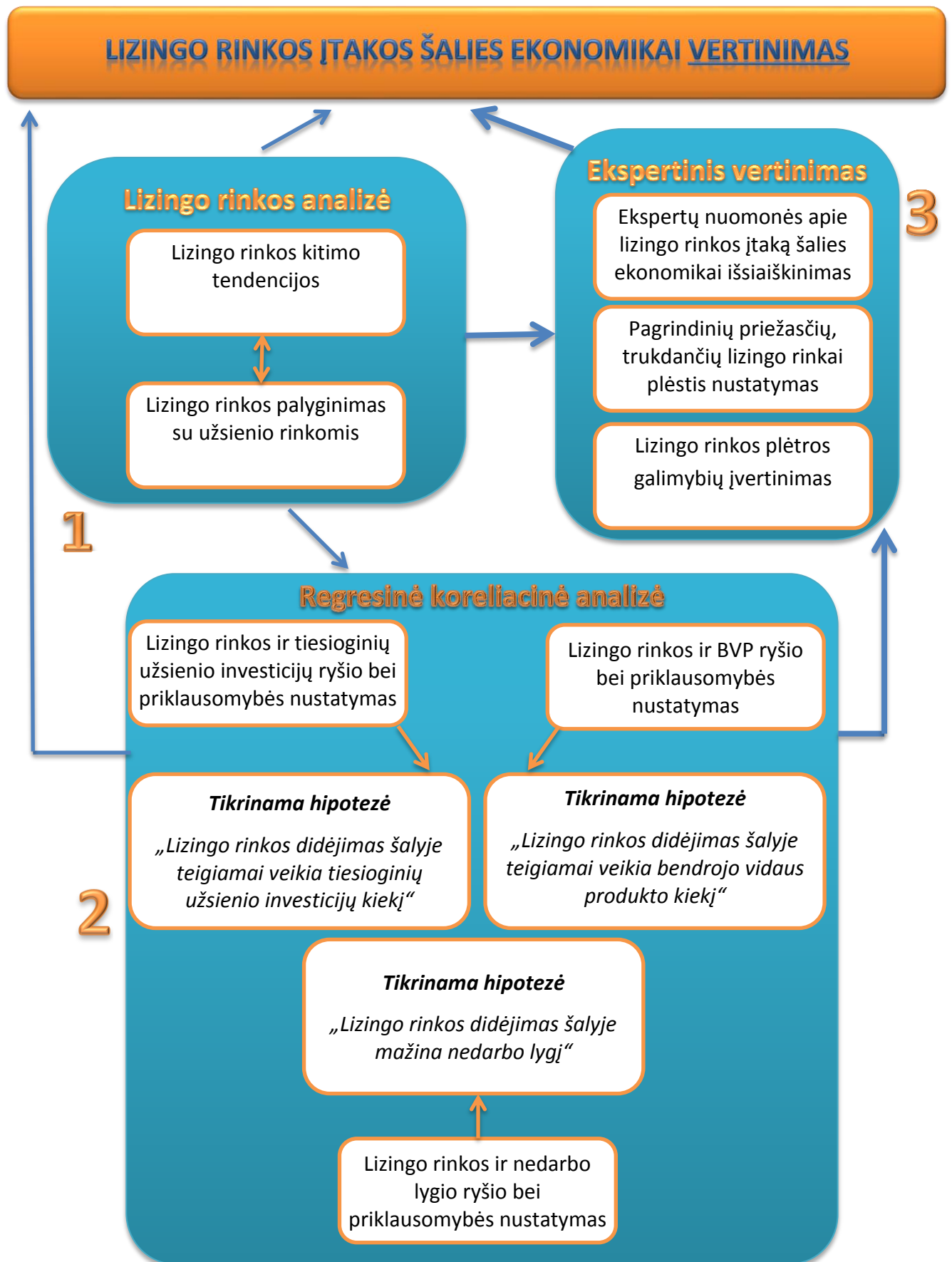
$$\lambda^t = \sum_{j=1}^n \sum_{i=1}^m x_j^t \cdot x_{ij} \quad (7)$$

$$K_i^t = \frac{1}{\lambda^t} \cdot \sum_{j=1}^n x_j^t \cdot x_{ij} \quad (8)$$

Darbo autoriaus nuomone, šių formulių detalizavimas nėra prasmingas. Norint atlikti skaičiavimus bus sudaromos papildomos lentelės, kuriose bus įvertinami grupiniai įverčiai bei gaunami kompetencijos įverčiai. Iteracinio būdo esmė, kad kompetencijų įverčių suma turi būti lygi vienetui. Jeigu visų kompetencijos įverčių suma lygi vienetui, tokiu atveju galima teigti, kad visų ekspertų nuomonė, atitinka grupės nuomonę.

Jeigu ekspertų nuomonės yra suderinamos, taigi jų pagalba galima priimti sprendimus. Po rezultatų interpretavimo, pateikiami ekspertinio vertinimo rezultatai bei išvados.

Galiausiai, atlikus teorinę lizingo rinkos įtakos šalies ekonomikai analizę, remiantis autorių atliktais tyrimais, jų naudotais metodais, gautais rezultatais bei tolimesnių tyrimų pasiūlymais, suformuotas teorinis lizingo rinkos įtakos ekonomikai įvertinimo modelis (žr. 5 pav.). Pagal sudarytą modelį, bus atliekamas tyrimas, kuris remiantis šiame poskyryje aprašytais metodais padės patvirtinti arba paneigti suformuotame modelyje iškeltas hipotezes, įgyvendinti išsikeltus uždavinius bei pasiekti galutinį darbo tikslą – įvertinti lizingo rinkos įtaką Lietuvos ekonomikai. Pats modelis sudaromas taip, kad jį būtų galima būtų pritaikyti tiriant ne tik Lietuvos, bet ir kitų šalių lizingo rinkos įtaką šalies ekonomikai.

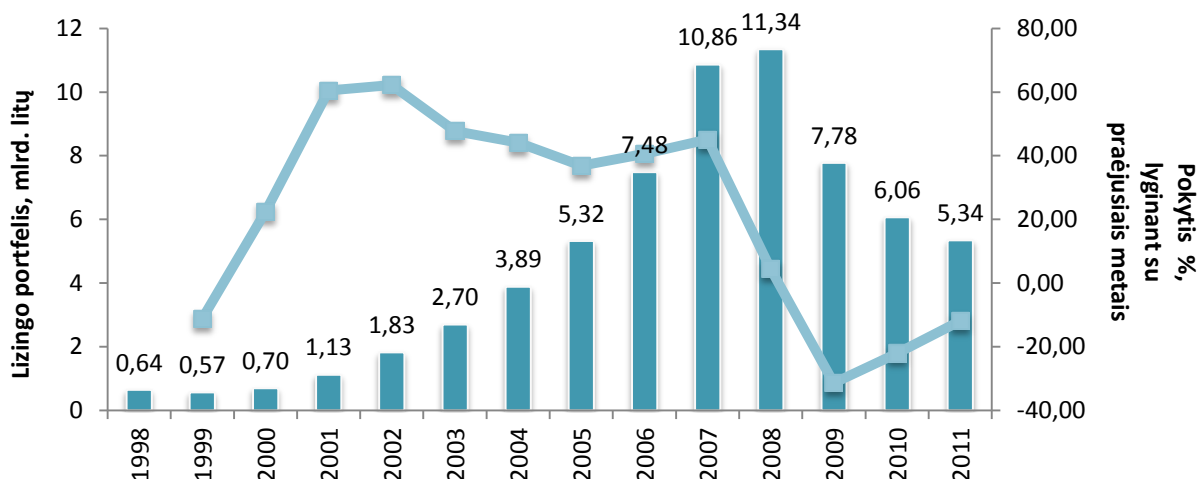


Šaltinis: sudaryta autoriaus

6 pav. Lizingo rinkos įtakos šalies ekonomikai įvertinimo modelis

2.2. Lietuvos lizingo rinkos kitimo tendencijos 1998-2011 m.

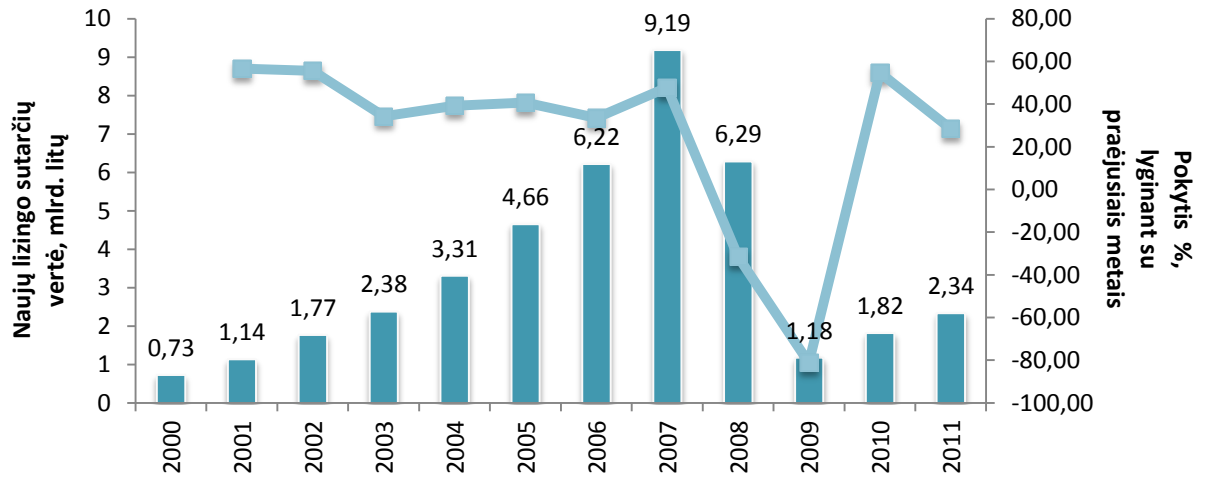
Lietuvos lizingo rinkos apžvalgą pradedamas nuo lizingo portfelio dydžio kitimo. Analizuojami 1998 – 2011 metų duomenis. Lietuvos lizingo portfelio kitimo dinamika pateikiama 7 paveiksle.



Šaltinis: Sudaryta pagal Lietuvos bankų asociacijos internetinės svetainės duomenis

7 pav. Lietuvos lizingo portfelis 1998-2011 metais

Kaip iš pateiktos diagramos matome, lizingo rinka nuo statistikos vedimo pradžios 1998 metais iki 2011 metų išaugo daugiau negu 8 kartus. Tačiau stebint paskutiniuosius metus, lizingo rinka tikrai išgyvena ne pačius geriausius laikus. Jeigu nuo 2000 iki 2008 metų rinka kasmet augo vidutiniškai net po 40 % ir 2008 m. pasiekė 11 milijardų litų ribą. Tai 2011 m. lizingo portfelis susitraukė daugiau negu dvigubai, iki 5,3 mlrd. Lt. Tokiame lygyje lizingo rinka buvo 2005 metais. Jeigu remtumėmės SEB banko prezidento patarėjo G. Nausėdos (Fuks, 2012) išsakyta mintimi, kad Lietuvos ekonomika grįžo į 2005 – 2008 metus. Tokiu atveju, lizingo rinka būtent ir atspindėtų tokias pačias ekonomikos tendencijas. Lizingo rinkos smukimą lėmė vieno didžiausių investicinių JAV bankų Lehmann Brothers bankrotas, kuris buvo vienas pagrindinių veiksnių sukėlusį pasaulinius finansinius neramumus, kurie lėmė visuotinę paniką pasaulinėje ekonomikoje, nepasitikėjimą bankų sektoriumi, bankus tai skatino mažinti finansavimo apimtį, vartotojus mažiau skolintis. Norėdami įvertinti kaip stipriai finansiniai neramumai įtakojo skolinimosi mastus lizingo forma bei pateikti aiškesnes įžvalgas apie lizingo rinką Lietuvoje, panagrinėjome naujai pasirašytų lizingo sutarčių vertę pamečiui (žr. 8 pav.).



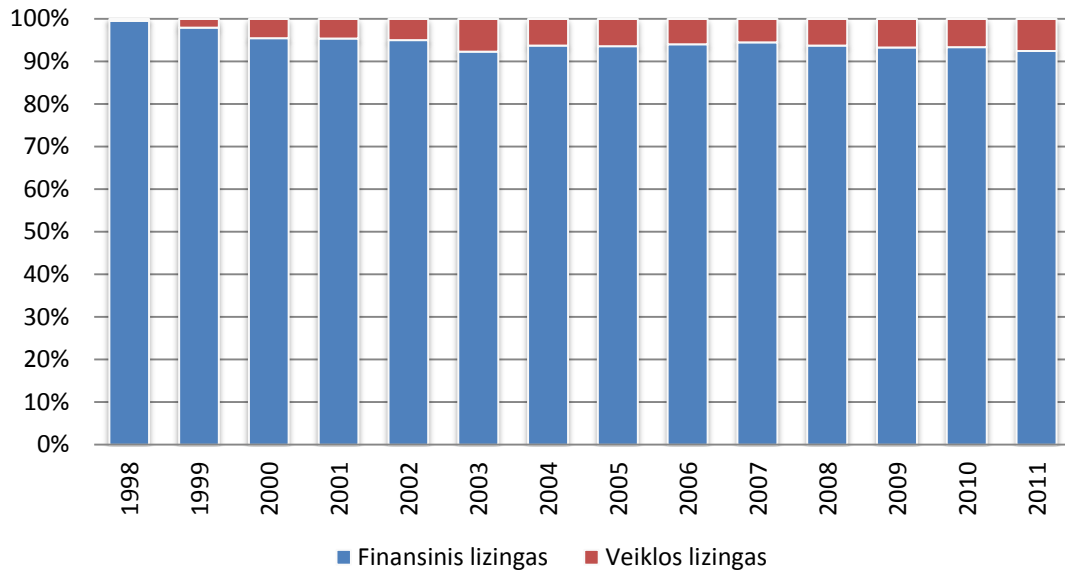
Šaltinis: Sudaryta pagal Lietuvos bankų asociacijos internetinės svetainės duomenis

8 pav. Naujai pasirašytų lizingo sutarčių vertė Lietuvoje 2000 – 2011 metais

Analizuojant naujai pasirašytų sutarčių vertės kitimo grafiką, tendencijos yra pakankamai panašios su visu lizingo portfeliu. Vidutinis naujai pasirašytų sutarčių vertės augimas iki 2008 metų taip pat siekia apie 40 %. Tačiau šis grafikas dar geriau atspindi finansinės depresijos įtaką lizingo rinkai. Jeigu bendras lizingo portfelis 2009 m. lyginant su 2008 m. smuko apie 30 %, tai naujai pasirašomų sutarčių vertė sumažėjo daugiau nei 5 kartus. Finansinis neužtikrintumas, baimė, kad ateityje bus dar blogesnė situacija skatino lizingo kompanijas mažiau skolinti, o vartotojus mažiau skolintis. Tačiau po drastiško smukimo 2009 m., dabartinė situacija nuteikia optimistiškai. Naujai pasirašomų sutarčių vertė pradėjo stabiliai didėti ir 2011 m. pabaigoje siekė 2,34 mlrd. litų. Žinoma lyginant su praeities statistika, tai galima pastebėti, kad tokia suma buvo pasiekta dar 2003 m. Tačiau lyginant su 2009 m. naujai pasirašomų sutarčių kiekis padidėjo daugiau negu dvigubai. Padidėjusį susidomėjimą lizingo paslaugomis galima nesunkiai pastebėti ir dirbant UAB „Šiaulių banko lizingas“. Klientų besikreipiančių dėl lizingo padaugėjo pastebimai.

Taigi pakankamai stabilus naujų sutarčių vertės augimas nuteikia pozityviai. Akivaizdžiai matoma, kad lizingo rinkai Lietuvoje tikrai yra kur augti. Tokią išvadą galima daryti tiek atsižvelgiant į istorinius lizingo rezultatus bei užimtą rinką, tiek į vis gerėjančias ekonominės prognozes.

Apžvelgus Lietuvos lizingo portfelį, reikėtų panagrinėti, koks lizingo tipas yra populiariausias Lietuvoje (žr. 9 pav.).

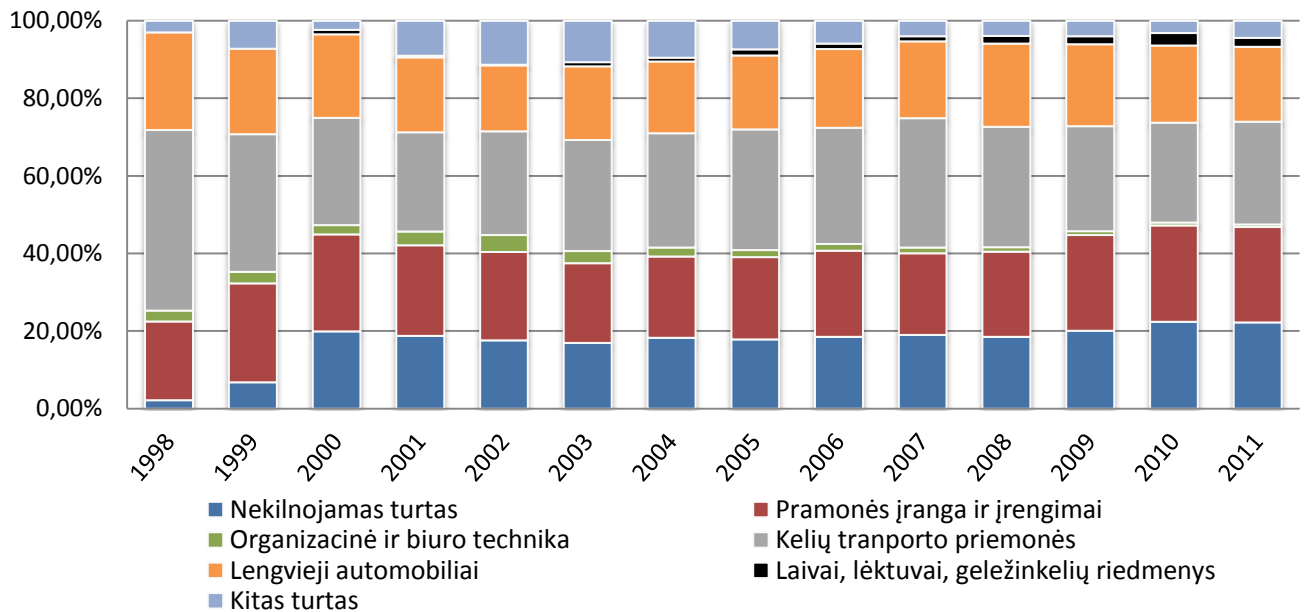


Šaltinis: Sudaryta pagal Lietuvos bankų asociacijos internetinės svetainės duomenis

9 pav. Lietuvos lizingo portfelio struktūra pagal lizingo tipą 1998 – 2011 metais

Analizuojant lizingo portfelio struktūrą pagal lizingo tipą, matome, kad visais laikotarpiais nuo pat lizingo istorijos pradžios Lietuvoje neginčijamai vyrauja finansinis lizingas, portfelyje sudarydamas ne mažiau 92 %. Nors nuo 1998 m. veiklos lizingo dalis portfelyje ir didėja, tačiau šis didėjimas yra labai nežymus ir dažniausiai stebint pamečiui nesiekia net 1 %. Iš vienos pusės toks finansinio lizingo vyravimas Lietuvoje galėtų atrodyti pakankamai keistas, lyginant kaip veiklos lizingas populiarėja pasaulyje ir vis didesnę dalį užima bendrame lizingo portfelyje. Tačiau Lietuvos atveju tokią padėtį paaiškinti pakankamai nesunku. Lietuvos lizingo kompanijos vengia suteikti veiklos lizingą dėl lizingo pabaigoje dažniausiai lizingo kompanijai liekančio turto. Jeigu veiklos lizingas vyrautų lizingo portfelyje, tikėtina, kad lizingo kompanijoms lizingo laikotarpio pabaigoje grįžtų pakankamai nemažas kiekis turto, kuris ne visada būtų geros būklės, taigi lizingo kompanijos turėtų steigti papildomus padalinius ar netgi tam tikras dukterines kompanijas, kurios rūpintųsi tokio turto realizavimu. Todėl lizingo kompanijos Lietuvoje veiklos lizingą suteikia tik pakankamai didelėms arba labai stambioms įmonėms norint išlaikyti jas savo klientėmis. Kadangi Lietuvos rinka yra pakankamai nedidelė, taigi tokių įmonių Lietuvoje yra nedaug. Dirbant UAB „Šiaulių banko lizingas“ teko pastebėti, kad susidomėjimas ir pageidavimas lizinguotis veiklos lizingu vis didėja, tačiau, kaip ir minėta, tokia lizingo forma suteikiama tik stiprios įmonėms. Darbo autoriaus nuomone, bent artimiausiais metais finansinio lizingo forma vyraus suteikiant lizingą.

Apžvelgus Lietuvos lizingo portfelio struktūrą pagal tipą, reikėtų panagrinėti, jo struktūrą pagal turto rūšį ir išsiaiškinti kurios turto rūšies lizingas Lietuvoje yra paklausiausias (žr. 10 pav.).

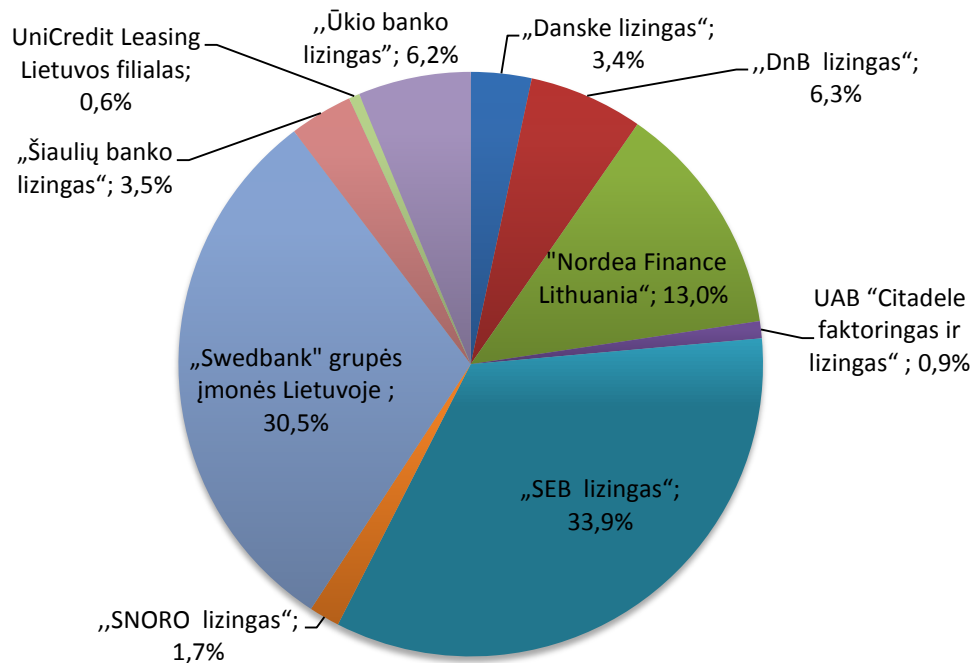


Šaltinis: Sudaryta pagal Lietuvos bankų asociacijos internetinės svetainės duomenis

10 pav. Lietuvos lizingo portfelio struktūra pagal turto rūšį 1998 – 2011 metais

Kaip iš pateiktos diagramos matome, lizingo portfelio struktūra visu analizuojamu laikotarpiu pasikeitė pakankamai nedaug. Didžiausius pokyčius būtų galima išvelgti kelių transporto priemonių (sunkvežimiai, vilkikai, priekabos, autobusai) lizingo rinkoje. Kaip poskyryje „Lietuvos lizingo rinka“ ir buvo rašyta, lizingas Lietuvos rinką pirmiausiai sudomino per sunkiasvorių transporto priemonių lizingą, taigi, natūralu, kad pirmaisiais metais ši lizingo rūšis portfelyje buvo svariausia ir sudarė virš 40 %. Pastaraisiais metais šios turto rūšies lizingas nebeturi tokio svorio visame portfelyje, tačiau išlieka didžiausiu ir visu laikotarpiu viršija 25 % ribą. Taip pat galima pastebėti ganėtinai stabilų nekilnojamo turto lizingo augimą. Įmonėms šio turto lizingas yra pakankamai patrauklus, ypač kalbant apie grįžtamąjį turto lizingą, kuris gali užtikrinti ilgalaikį įmonės apyvartinių lėšų finansavimą. Stabiliausiai lizingo portfelyje atrodo lengvųjų automobilių bei pramonės įrangos ir įrengimų dalis lizingo portfelyje, siekdama apie 20 – 25 %. Visų aprašytų turto rūšių lizingas portfelyje sudaro virš 90 %. Kito turto lizingas nėra labai populiarus ir neturi svarios dalies visame lizingo portfelyje.

Galiausiai panagrinėsiu Lietuvos lizingo rinkos pasidalijimą pagal veikiančias lizingo įmones (žr. 11 pav.).



Šaltinis: Sudaryta pagal Lietuvos bankų asociacijos internetinės svetainės duomenis

11 pav. Lietuvos lizingo rinkos pasiskirstymas pagal lizingo įmonių, užimamą rinkos dalį 2012 m. I ketv.

Kaip iš skritulinės diagramos matome, du trečdalius Lietuvos lizingo rinkos užima didžiausių Lietuvos bankų dukterinės lizingo įmonės – tai „SEB lizingas“ ir „Swedbank“ grupės lizingo įmonės Lietuvoje, atitinkamai pasidalijusios 33,9 % ir 30,5 % rinkos. Stiprią trečią vietą užima pastaraisiais metais vis labiau besiplečiantis „Nordea Finance Lithuania“ lizingas. Netoli atsilikę „DnB lizingas“ ir „Ūkio banko lizingas“, užimantys po daugiau nei 6 % rinkos. Likusius 10 % rinkos dalijasi „Šiaulių banko lizingas“, „Danske lizingas“, „Snoro lizingas“, „Citadele lizingas ir faktoringas“ ir „Unicredit Leasing Lietuvos filialas“.

Apibendrinant galima teigti, kad lizingo rinka šiuo metu turi dideles galimybes plėstis. Tokią išvadą galima daryti atsižvelgiant į istorinę lizingo rinkos apimtį, pakankamai stabilų naujų sutarčių vertės augimą pastaraisiais metais bei vis gerėjančias ekonomines prognozes. Žinoma, tokia būseną yra pakankamai trapi ir pablogėjus ekonominiam klimatui situacija gali pasikeisti. Žvelgiant apskritai, Lietuvos lizingo rinkai ypatingai skaudų smūgį sudavė finansinė depresija: 2009 m. lizingo portfelis sumažėjo 30 %, o naujai pasirašomų sutarčių vertė smuko net 5 kartus. Tačiau po tokio smukimo lizingo rinka atsigauna ir pradeda rodyti augimo tendencijas, jaučiamas vis didesnis lizingo poreikis. Analizuojant lizingo portfelio struktūrą, pastebėta, kad didžiausią dalį jame sudaro kelių transporto priemonių lizingas, nedaug atsilieka lengvųjų automobilių, pramoninės įrangos ir įrengimų lizingas. Žvelgiant į lizingo rinkos pasiskirstymą, pagal lizingo įmonių užimamą dalį, aiškus lyderiai „SEB lizingas“ ir „Swedbank“ grupės lizingo įmonės Lietuvoje.

2.3. Lietuvos lizingo rinkos palyginimas su užsienio lizingo rinkomis

Prieš atliekant Lietuvos lizingo rinkos palyginimą su užsienio lizingo rinkomis, pirma būtų tikslinga trumpai apžvelgti pasaulinę lizingo rinką. Remiantis Pasauline lizingo ataskaita, White išleista 2012 metais, 3 lentelėje pateikiamas šalių pasiskirstymas, pagal naujai pasirašomų lizingo sutarčių vertę pasaulyje.

3 lentelė. 10 Didžiausių lizingo rinkų pasaulyje pagal naujai pasirašomų sutarčių vertę 2010 m.

Šalis	Naujai pasirašomų sutarčių vertė, mlrd. JAV dolerių	Pokytis % lyginant su 2009 m.
JAV	193,9	12,0
Kinija	63,7	50,0
Vokietija	52,49	6,3
Japonija	50,75	-6,6
Prancūzija	30,89	7,3
Italija	25,46	5,4
Rusija	20,54	131,0
Kanada	16,09	19,0
Brazilija	14,99	-42,6
Didžioji Britanija	13,38	-13,9

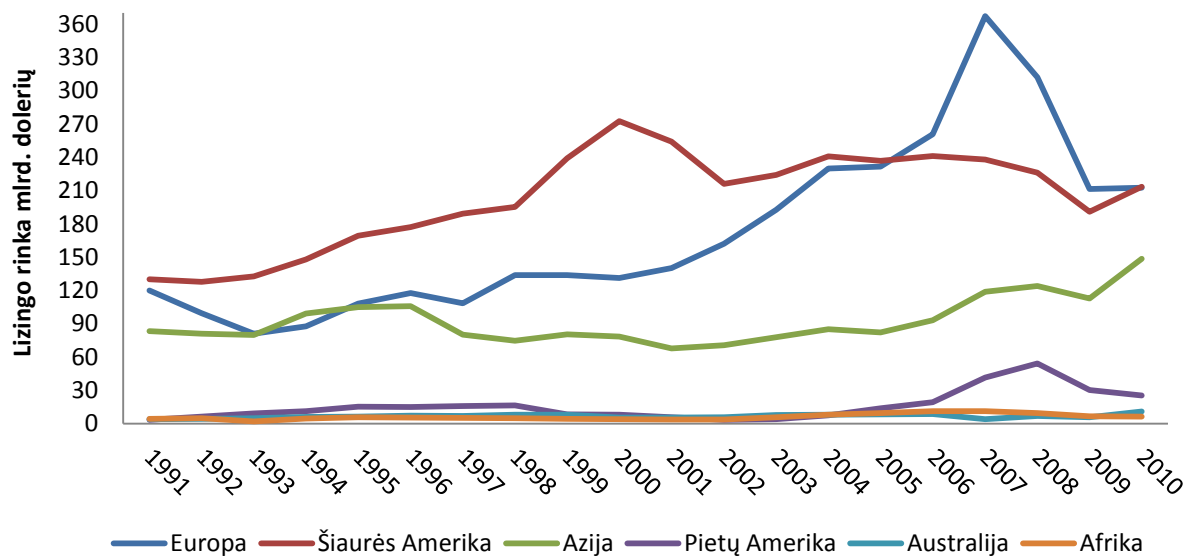
Šaltinis: Sudaryta pagal White (2012)

Kaip iš pateiktos lentelės matome, aiški lizingo rinkos lyderė pagal naujai pasirašomų sutarčių vertę pasaulyje 2010 metais buvo JAV. Antroje vietoje žengiančią Kiniją ji lenkė net daugiau negu 3 kartus. Tačiau žvelgiant į Kiniją, augimas per 2010 m. siekė net 50 %. Tai Kinijai leido aplenkti Vokietiją ir Japoniją, kurios ilgą laikotarpį prieš tai dalindavosi antrą poziciją po JAV. Toliau analizuojant didžiulį Kinijos naujų lizingo sutarčių vertės augimą reikėtų pastebėti, kad 2009 metais šis augimas buvo dar didesnis ir siekė 188,4 % (White, 2012). Dar neseniai sunkiai patekdavusi į penketuką, Kinija pastaruoju metu vis labiau taikosi į lyderius. Kaip jau buvo minėta ir teorinėje lizingo apžvalgoje, Kinijos ekonomistai ir valdžios institucijos mato, kad lizingo paslauga jos ekonomikai per mažą ir labai mažų įmonių prizmę yra labai svarbi ir tikėtina ateityje bus viena iš priemonių padėsiančių išlaikyti stabilų ekonomikos augimą.

Didžiausią procentinį augimą pirmajame dešimtuکه parodė Rusija. Šios šalies naujai pasirašomų lizingo sutarčių vertė išaugo net 131 procentu. Tačiau Rusijai kol kas neprognozuojamas patekimas tarp penkių šalių, užimančių didžiausią lizingo rinką pasaulyje. Taip yra todėl, kad Rusijos lizingo sektorius yra labai priklausomas nuo valdžios sprendimų. Daugiau negu 60 % visų lizingo sandorių Rusijoje sudaromi nusprendus, kad finansavimo projektas bus finansuojamas lizingo kompanijų ir tokie sandoriai sudaromi su valstybės įmonėmis (White, 2012).

Didžiausią lizingo rinkos smukimą iš pirmojo dešimtuko patyrė Brazilija. Jos naujai pasirašomų lizingo sutarčių vertė lyginant su praėjusiais metais susitraukė daugiau negu 40 procentų, kas įtakoją, kad Brazilija iš septintos vietos smuko į devintą. Anot White (2012) toks susitraukimas pagrįste buvo įtakotas pasikeitusios mokesčių politikos, kuri labai nusmukdė automobilių lizingo rinką.

Apžvelgę šalis, užimančias didžiausią pasaulinę lizingo rinkos dalį pagal naujai sudaromas lizingo sutartis, pereikime prie regionų apžvalgos. Pasaulinė lizingo rinka pagal naujai sudaromų lizingo sutarčių vertę skirtinguose regionuose pateikiama 12 paveiksle:



Šaltinis: Sudaryta pagal White (2012), Leaseurope internetinės svetainės duomenis

12 pav. Naujai sudaromų lizingo sutarčių vertė pagal regionus 1991 – 2010 metais

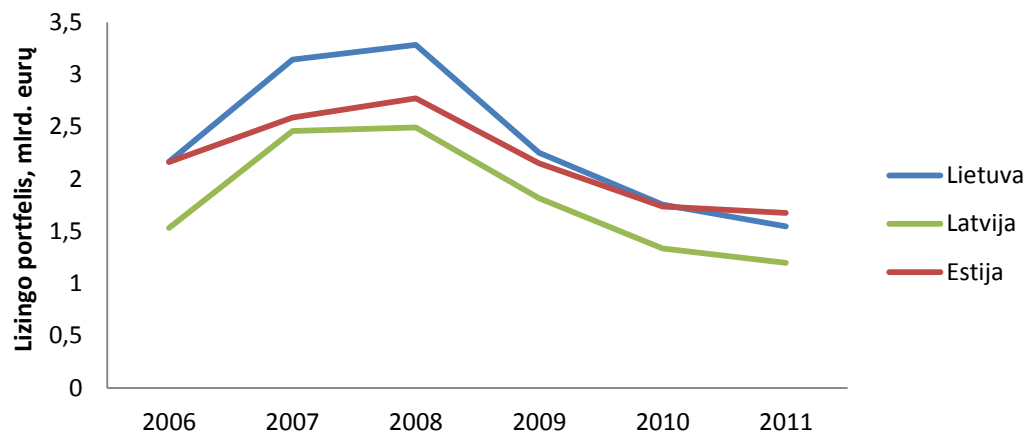
Kaip iš pateiktos diagramos matome, 2010 m. Europos ir Šiaurės Amerikos naujai sudaromų lizingo sutarčių vertė buvo apylygė bei didžiausia pasaulyje. Įdomu tai, kad tiek analizės pradžioje, tiek dabartiniu laikotarpiu šių kontinentų naujai sudaromų lizingo sutarčių vertė yra beveik vienoda, tačiau jos kitimas buvo pakankamai skirtingas. Europos naujų sutarčių vertė nuo 1993 m. iki 2006 m. augo pakankamai stabiliai, per metus siekęs augimas vidutiniškai buvo apie 10 %. 2007 m. pastebimas staigus naujai sudaromų lizingo sutarčių vertės padidėjimas, kuris siekė daugiau nei 100 mlrd. dolerių per metus arba 40 % lyginant su praėjusiais metais. Tačiau per sekančius du metus dėl masinės

finansinės panikos naujai sudaromų lizingo sutarčių vertė nuo aukščiausio taško susitraukė net 70 % ir praktiškai grįžo į 2004-2005 metų lygmenį. Tuo tarpu Šiaurės Amerikos naujai sudaromų sutarčių vertė tokių drastiškų pokyčių neišgyveno, per 20 metų laikotarpį ji išaugo apie 83 mlrd. JAV dolerių.

Azijos naujai sudaromų sutarčių vertė skirtingai nei Šiaurės Amerikos ar Europos pastaraisiais metais pakankamai sparčiai kyla. Kaip matėme iš prieš tai nagrinėtos lentelės trys Azijos šalys: Kinija, Japonija bei Rusija patenka į šalių, 2010 m. sudariusių daugiausiai naujų lizingo sutarčių dešimtuką. Dvi iš jų: Kinija ir Rusija rodė sparčiausią augimą 2010 m. Taigi Azijos naujai sudarytų lizingo sutarčių augimas neturėtų stebinti.

Pietų Amerikos, Australijos bei Afrikos naujai sudaromų sutarčių vertė pasauliniame kontekste nėra reikšminga, šių kontinentų dydis kartu sudėjus būtų mažesnis negu vienos šalies - Vokietijos – naujai pasirašomų sutarčių vertė. Per visą analizuojamą laikotarpį Pietų Amerikos, Australijos bei Afrikos lizingo naujai pasirašomų sutarčių vertė kito labai nežymiai.

Panagrinėję pasaulinį lizingo rinkos pasiskirstymą pagal naujai sudaromų sutarčių vertę, pereikime prie to, kaip Lietuvos lizingo rinka atrodo šiame kontekste. Analizę pradėkite Lietuvos lizingo rinką lygindami su artimiausių kaimynių, kitų Baltijos šalių, lizingo rinkomis (žr. 13 pav.).

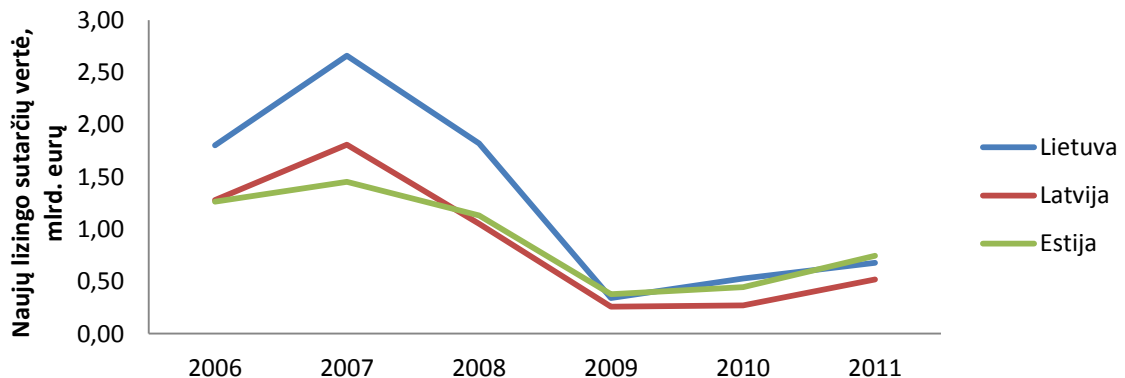


Šaltinis: Sudaryta pagal Lietuvos bankų asociacijos, Leaseurope 2011, 2010, 2009, 2008, 2007, Estonian Leasing Association, Latvijas statistika internetinių svetainių duomenis

13 pav. Baltijos šalių lizingo portfelis 2006-2011 metais

Diagramoje pateikiamas Baltijos šalių lizingo portfelio kitimas. Kaip iš pateiktos diagramos matome, šiuo metu iš Baltijos šalių didžiausią lizingo rinką turi Estija, jos portfelis siekia 1,68 mlrd. eurų. Ji 2011 m. nežymiai lizingo rinkos dydžiu aplenkė Lietuvą. Iki tol visais analizuojamais laikotarpiais Lietuvos lizingo portfelis buvo didžiausias. Lietuvos lizingo portfelis žiūrint absoliučiais skaičiais (apie 1 mlrd. eurų) 2006-2007 m. metais augo sparčiausiai, bet po to sekančiais metais ir krito greičiausiai, kas lėmė, kad 2010 m. Lietuva lizingo rinkos dydžiu susilygino su Estija. Latvijos lizingo portfelis analizuojamu laikotarpiu buvo mažiausias. Svarbu pažymėti, kad nors lizingo portfelio dydžiu

šalys ir skiriasi, tačiau pats lizingo portfelio kitimas analizuojamu laikotarpiu yra pakankamai panašus. 2011 metų pabaigoje visų Baltijos šalių lizingo portfeliai vis dar rodė traukimosi tendenciją. Bet bendram lizingo portfeliui mažėjant naujai sudaromų sutarčių kiekis gali rodyti ir kitokią kryptį. Būtina paanalizuoti naujai sudaromų sutarčių vertę ir nustatyti ar lizingo rinka Baltijos šalyse rodo atsigavimo ženklus ar ateityje tikėtinas tolimesnis lizingo portfelio traukimas (žr. 14 pav.).



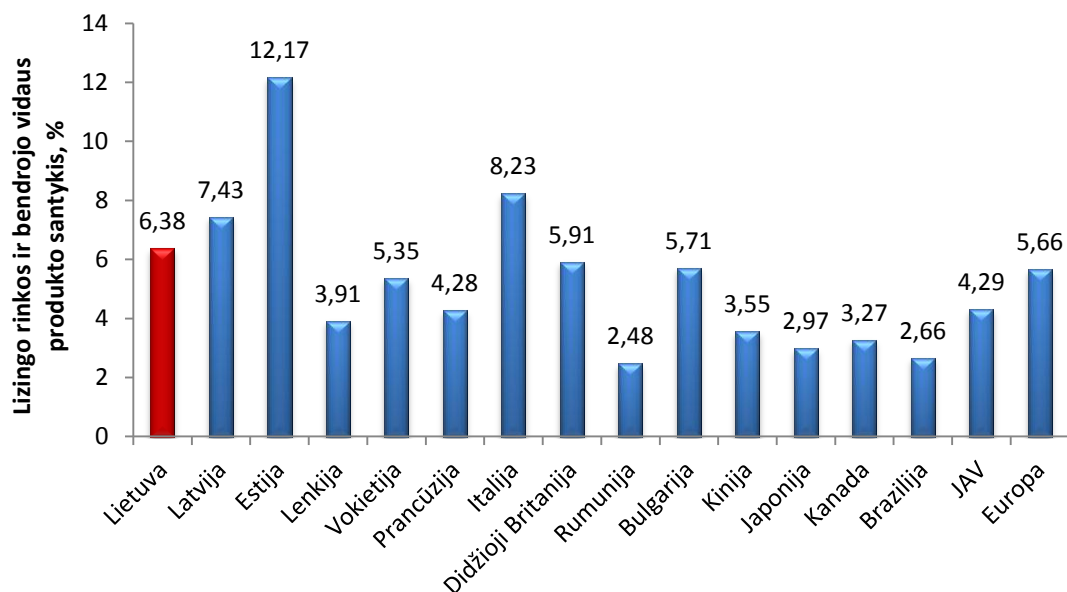
Šaltinis: Sudaryta pagal Lietuvos bankų asociacijos, Leaseurope, 2011, 2010, 2009, 2008, 2007, Estonian Leasing Association, Latvijas statistika internetinių svetainių duomenis

14 pav. Naujai pasirašytų lizingo sutarčių vertė Baltijos šalyse

Analizuojant naujai pasirašomų sutarčių vertę Baltijos šalyse, matomos kiek kitokios tendencijos negu stebint lizingo portfelį. Jeigu lizingo portfelis vis dar traukiasi, tai naujai pasirašomų lizingo sutarčių vertė nuo 2010 m. rodo augimą visose šalyse. Žinoma, šis augimas artimiausiais metais lizingo portfelio didėjimo gali ir neįtakoti, nes per metus priklausomai nuo šalies naujų sutarčių pasirašoma tik už 0,5-0,7 mlrd. eurų. Dar 2006 m. naujai pasirašomų sutarčių vertė buvo daugiau negu du kartus didesnė. Taip pat galima pastebėti, kad kaip ir lizingo portfelio atveju, Lietuva ir naujai pasirašytų sutarčių vertė buvo lydere tarp Baltijos šalių 2006-2008 m. laikotarpiu. 2007 m. Lietuvos naujai pasirašytų sutarčių vertė buvo net 0,8 mlrd. eurų didesnė negu Latvijoje ir 1,2 mlrd. eurų negu Estijoje. Tačiau finansiniai neramumai pasaulyje Lietuvai smogė skaudžiausiai: naujai pasirašomų sutarčių vertė nuo aukščiausio taško sumažėjo 2,32 mlrd. eurų, kai atitinkamai Latvijoje 1,55 mlrd. eurų, o Estijoje tik 1,1 mlrd. eurų. Toks smukimas lėmė, kad šiuo metu Estija pirmauja pagal naujai pasirašytų sutarčių vertę, Lietuva žengia antra, Latvija labai netoli trečia. Svarbu pažymėti, kad po nuosmukio naujai pasirašomų sutarčių vertė Baltijos šalyse yra labai panaši, kai iki tol skirtumas buvo pakankamai ženklus.

Palyginus Lietuvos lizingo rinką su Baltijos kaimynėmis, galiausiai apžvelgsiu kaip Lietuvos lizingo rinka atrodo pasauliniame kontekste. Žinoma, Lietuvos lizingo rinkos lyginimas absoliučiais skaičiais nebūtų tikslingas įvertinant skirtingus ekonomikų pajėgumus ir dydžius. Savaime

suprantama, kad JAV, Vokietijos ar kurios kitos ekonomikos milžinės lizingo rinka bus didesnė. Todėl Lietuvos palyginimą su kitomis pasaulio šalimis atliksiu vertindamas lizingo rinkos paplitimą ekonomikoje. Anot Kichler ir Haiss (2009) lizingo rinkos paplitimo rodiklis parodo kiek lizingas yra svarbus ekonomikai bei kokią dalį joje sudaro. Šis rodiklis apskaičiuojamas šalies lizingo portfelį dalijant iš bendrojo vidaus produkto ir dažniausiai pateikiamas procentine išraiška. Pagal šį rodiklį Lietuvos lizingo rinka lyginama su dešimt didžiausių lizingo rinkų pagal naujai sudaromų sutarčių vertę pasaulyje, taip pat Baltijos kaimynėmis, neseniai Europos Sąjungą papildžiusiomis Rumunija bei Bulgarija bei su Europos vidurkiu. Atlikti skaičiavimai pateikiami 15 paveiksle.



Šaltinis: Sudaryta pagal Lietuvos bankų asociacijos, Leaseurope 2011, 2010, 2009, 2008, 2007, Estonian Leasing Association, Latvijas statistika, Datosmacro internetinių svetainių duomenis, White (2012)

15 pav. Lizingo rinkos ir bendrojo vidaus produkto santykis pasaulyje 2010 m.

Kaip iš pateiktos diagramos matome, Lietuvoje lizingo portfelio ir BVP santykis siekia 6,38 %. Lyginant su valstybėmis, kurios 2010 m. pirmavo pasaulyje pagal naujai pasirašomų sutarčių vertę, tai antras didžiausias lizingo rinkos paplitimo rodiklis po Italijos. Pakankamai didelis santykis parodo, kad lizingo paslauga yra svarbi Lietuvos ekonomikai ir būtina atlikti analizę kokią įtaką lizingo rinka daro Lietuvos ekonomikai.

Aiški lyderė iš nagrinėjamų šalių pagal BVP ir lizingo portfelio santykį yra Estija. Joje šis santykis siekia virš 12 procentų. Estija jau keletą metų yra viena lyderių pagal šį rodiklį. Kichler ir Haiss (2009) tokias tendencijas aiškina didesniu nei kitose šalyse užsienio kapitalo bankų paplitimu, kurie siekia šiai rinkai pateikti kuo įvairesnius finansavimo sprendimus bei, siekiant pagerinti bankų likvidumo rodiklius, aktyviai siūlo lizingo paslaugą.

Taip pat pastebima aiški tendencija, kad daugumoje šalių, kurios užima didžiausią lizingo rinką pasaulyje pagal naujai sudaromų sutarčių vertę, lizingo ir valstybės bendrojo vidaus produkto santykis yra pakankamai žemas. Taigi šioms ekonomikoms, nors lizingo rinkos pasauliniu mastu didžiausios, lizingas didelės įtakos neturi.

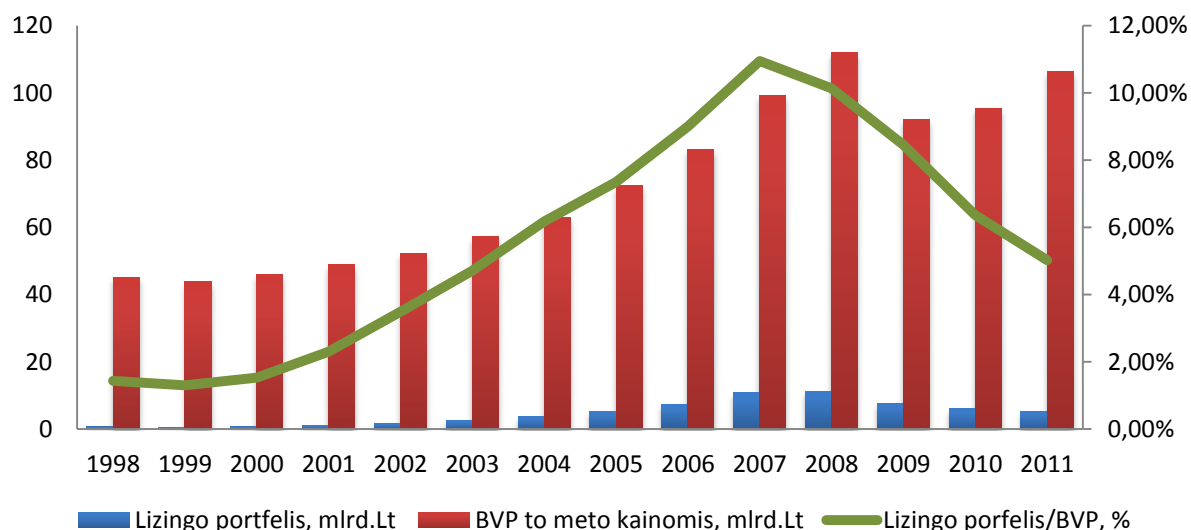
Galiausiai lyginant Europos lizingo rinkos paplitimą su JAV, matome, kad Europos rodiklis aukštesnis. Taigi galime teigti, kad Europos šalių ekonomikoms lizingo rinka turi didesnę reikšmę nei Jungtinėms Amerikos Valstijoms.

Apibendrinant galima teigti, kad tiek Europa, tiek ir Lietuva dėl neigiamų pasaulinių finansinių tendencijų prarado tikrai nemažai. Iki 2010 m. Europos lizingo rinka pagal naujai sudaromų sutarčių vertę buvo didžiausia pasaulyje ir buvo gerokai didesnė už antroje vietoje žengusią Šiaurės Amerikos rinką. Lietuva iki 2009 m. turėjusi didžiausią lizingo portfelį bei pasirašydavusi daugiausiai naujų sutarčių per metus lyginant su kitomis Baltijos šalimis, šią poziciją prarado. Europą finansinių neramumų laikotarpiu pasivijo ir net aplenkė Šiaurės Amerika, Lietuvą ištiko toks pats likimas, ji buvo aplenkta Estijos, su Latvija skirtumas šiuo metu yra labai nedidelis. Visų Baltijos šalių lizingo portfelis traukiasi, bet teigiamai nuteikiantis veiksnys yra didėjanti naujai pasirašomų sutarčių vertė per metus. Lyginant Lietuvos lizingo rinkos santykį su bendruoju šalies bendruoju vidaus produktu, pastabėta, kad Lietuvoje šis santykis yra aukštas. Lyginant su valstybėmis, kurios 2010 m. pirmavo pasaulyje pagal naujai pasirašomų sutarčių vertę, tai antras didžiausias lizingo rinkos paplitimo rodiklis. Šis santykis rodo pakankamai didelę lizingo paslaugos reikšmę Lietuvos ekonomikai. Latvijoje ir Estijoje lizingo paslauga yra dar svarbesnė, šios šalys Lietuvą lenkia pagal lizingo paplitimo ekonomikoje rodiklį.

3. LIZINGO RINKOS ĮTAKOS LIETUVOS EKONOMIKAI ĮVERTINIMAS

3.1. Lizingo rinkos įtakos Lietuvos bendrajam vidaus produktui įvertinimas

Remiantis antrame skyriuje sudarytu modeliu, pereiname prie antrojo siekiant įvertinti lizingo rinkos įtaką Lietuvos ekonomikai etapo – koreliacinės regresinės analizės. Pirmame šio skyriaus poskyryje analizuojama lizingo rinkos įtaka Lietuvos bendrajam vidaus produktui, kuris kaip jau buvo rašyta, daugelio ekonomistų įvardijamas kaip vienas svarbiausių ekonomiką ir jos būklę atspindinčių veiksnių. Prieš atliekant koreliacinę regresinę analizę, apžvelgiama, kaip analizuojamu laikotarpiui kito Lietuvos lizingo portfelis bei bendrojo vidaus produkto apimtys, taip pat pateikiama kaip kito santykis tarp lizingo portfelio bei BVP, kuris kitaip dar vadinamas lizingo rinkos paplitimo ekonomikoje rodikliu (žr. 16 pav.).



Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento prie Lietuvos Vyriausybės, Lietuvos bankų asociacijos svetainių duomenis

16 pav. Lietuvos lizingo portfelio, bendrojo vidaus produkto, lizingo rinkos paplitimo ekonomikoje rodiklio pokytis 1998-2011 m.

Kaip iš pateiktos diagramos matome, tiek lizingo portfelis, tiek šalies BVP 1999 – 2008 m. rodė pakankamai stabilų didėjimą. Lizingo portfelis kasmet augo vidutiniškai po 40 procentų, tuo tarpu BVP kiekvienas metais didėjo apie 12 procentų. 2009 m. tiek lizingo portfelis, tiek Lietuvos BVP susitraukė atitinkamai 31 ir 18 procentų. Pastaraisiais dviem metais lizingo portfelio ir BVP kryptys išsiskyrė, jeigu BVP 2010 – 2011 m. pradėjo augti, tai Lietuvos lizingo portfelis vis dar traukiasi. Toks pasikeitimas iš dalies verčia suabejoti lizingo rinkos įtaka šalies ekonomikai. Tačiau interpretuojant tokią situaciją įmanomas ir toks variantas, kad tiesiog lizingo paslaugos reikšmė Lietuvos ekonomikai

sumažėjo. Tokią poziciją iš dalies patvirtintų ir lizingo rinkos paplitimo rodiklis. Iki 2007 metų jis didėjo ir pasiekė savo aukščiausią tašką. Tuo metu jis siekė beveik 11 procentų. Nuo tada lizingo rinkos santykis su BVP stabiliai mažėja ir 2011 m. pabaigoje siekia truputį daugiau nei 5 %.

Taigi vertinant diagramą tikslesnes išvadas apie lizingo rinkos daromą įtaką bendrajam vidaus produktui ir visai Lietuvos ekonomikai pateikti būtų labai sudėtinga. Todėl, kaip ir minėta anksčiau, bus atliekama koreliacinė regresinė lizingo rinkos ir BVP analizė. Kaip ir rašyta darbo metodikoje apskaičiuojamas koreliacijos koeficientas, t kriterijus, t kritinė reikšmė, F kriterijus, F kritinė reikšmė, determinacijos koeficientas bei gaunami regresinės lygties kintamieji (žr. 4 lent.).

4 lentelė. Koreliacinės regresinės analizės tarp lizingo rinkos ir BVP atlikimui reikalingi kintamieji

Koreliacijos koeficientas	t kriterijus	t kritinė reikšmė	F kriterijus	F kritinė reikšmė	Determinacijos koeficientas	p	a ₀	a ₁
0,912	7,717	1,761	59,553	4,7472	0,832	0,000	43,902	6,129

Šaltinis: sudaryta autoriaus

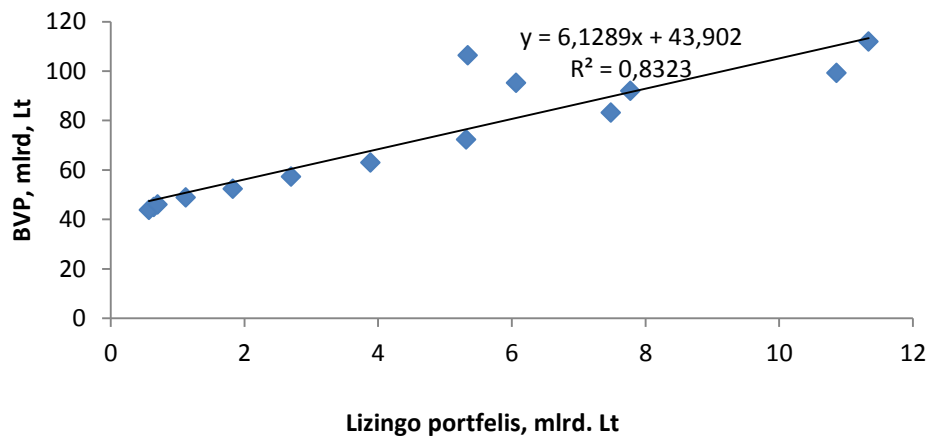
Iš pateiktos lentelės matome, kad tarp lizingo rinkos ir BVP egzistuoja labai stiprus teigiamas ryšys – koreliacijos koeficientas $r=0,912$. Nulinę hipotezę, kad *koreliacijos koeficientas lygus nuliui* atmetame, nes apskaičiuota t kriterijaus reikšmė viršija t kritinę reikšmę. Taigi ryšys tarp lizingo rinkos ir BVP yra ir jį galima vadinti statistiškai reikšmingu, kitaip tariant didėjant lizingo rinkai BVP taip pat didėja. Toliau lyginant apskaičiuotą F kriterijų su F kritine reikšme matome, kad apskaičiuotoji reikšmė yra didesnė, tai reiškia, kad lygtį galime sudarinėti ir ji yra adekvati realiai padėčiai. Tą patvirtina ir determinacijos koeficientas siekiantis 0,832. Tokia reikšmė parodo, kad 83,2 % BVP kitimo galime paaiškinti lizingo rinkos kitimu. Taigi įvertinus, kad lygtis tinkama ją sudarome žr. (9) formulę ir nubraižome diagramą (žr. 17 pav.):

$$\hat{y} = 43,902 + 6,129x \quad (9)$$

Čia: $\hat{y}$ – BVP,

x - lizingo portfelio dydis.

Gauta lygtis parodo kaip Lietuvos lizingo portfelio dydis įtakoja BVP. Lizingo rinkai išaugus 1 mlrd. Lt, Lietuvos BVP padidėtų 6,129 mlrd. Lt. Kaip iš pateiktos lygties matome, įtaka yra labai ženkliai, lizingo rinkos pokytis svariai nulemia ir BVP didėjimą.



Šaltinis: sudaryta autoriaus

17 pav. Lizingo portfelio ir BVP priklausomybė

Gavę lygtį ir įsitikinę jos reikšmingumu, palyginame pasirinktą reikšmingumo lygmenį ($\alpha=0,05$) su stebimuoju. Kaip matome, stebimasis reikšmingumo lygmuo yra mažesnis. Taigi nulinę hipotezę atmetame, o priimame alternatyvią. Tokie koreliacinės regresinės analizės rezultatai leidžia teigti, kad lizingo rinkos didėjimas Lietuvoje teigiamai veikia bendrojo vidaus produkto kiekį šalyje.

Tačiau, kaip ir buvo rašyta metodinėje darbo dalyje, žinodami BVP rodiklio svarbą ir reikšmę ekonomikai bei siekdami kuo tiksliau įvertinti lizingo rinkos daromą įtaką Lietuvos ekonomikai atliksime daugiamatę koreliacinę regresinę analizę. Šios analizės tikslas išsiaiškinti kaip Lietuvos lizingo rinka įtakoja BVP atsižvelgiant į kitus – nedarbo lygį, tiesiogines užsienio investicijas – BVP veikiančius rodiklius. Šį kartą pirma apskaičiuosime kintamuosius ir įvertinsime ar jie tinka lygčiai ir tik tada tikrinsime pačios lygties teisingumą. Tai atliekama siekiant išvengti nereikalingų koeficientų skaičiavimų, jei rasime, kad tam tikri veiksniai lygčiai netinka ko pasėkoje turėsime sudaryti naują lygtį. SPSS pagalba apskaičiuojame daugiamatės regresijos koeficientus. (žr. 5 lent.).

5 lentelė. Daugiamatės regresijos koeficientų lentelė, priklausomas kintamasis - BVP, nepriklausomi – lizingo portfelis, tiesioginės užsienio investicijos, nedarbo lygis

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	20,441	8,201		2,493	,032
	Lizingo_portfelis	3,209	1,344	,478	2,388	,038
	TUI	1,302	,329	,607	3,953	,003
	Nedarbo_lygis	,743	,589	,134	1,262	,236

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Kaip iš pateiktos lentelės matome, nedarbo lygio veiksnys sudaromai lygčiai netinka. Sudarant modelį buvo nustatytas reikšmingumo lygmuo $\alpha=0,05$, šiuo atveju nustatytas reikšmingumo lygmuo yra viršijamas, klaidos padarymo tikimybė 0,236. Taigi nedarbo lygio veiksnį iš lygties reikia pašalinti, nes nedarbo lygio rodiklis tarp analizuojamų veiksnių yra nereikšmingas vertinant įtaką BVP pokyčiams Lietuvoje. Pašalinę nedarbo lygio veiksnį iš lygties bandysime sudarinėti naują lygtį priklausomu veiksniumi laikant BVP, o nepriklausomais – lizingo rinką ir tiesiogines užsienio investicijas. Naujai gauti daugiamačės regresijos koeficientai pateikiami 6 lentelėje.

6 lentelė. Daugiamačės regresijos koeficientų lentelė, priklausomas kintamasis - BVP, nepriklausomi – lizingo portfelis, tiesioginės užsienio investicijos

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	30,015	3,194		9,397	,000
	Lizingo_portfelis	1,821	,793	,271	2,297	,042
	TUI	1,578	,253	,736	6,240	,000

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Kaip iš pateiktos lentelės matome, šiuo atveju abu nagrinėjami veiksniai lygčiai yra tinkami. Tiek lizingo rinkos, tiek tiesioginių užsienių investicijų klaidos padarymo tikimybė yra mažesnė už nustatytą. Reikšmingiau BVP įtakoja tiesioginės užsienio investicijos. Įtakos reikšmingumą galima nustatyti pagal „beta“ koeficientą. Tiesioginių užsienio investicijų atveju jis siekia 0,793, lizingo rinkos 0,253. Tačiau gavus regresijos lygties koeficientus reikia įvertinti ar apskritai ši lygtis yra tinkama. Apskaičiuoti kintamieji, padedantys nustatyti lygties teisingumą pateikti 7 lentelėje:

7 lentelė. Daugiamačės regresinės analizės kintamieji

Koreliacijos koeficientas	t kriterijus	t kritinė reikšmė	F kriterijus	F kritinė reikšmė	Determinacijos koeficientas	p
0,984	19,13	1,761	101,26	3,982	0,968	0,000

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Gauti duomenys rodo, kad tarp bendrojo vidaus produkto ir jį įtakančių veiksnių egzistuoja labai stiprus ryšys, statistiškai reikšmingas ($t > t_{krit}$) koreliacijos koeficientas siekia 0,984 ir yra labai artimas vienetui. Apskaičiuotas F kriterijus viršija kritinę reikšmę, kas leidžia daryti išvadą, kad lygtis yra adekvati, o determinacijos koeficientas siekiantis net 0,968 tai patvirtina. Taigi net 96,8 % BVP kitimo paaiškina pasirinktų nepriklausomų veiksnių kitimas. Gauta daugiamačė regresinė lygtis žr (10)

formulę, parodo, kad pavyzdžiui lizingo portfeliui ir tiesioginėms užsienio investicijoms išaugus po 1 mlrd. Lt, BVP padidėtų 3,399 mlrd. Lt.

$$\hat{y} = 30,015 + 1,821x_1 + 1,578x_2 \quad (10)$$

Čia: $\hat{y}$ – BVP,

x_1 – lizingo portfelio dydis;

x_2 – tiesioginės užsienio investicijos

Sudarę lygtį, galiausiai išsiaiškinsime kuri hipotezė dėl lizingo rinkos įtakos Lietuvos bendrajam vidaus produktui yra teisinga. Klaidos padarymo tikimybė siekia 0, taigi pagrįstai galima teigti, kad nulinę hipotezę atmetame, o priimame alternatyvią, kuri teigia, kad *Lizingo rinkos didėjimas Lietuvoje teigiamai veikia bendrojo vidaus produkto kiekį šalyje.*

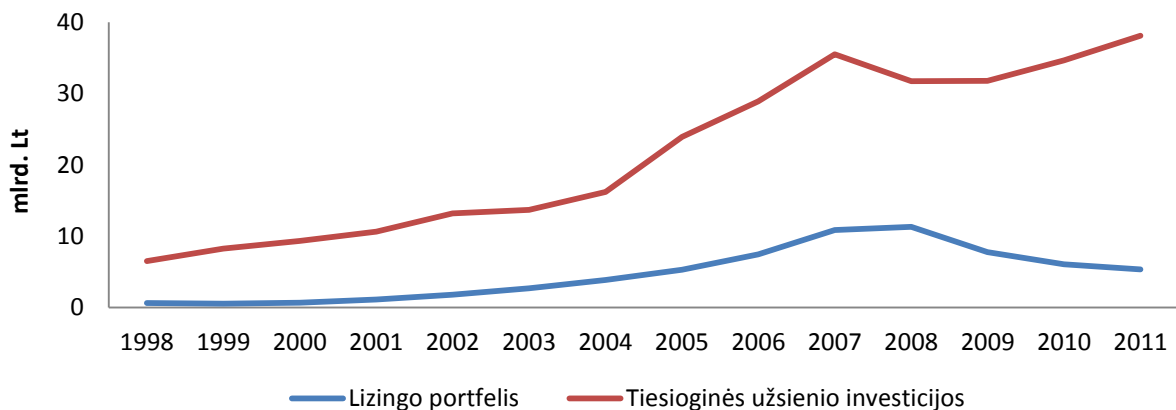
Taigi atlikus vienmatę ir daugiamatę regresines analizes įvertinome lizingo rinkos įtaką Lietuvos bendrajam vidaus produktui. Lyginant vienmatės ir daugiamatės lygties rezultatus, matome, kad vienmatės lygties atveju lizingo rinkos įtaka yra stipresnė, tačiau daugiamatė lygtis yra tikslesnė ir jos atveju lizingo rinkos įtaka Lietuvos BVP yra mažesnė. Abi lygtys parodė, kad lizingo rinka teigiamai įtakoja šalies BVP kitimą ir taip leido atmesti nulinę hipotezę ir pagrįstai patvirtinti, kad lizingo rinkos didėjimas Lietuvoje teigiamai veikia bendrojo vidaus produkto kiekį šalyje.

3.2. Lizingo rinkos įtakos tiesioginėms užsienio investicijoms įvertinimas

Atlikus lizingo rinkos įtakos Lietuvos bendrojo vidaus produkto kitimui analizę ir išsiaiškinus, kad lizingo rinkos padidėjimas pakankamai ženkliai teigiamai įtakoja Lietuvos BVP pokyčius, pereikime prie tolimesnio lizingo rinkos įtakos ekonomikai tyrimo. Kaip buvo rašyta darbo teorinėje dalyje be bendrojo vidaus produkto lizingo rinka ekonomiką įtakoja per investicijas. Mokslininkų nuomone, lizingas yra investicijas skatinantis veiksnys. Taigi toliau tirsime ar lizingas Lietuvoje įtakoja ir jeigu įtakoja tai kaip kitą makroekonominį rodiklį – tiesiogines užsienio investicijas. Pasirinktos būtent tiesioginės investicijos, nes šis rodiklis parodo investicijas, kai investuotojas investuodamas turi tam tikrą konkretų dažniausiai ilgalaikį tikslą. Prieš atliekant koreliacinę regresinę analizę, apžvelgsime kaip 1998-2011 metų laikotarpiu kito tiesioginės užsienio investicijos ir tą kitimą palyginsime su lizingo portfelio kitimu (žr. 18 pav.).

Lyginant tiesioginių užsienio investicijų ir lizingo portfelio kitimą pastebime pakankamai panašias tendencijas, kurios matėsi lizingo rinkos kitimą lyginant su BVP kitimu. Tiesioginės užsienio investicijos auga iki 2007 m., sekančius vienerius metus matomas smukimas, po to, nuo 2010 m. vėl fiksuojamas augimas, kuris padėjo investicijoms 2011 m. pasiekti aukščiausią tašką analizuojamu

laikotarpiu. Lizingo rinka auga metus ilgesnį laiką – iki 2008 m., tačiau nuo 2009 m. lizingo portfelis pradeda trauktis ir priešingai negu tiesioginės investicijos, mažėja iki pat 2011 metų pabaigos.



Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento prie Lietuvos Vyriausybės, Lietuvos bankų asociacijos svetainių duomenis

18 pav. Lietuvos lizingo portfelio, tiesioginių užsienio investicijų pokytis 1998-2011 m.

Palyginus lizingo rinkos ir tiesioginių užsienio investicijų kitimo tendencijas, pereikime prie lizingo rinkos ir tiesioginių užsienio investicijų ryšio ir priklausomybės tyrimo. Siekiant sudaryti lygtį pirma apskaičiuojami reikalingi kintamieji, kurie padės sudaryti atlikti koreliacinę regresinę lygtį ir nustatyti jos teisingumą (žr. 8 lent.).

8 lentelė. Koreliacinės regresinės analizės tarp lizingo rinkos ir tiesioginių užsienio investicijų atlikimui reikalingi kintamieji

Koreliacijos koeficientas	t kriterijus	t kritinė reikšmė	F kriterijus	F kritinė reikšmė	Determinacijos koeficientas	p	a ₀	a ₁
0,871	6,143	1,761	37,735	4,7472	0,759	0,000	8,801	2,730

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Iš pateiktos lentelės matome, kad tarp lizingo rinkos ir tiesioginių užsienio investicijų egzistuoja stiprus teigiamas ryšys (koreliacijos koeficientas 0,871). Lyginant apskaičiuotą t kriterijaus reikšmę su kritine, matome, kad apskaičiuota reikšmė yra didesnė, taigi koreliacijos koeficientas yra statistiškai reikšmingas. Stebint pačios lygties adekvatumą matome, kad apskaičiuota F kriterijaus reikšmė viršija kritinę reikšmę ($37,735 > 4,7472$), kas patvirtina lygties tinkamumą tarp analizuojamų veiksnių. Determinacijos koeficientas siekia 0,759, pakankamai aukšta determinacijos koeficiento reikšmė patvirtina lygties tinkamumą ir leidžia teigti, kad 75,9 % tiesioginių užsienio investicijų kitimo galime paaiškinti lizingo portfelio dydžio kitimu. Įsitikinę lygties teisingumu ją sudarome žr. (11) formulę ir

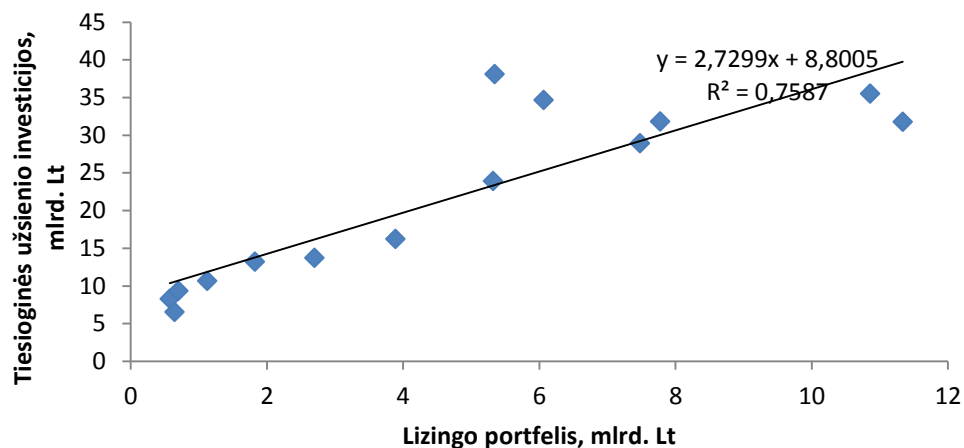
nubraižome tiesioginių užsienio investicijų ir lizingo rinkos sklaidos diagramą ir krypties liniją (žr. 19 pav.).

$$\hat{y} = 8,801 + 2,730x \quad (11)$$

Čia: $\hat{y}$ – tiesioginės užsienio investicijos,

x - lizingo portfelio dydis.

Kaip iš pateiktos formulės matome Lietuvos lizingo portfeliui padidėjus 1 mlrd. Lt, tiesioginės užsienio investicijos išaugtų 2,73 mlrd. Lt.



Šaltinis: sudaryta autoriaus

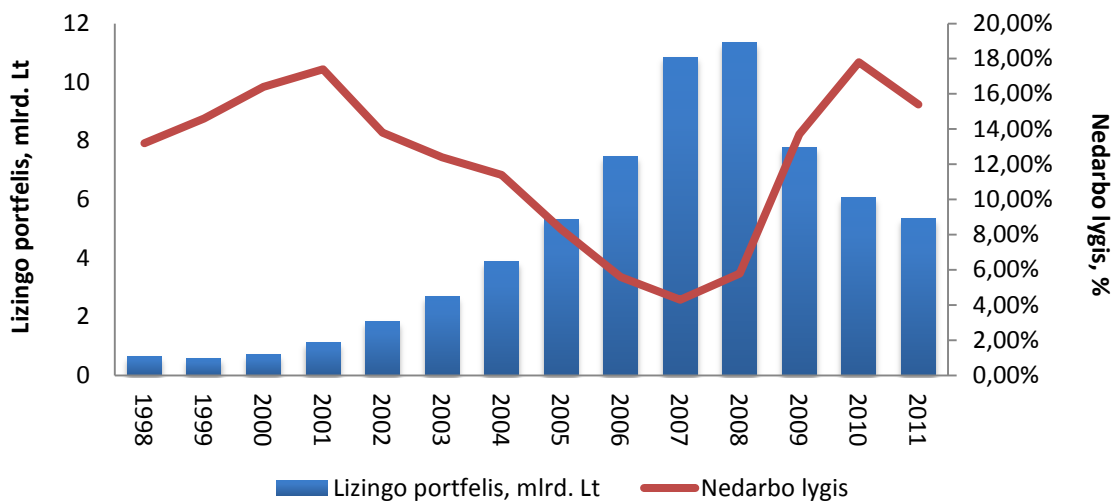
19 pav. Lizingo portfelio ir tiesioginių užsienio investicijų priklausomybė

Gavę regresinę lygtį ir nubraižę diagramą atsakykime į mus labiausiai dominantį klausimą ar Lietuvoje lizingo rinka yra investicijas skatinantis veiksnys ar ne. Kadangi klaidos padarymo tikimybė yra mažesnė už pasirinktą reikšmingumo lygmenį nulinę hipotezę atmetame ir priimame alternatyvią. Taigi galime drąsiai teigti, kad lizingo rinka Lietuvoje investicijas skatinantis veiksnys.

3.3. Lizingo rinkos įtakos nedarbo lygiui įvertinimas

Išsiaiškinę, kad lizingo rinka teigiamai įtakoja tiek Lietuvos bendrąjį vidaus produktą, tiek tiesiogines užsienio investicijas, pereikime prie paskutinio koreliacinės regresinės analizės etapo. Sieksime įvertinti kaip lizingo rinka įtakoja nedarbo lygio kitimą šalyje. Kaip iš teorinės apžvalgos matėme, egzistuoja įvairių nuomonių dėl analizuojamos įtakos, tačiau atlikti empiriniai tyrimai parodė, kad užsienio šalyse nedarbo lygis didėjant lizingo rinkai mažėja. Taigi išsiaiškinsime kokią įtaką lizingo rinka daro nedarbo lygiui Lietuvoje. Kaip ir analizuojant lizingo rinkos įtaką kitiems

pasirinktiems rodikliams, pirma pažiūrėkime kaip keičiantis lizingo rinkai, kito nedarbo lygis (žr. 20 pav.).



Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento prie Lietuvos Vyriausybės, Lietuvos bankų asociacijos svetainių duomenis

20 pav. Lietuvos lizingo portfelio, nedarbo lygio pokytis 1998-2011 m.

Kaip iš pateiktos diagramos matome, nedarbo lygis analizuojamu laikotarpiu kito pakankamai ženkliai. Krypties pasikeitimai buvo net keturi: 1998 – 2001 metais nedarbo lygis kilo, 2002-2007 m. mažėjo, 2008 – 2010 metų laikotarpiu vėl kilo, 2011 metais mažėja. 2001 – 2007 metų laikotarpiui, kuomet lizingo rinka augo sparčiausiai - vidutiniškai po 40 %, nedarbo lygis kasmet vidutiniškai mažėjo apie 2,2 %. Lizingo rinkos mažėjimo laikotarpiui, kuomet nuo 2008 metais pasiekto aukščiausio taško lizingo rinka 2009-2010 m. traukėsi vidutiniškai po apie 27 %, nedarbo lygis tuo metu augo vidutiniškai po 6 %. Kitais laikotarpiais lizingo rinkai reikšmingai nesikoreguojant, nedarbo lygis judėdavo kita linkme: 1998 – 2001 metų laikotarpiu lizingo rinkai kylant, nedarbo lygis augo, 2011 metais lizingo rinkai traukiantis, nedarbo lygis mažėja. Taigi iš dalies matoma tendencija, kad lizingo rinkai sparčiai plečiantis, nedarbo lygis mažėja, o lizingo rinkai sparčiai traukiantis nedarbo lygis augo. Tačiau kaip ir buvo minėta, lizingo rinkai koreguojantis minimaliai, nedarbo lygis juda kita linkme. Taigi diagrama neleidžia pateikti jokių konkretesnių išvadų. Todėl atliksime koreliacinę regresinę analizę. Pirma apsiskaičiuosime reikalingus kintamuosius (žr. 9 lent.)

9 lentelė. Koreliacinės regresinės analizės tarp lizingo rinkos ir nedarbo lygio atlikimui reikalingi kintamieji

Koreliacijos koeficientas	t kriterijus	t kritinė reikšmė	F kriterijus	F kritinė reikšmė	Determinacijos koeficientas	p	a ₀	a ₁
-0,704	3,433	1,761	11,814	4,7472	0,496	0,005	16,156	-0,855

Šaltinis: sudaryta autoriaus

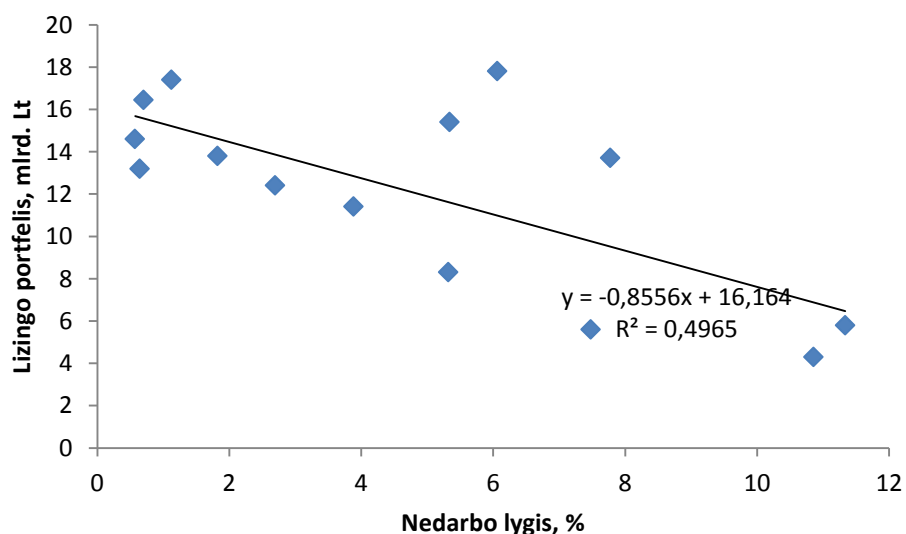
Kaip iš pateiktos lentelės matome, koreliacijos koeficientas neigiamas 0,704. Tai reiškia, kad didėjant lizingo portfeliui nedarbo lygis mažėja ir atvirkščiai. Koreliacijos koeficientas yra statistiškai reikšmingas, nes apskaičiuota t reikšmė yra didesnė t kritinę. Tikrinant lygties adekvatumą lyginame apskaičiuotą F reikšmę su kritine. Kadangi 11,814 yra daugiau už 4,7472, lygtis laikoma adekvačia. Determinacijos koeficientas siekia 0,496. Reikšmė yra pakankamai nedidelė, bet kaip rašyta metodinėje medžiagoje, pakankama norint patvirtinti lygtį. Taigi galime sudaryti lygtį žr. (12) formulę ir nubraižyti lizingo rinkos ir nedarbo lygio sklaidos diagramą ir krypties liniją (žr. 21 pav.).

$$\hat{y} = 16,156 - 0,855x \quad (12)$$

Čia: $\hat{y}$ – nedarbo lygis,

x - lizingo portfelio dydis.

Kaip iš pateiktos lygties matome, lizingo rinkai išaugus 1 mlrd. litų, nedarbo lygis šalyje sumažėtų 0,855 %.



Šaltinis: sudaryta autoriaus

21 pav. Lizingo portfelio ir nedarbo lygio priklausomybė

Sudarę lygtį, galiausiai išsiaiškinkime kuri hipotezė dėl Lietuvos lizingo rinkos įtakos nedarbo lygiui yra teisinga. Klaidos padarymo tikimybė siekia 0,005 ir yra mažesnė už pasirinktą reikšmingumo lygmenį α , taigi drąsiai galima teigti, kad nulinę hipotezę atmetame, o priimame alternatyvią, kuri teigia, kad *Lizingo rinkos didėjimas Lietuvoje mažina nedarbo lygį šalyje*.

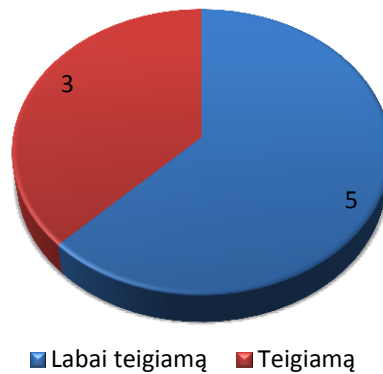
3.4. Lizingo rinkos įtakos Lietuvos ekonomikai nustatymas, remiantis ekspertinio vertinimo metodu

Atlikę Lietuvos lizingo rinkos analizę, įvertinę kitimo tendencijas bei gavę koreliacinės regresinės analizės rezultatus, pereiname prie paskutinio etapo, skirto lizingo rinkos įtakos Lietuvos ekonomikai įvertinimui – ekspertinio vertinimo. Kaip buvo aprašyta metodinėje dalyje, ekspertinis vertinimas padės patvirtinti arba paneigs pirmojo ir antrojo etapo rezultatus.

Ekspertinio vertinimo anketa buvo pateikta dvylikos lizingo bendrovių ekspertams: aštuonios anketos buvo pateiktos tiesiogiai ekspertams, jas nusiunčiant į eksperto elektroninio pašto dėžutę, likusios keturios neturint tiesioginių ekspertų kontaktų išsiųstos bendru lizingo bendrovių elektroniniu paštu. Iki nustatytos ekspertinio tyrimo laikotarpio pabaigos gautos aštuonios užpildytos anketos: būtent tos kurios buvo siųstos tiesiogiai ekspertams. Dėl likusių keturių anketų jokio grįžtamojo ryšio, deja, nesulaukta.

Vertinant ekspertų anketų atitikimą iškeltiems kriterijams – ekspertas lizingo rinkoje turi dirbti ne trumpiau nei penkerius metus, jo pareigybė turi būti ne žemesnė nei vadybininkas bei išsilavinimas ne žemesnis nei aukštasis, nustatyta, kad visos gautos anketos atitiko iškeltus reikalavimus. Penkių ekspertų išsilavinimas buvo aukštasis, trys jau yra įgiję magistro laipsnį. Darbuotojų skaičius ekspertų įmonėse svyravo nuo 30 iki 350. Dviejų ekspertų darbo stažas siekė 5 metus, vienas ekspertas lizingo srityje dirba jau 16 metų, darbo stažo vidurkis siekė apie 8 metus. Ekspertinėje apklausoje dalyvavo du padalinių vadovai, penki projektų vadovai bei vienas vadybininkas.

Kaip apibrėžta metodinėje dalyje, pirma turime išsiaiškinti ekspertų nuomonę pirmu klausimu, tam kad galėtumėme vienam iš sekančių anketos klausimų atlikti rangavimą ir nustatyti ar anketa yra tinkama ir ar ekspertų nuomonės yra suderinamos. Pirmas klausimas buvo pateiktas norint išsiaiškinti ekspertų nuomonę apie lizingo rinkos taką Lietuvos ekonomikai (žr. 22 pav.).



Šaltinis: sudaryta autoriaus

22 pav. Klausimas „Kokią įtaką, Jūsų nuomone, lizingo rinka daro Lietuvos ekonomikai

Kaip iš pateiktos diagramos matome, ekspertai dėl teigiamos lizingo rinkos įtakos Lietuvos ekonomikai neabejoja. Penkių ekspertų nuomone, lizingo rinka daro „labai teigiamą“, trijų - „teigiamą“ įtaką Lietuvos ekonomikai. Ekspertų, manančių, kad lizingo rinka nedaro įtakos arba turi neigiamą įtaką šalies ekonomikai, nebuvo.

Taigi nustatę, kad, ekspertų nuomone, lizingo rinka daro teigiamą įtaką Lietuvos ekonomikai, pereikime prie antro klausimo ir išsiaiškinkime per kuriuos teorinėje dalyje nustatytus veiksnius lizingo rinka turi didžiausią teigiamą įtaką Lietuvos ekonomikai. Šis klausimas ne tik padės nustatyti svarbiausius veiksnius, bet ir šios anketoje tinkamumą ir ekspertų nuomonių panašumą. Kaip aprašyta darbo metodinėje dalyje, vertinimą pradėsime iškeliant dvi hipotezes, kurios padės nustatyti ar ekspertų vertinimai panašūs ar skiriasi. Siekiant patvirtinti arba paneigti šias hipotezes iš pradžių sudarome dešimtą lentelę, kurioje bus suranguojamos alternatyvos pagal ekspertų išsakytą nuomonę, taip pat remiantis metodinėje dalyje pateiktomis (3) ir (4) formulėmis apskaičiuojamos kintamųjų reikšmės reikalingos konkordacijos koeficientui gauti.

10 lentelė. Ekspertų vertinimo duomenys ir rezultatai

Eksperto Nr.	Alternatyvos Nr.				
	Paprastesnis finansavimo suteikimas mažoms, naujoms įmonėms	Naujų darbo vietų sukūrimas	Tolimesnių investicijų skatinimas	Greitesnis naujų technologijų įsisavinimas	Pardavimų apimtys didinimas
1	4	5	1	2	3
2	5	4	1	2	3
3	4	5	1	2	3
4	2	5	1	3	4

10 lentelės tęsinys kitame puslapyje

10 lentelės tęsinys

Eksperto Nr.	Alternatyvos Nr.				
	Paprastesnis finansavimo suteikimas mažoms, naujoms įmonėms	Naujų darbo vietų sukūrimas	Tolimesnių investicijų skatinimas	Greitesnis naujų technologijų įsisavinimas	Pardavimų apimtys didinimas
5	4	5	1	2	3
6	1	2	5	4	3
7	4	5	1	2	3
8	4	5	1	2	3
Rangų suma	28	36	12	19	25
Rangų sumų vidurkis a	24	24	24	24	24
Nuokrypio kvadratas	16	144	144	25	1
Suma $S^2 =$					330

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Remiantis lentelėje pateiktais duomenimis galime apskaičiuoti konkordacijos koeficientą pagal metodologinėje dalyje pateiktą (5) formulę:

$$W = \frac{12S^2}{m^2(k^3 - k)} = \frac{12 * 330}{8^2(5^3 - 5)} = 0,516$$

Konkordacijos koeficiento reikšmę gavome 0,516. Ši reikšmė nėra labai aukšta, todėl būtina patikrinti ar konkordacijos koeficientas yra statistiškai reikšmingas ir priimti arba atmesti nulinę hipotezę. Norėdami tai padaryti apskaičiuojame χ^2 ir χ^2 kritines reikšmes:

$$\chi^2 = 8(5-1)*0,516 = 16,5$$

$$\chi^2_{krit.}(0,05;8) = 15,507$$

Taigi $16,5 > 15,507$, tai reiškia, kad $\chi^2_{(\alpha,f)} > \chi^2_{krit.}$, todėl nulinę hipotezę atmetame ir priimame alternatyvią, kuri teigia, kad ekspertų vertinimai panašūs. Tačiau, kaip ir minėta metodologinėje dalyje, net ir apskaičiavus konkordacijos koeficientą ir nustačius, kad jis yra reikšmingas, nesame tikri dėl ekspertų nuomonių panašumo. Todėl apskaičiuojame ekspertų kompetencijos koeficientus. Pirmiausia kiekvienam ekspertui suteikiame vienodas kompetencijos koeficientas:

$$K_i^0 = 1/8 = 0,125$$

Antruoju žingsniu remiantis metodologinėje dalyje pateikta (6) formule ir Rudzkienės (2008) vertinimo metodika randami grupiniai įverčiai, t.y. suma kiekvienos iš penkių alternatyvos rango, padauginto iš jį vertinusių eksperto kompetencijos koeficiento (žr. 11 lent.).

11 lentelė. Grupiniai alternatyvų įverčiai

V1	V2	V3	V4	V5
3,5	4,5	1,5	2,375	3,125

Kitu žingsniu kiekviena alternatyva dauginama iš grupinio įverčio ir apskaičiuojama elementų suma. Po to grupiniai įverčiai dauginami iš pradinės matricos eilučių ir susumuojami. Gautas sumas padalinus iš prieš tai gautos elementų sumos gaunami nauji kompetencijos koeficiento įverčiai (Rudzkienė, 2008). Skaičiavimai atlikti naudojantis (7) ir (8) formulėmis. Gauti skaičiavimų rezultatai pateikti 12 lentelėje.

12 lentelė. Apskaičiuota elementų suma, kompetencijų įverčiai

V1	V2	V3	V4	V5	Suma	K ^t
14	22,5	1,5	4,75	14	52,125	0,130
17,5	18	1,5	4,75	17,5	51,125	0,127
14	22,5	1,5	4,75	14	52,125	0,130
7	22,5	1,5	7,125	7	50,625	0,126
14	22,5	1,5	4,75	14	52,125	0,130
3,5	9	7,5	9,5	3,5	38,875	0,097
14	22,5	1,5	4,75	14	52,125	0,130
$\lambda =$						401,25

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Galiausiai patikriname ar kompetencijos įverčių suma lygi vienetui juos sudėdami ir taip nustatome ar ekspertų nuomonės yra panašios:

$$0,130 + 0,127 + 0,130 + 0,126 + 0,130 + 0,097 + 0,130 = 1$$

Taigi gauta lygybė vienetui parodo, kad nei vieno eksperto išskirti nereikia, visų nuomonė atitinka grupės nuomonę. Be to, kadangi apskaičiavus konkordacijos koeficientą bei atmetus nulinę hipotezę buvo nustatyta, kad ekspertų nuomonės reikšmingai nesiskyrė, todėl galime teigti, kad

ekspertų nuomonės yra suderinamos, tolimesnė anketos analizė yra tikslinga ir remiantis jos duomenimis galime pateikti apibendrintą ekspertų nuomonę.

Vertinant atsakymus į antrą klausimą matome, kad ekspertų nuomone, lizingo rinka didžiausią teigiamą įtaką Lietuvos ekonomikai daro skatindama tolimesnes investicijas. Toks atsakymas patvirtina ir koreliacinės regresinės analizės rezultatus, kurie parodė vieną iš stipriausių teigiamų ryšių tarp lizingo rinkos ir tiesioginių užsienio investicijų kitų nagrinėtų veiksnių kontekste. Antru svarbiausiu veiksniu liko greitesnis technologijų įsisavinimas, trečiu pardavimų apimtys didinimas, tik ketvirtą užėmė daugelio užsienio autorių pabrėžtas kaip svarbiausias veiksnys šalių ekonomikoms – paprastesnis finansavimo suteikimas naujoms, mažoms įmonėms. Ekspertų nuomone, Lietuvoje naujoms, mažoms įmonėms lizingo rinka nėra tokia reikšminga, įmonės gali gauti finansavimą ir iš kitų šaltinių. Kaip mažiausiai svarbų veiksnį ekspertai nurodė naujų darbo vietų sukūrimą. Kaip matome, ekspertai abejoja, kad lizingo rinkai plečiantis daugės naujų darbo vietų. Panašias tendencijas parodė ir koreliacinė regresinė analizė – ryšys analizuotų veiksnių kontekste tarp lizingo rinkos ir nedarbo lygio buvo silpniausias.

Atakydami į ketvirtą klausimą „Kaip Jūs vertinate, kuriam ekonominiam sektoriui Lietuvoje lizingas turi didžiausią įtaką?“ ekspertai buvo vieningi. Absoliučiai visi mano, kad Lietuvoje lizingas yra svarbiausias transporto sektoriui. Tokie atsakymai dar kartą pabrėžia lizingo svarbą ekonomikai: dažnai spaudoje įvairūs ekonomistai pabrėžia, kad būtent transporto sektorius yra vienas svarbiausių šalių ekonomikoms. Lietuvos Respublikos Susisiekimo Ministerija (2008) įvardija, kad transporto sektoriaus plėtra – dinamiško ekonominio augimo garantas. Taigi lizingo rinkos plėtra gali ir netiesiogiai skatinti Lietuvos ekonomikos augimą, turėdama ypač svarbią rolę transporto sektoriui, padėdama šiam sektoriui vystytis ir didėti.

Šeštu ir septintu klausimu buvo siekiama išsiaiškinti ar, ekspertų nuomone, lizingo rinka Lietuvoje yra pilnai užpildyta ir kokios galimybės būtų naujai įmonei lizingo bendrovei įžengti į šią rinką, ką reikėtų pasiūlyti vartotojams norint joje įsitvirtinti. Dėl Lietuvos lizingo rinkos pilno užpildymo sunku pateikti aiškesnes išvadas: ekspertų nuomonės pasiskirstė po lygiai, keturi ekspertai mano, kad rinka yra pilnai užpildyta lizingo bendrovių skaičiumi, kiti keturi mano priešingai. Tačiau nepaisant to visi ekspertai pasiūlė priemones ką turi pateikti nauja lizingo bendrovė norėdama įsitvirtinti rinkoje. Nors klausimas buvo atviras, bet pasitaikė ekspertų nuomonių sutapimų. Ekspertų nuomone naujai lizingo bendrovei įsitvirtinti rinkoje padėtų pigūs piniginiai resursai kas savaime įtakotų pigesnę skolinimą klientams, taip pat išskirtinių, kompleksinių lizingo produktų pasiūla bei operatyvumas, greitas finansavimo atsakymo pateikimas. Tokias priemones pasiūlė net po tris ekspertus. Taip pat ekspertai pastebi, kad šiuo metu labai svarbus naujos įmonės patikimumas, jo po AB „Snoras“ bankroto ypač trūksta mažmeniniame lizingo sektoriuje. Naujas „žaidėjas“ įžengęs į sektorių, parodęs savo patikimumą, galėtų nesunkiai šiame sektoriuje įsitvirtinti.

Aštuntas klausimas „Kokie, Jūsų nuomone, pagrindiniai sunkumai, su kuriais lizingo bendrovės susiduria plėsdamos savo veiklą?“ buvo skirtas išsiaiškinti kokius pagrindinius trukdžius ekspertai įvardija kaip stabdančius lizingo bendrovių ir visos lizingo rinkos plėtrą. Net penki ekspertai sutartinai atsakė, kad pagrindinis sunkumas plečiant veiklą yra kitų lizingo bendrovių konkurencija. Ypač kai kalba eina apie konkuravimą „kaina“. Didžiųjų kompanijų lizingo mokesčių ypač palūkanų mažinimas, kartais protingai neįvertinant rinkos situacijos, mažesnėms lizingo bendrovėms sukelia sunkumų norint išlikti konkurencinėje kovoje, norint išlaikyti esamus bei pritraukti naujų klientų. Trijų ekspertų nuomone lizingo rinkai plėstis neleidžia pati Lietuvos rinka, kuri yra nedidelė ir pakankamai rizikinga. Vienas iš ekspertų teigė, kad rinkos plėtrą stabdo Lietuvos Banko nustatytos lizingo suteikimo taisyklės, taip pat pasitaikė nuomonių, kad plėtrą stabdo ir prasti ateities lūkesčiai.

Galiausiai pereikime prie penkto ir devinto klausimų analizės. Atsakymai į šiuos klausimus, padės išsiaiškinti lizingo bendrovių atstovų nuomonę apie lizingo bendrovių plėtrą šiais metais bei lizingo rinkos perspektyvas ateinantiems metams. Kaip jau išsiaiškinome, tikėtina, jeigu lizingo rinka plėsis, tai sulauksime ir šalies ekonominės būklės gerėjimo. Kaip matysime perspektyvos yra pakankamai geros: keturi ekspertai įsitikinę, kad jų įmonių lizingo portfelis auga, trys ekspertai teigia, kad lizingo portfelis nepakito ir tik vienas iš ekspertų teigia, kad jo įmonės lizingo portfelis šiais metais ir toliau traukiasi. Taip pat ekspertų, kurių įmonėms šiais metais pavyko išauginti lizingo portfelį, buvo paprašyta įvardyti priemones, kuriomis tai pavyko pasiekti. Įvardytos priemonės buvo pakankamai skirtingos – tai aktyvus lizingo paslaugų pardavimas, aiški lizingo įmonės plėtros strategija, pagerėjusi įmonių finansinė būklė, kas skatina skolinimąsi ir jų plėtrą bei geresnė pačių bankų situacija. Žvelgiant į perspektyvas ateinantiems metams lizingo bendrovių atstovai mato šviesią ateitį: net septyni ekspertai mano, kad jų atstovaujamų lizingo bendrovių portfelis augs, keturi iš jų yra įsitikinę portfelio didėjimu, jie pažymėjo atsakymą „tikrai taip“. Ir tik vienas ekspertas mano, kad jo įmonės lizingo portfelis trauksis. Tokia lizingo bendrovių atstovų nuomonė leidžia tikėtis, kad lizingo rinka augs ir gerins Lietuvos ekonominę būklę.

3.5. Lizingo rinkos įtakos Lietuvos ekonomikai vertinimas

Paskutiniame darbo poskyryje apžvelkime ką išsiaiškinome atlikdami lizingo rinkos įtakos Lietuvos ekonomikai vertinimo tyrimą. Norint atlikti šį tyrimą antro skyriaus pirmame poskyryje buvo suformuotas teorinis modelis, kurio pagalba atlikome lizingo rinkos įtakos Lietuvos ekonomikai įvertinimą. Modelis buvo sudarytas išskiriant 3 etapus:

1. Įvertinamos Lietuvos lizingo rinkos kitimo tendencijos, Lietuvos lizingo rinka palyginama su užsienio lizingo rinkomis.

2. Atliekama koreliacinė regresinė analizė tarp Lietuvos lizingo rinkos ir šalies bendrojo vidaus produkto, tiesioginių užsienio investicijų bei nedarbo lygio.
3. Atliekamas ekspertinis vertinimas siekiant išsiaiškinti ekspertų nuomonę apie lizingo rinkos įtaką Lietuvos ekonomikai, nustatyti pagrindines priežastis trukdančias lizingo rinkai plėstis bei įvertinti lizingo rinkos plėtros galimybes.

Lietuvos lizingo rinkos apžvalga parodė, kad 1998-2011 m. lizingo portfelis išaugo daugiau negu 8 kartus. Tačiau stebint paskutiniuosius metus, lizingo rinka tikrai išgyvena ne pačius geriausius laikus. Jeigu nuo 2000 iki 2008 metų tiek lizingo portfelis tiek naujai pasirašomų sutarčių vertė kasmet augo vidutiniškai net po 40 %. Tai 2009 m. bendras lizingo portfelis lyginant su 2008 m. smuko apie 30 %, naujai pasirašomų sutarčių vertė sumažėjo daugiau nei 5 kartus. Tačiau po drastiško smukimo 2009 m., dabartinė situacija nuteikia gana optimistiškai. Nors lizingo portfelis toliau traukiasi, bet naujai pasirašomų sutarčių vertė nuo 2010 m. pradėjo stabiliai didėti. Taip pat stebint Lietuvos lizingo rinką galima pastebėti, kad joje vyraujantis lizingo tipas yra finansinis lizingas, analizuojant lizingo portfelio struktūrą, pastebėta, kad didžiausią dalį jame sudaro kelių transporto priemonių lizingas, nedaug atsilieka lengvųjų automobilių, pramoninės įrangos ir įrengimų lizingas. Žvelgiant į lizingo rinkos pasiskirstymą, pagal lizingo įmonių užimamą dalį, aiškūs lyderiai „SEB lizingas“ ir „Swedbank“ grupės lizingo įmonės Lietuvoje.

Lyginant Lietuvos lizingo rinką su užsienio lizingo rinkomis pastebėta, kad Lietuva iki 2009 m. turėjo didžiausią lizingo portfelį bei pasirašydavo daugiausiai naujų sutarčių per metus lyginant su kitomis Baltijos šalimis. Tačiau po 2009 m. lyderės pozicija buvo užleista, Lietuvą aplenkė Estija, su Latvija skirtumas šiuo metu yra labai nedidelis. Visų Baltijos šalių lizingo portfelis traukiasi, bet teigiamai nuteikiantis veiksnys yra didėjanti naujai pasirašomų sutarčių vertė per metus. Lyginant lizingo rinkos paplitimo rodiklį t. y. apskaičiuojant lizingo rinkos santykį su bendruoju šalies bendruoju vidaus produktu, pastebėta, kad Lietuvoje šis santykis yra aukštas. Lyginant su valstybėmis, kurios 2010 m. pirmavo pasaulyje pagal naujai pasirašomų sutarčių vertę, tai antras didžiausias lizingo rinkos paplitimo rodiklis. Šis santykis rodo pakankamai didelę lizingo paslaugos reikšmę Lietuvos ekonomikai.

Atlikus Lietuvos lizingo rinkos apžvalgą bei palyginamąją analizę buvo pereinama prie antro modelio etapo koreliacinės regresinės analizės. Buvo analizuojamas ryšys bei priklausomybė tarp lizingo rinkos ir bendrojo vidaus produkto, tiesioginių užsienio investicijų, nedarbo lygio ir atlikus analizę buvo vertinamos suformuluotos hipotezės.

Vertinant lizingo rinkos ir BVP ryšį bei priklausomybę apskaičiuoti koreliacijos koeficientai bei determinacijos koeficientai bei sudaromos vienmatė ir daugiamatė regresijos lygtis. Atlikę koreliacinę ir vienmatę regresinę analizę nustatėme, koreliacijos koeficientas siekia 0,912, determinacijos koeficiento reikšmė - 0,832. Taigi galima teigti, kad egzistuoja labai stiprus ryšys tarp lizingo rinkos ir

BVP, 83,2 % BVP kitimo galime paaiškinti lizingo rinkos kitimu. Atliekant daugiamatę regresinę analizę įvertinome kaip lizingo rinka įtakoja BVP atsižvelgiant į kitus – nedarbo lygį, tiesiogines užsienio investicijas – BVP veikiančius rodiklius. Atlikta analizė parodė, kad nedarbo lygis šiam modeliui netinka, jį teko atmesti. Atliekant tolimesnę analizę nustatyta, kad tarp likusių dviejų veiksnių reikšmingiau BVP įtakoja tiesioginės užsienio investicijos. Atlikus tiek vienmatę, tiek daugiamatę analizę, nustatyta, kad daugiamatė lygtis yra tikslesnė. Abi lygtys parodė, kad lizingo rinka teigiamai įtakoja šalies BVP kitimą ir taip leido atmesti nulinę hipotezę ir pagrįstai priimti alternatyvią hipotezę: „*Lizingo rinkos didėjimas Lietuvoje teigiamai veikia bendrojo vidaus produkto kiekį šalyje*“.

Atlikta lizingo rinkos ir tiesioginių užsienio investicijų ryšio ir priklausomybės analizė parodė, kad tarp šių veiksnių egzistuoja stiprus teigiamas ryšys (koreliacijos koeficientas 0,871). Determinacijos koeficientas siekia 0,759, pakankamai aukšta determinacijos koeficiento reikšmė leidžia teigti, kad 75,9 % tiesioginių užsienio investicijų kitimo galime paaiškinti lizingo portfelio dydžio kitimu. Remiantis gautais rezultatais galime teigti, kad „*Lizingo rinkos didėjimas Lietuvoje teigiamai veikia tiesioginių užsienio investicijų kiekį šalyje*“.

Vertinant lizingo rinkos ir nedarbo lygio ryšį ir priklausomybę gautas neigiamas koreliacijos koeficientas - 0,704. Tai reiškia, kad didėjant lizingo portfeliui nedarbo lygis mažėja ir atvirkščiai. Determinacijos koeficientas siekė 0,496. Reikšmė yra pakankamai nedidelė, bet kaip rašyta metodinėje medžiagoje, pakankama norint patvirtinti lygtį. Svarbu pastabėti, kad tiek koreliacijos, tiek determinacijos koeficientų reikšmės tarp visų analizuotų veiksnių mažiausios. Todėl lizingo rinkos įtaka nagrinėtų veiksnių kontekste nedarbo lygiui yra mažiausia. Nors įtaka ir mažiausia, tačiau remiantis gautais rezultatais galime patvirtinti alternatyvią hipotezę: „*Lizingo rinkos didėjimas Lietuvoje mažina nedarbo lygį šalyje*“.

Atlikus koreliacinę regresinę analizę buvo pereinama prie paskutinio sudaryto modelio etapo – buvo atliktas ekspertinis vertinimas. Šis etapas buvo skirtas remiantis ekspertų nuomone patvirtinti prieš tai gautus rezultatus arba juos paneigti. Taip pat šis metodas turėjo padėti nustatyti pagrindinius trukdžius lizingo rinkai plėstis bei įvertinti ateities perspektyvas. Ekspertinio vertinimo rezultatai parodė, kad, ekspertų nuomone, lizingo rinka ir jos plėtra daro teigiamą įtaką Lietuvos ekonomikai. Lizingo rinka didžiausią teigiamą įtaką Lietuvos ekonomikai daro skatindama tolimesnes investicijas bei greitesnį technologijų įsisavinimą. Kaip mažiausiai svarbus veiksnys nurodytas naujų darbo vietų sukūrimas. Tokia ekspertų nuomonė patvirtino ir koreliacinės regresinės analizės išvadas, nustatyta, kad lizingas daro teigiamą įtaką Lietuvos ekonomikai bei silpniausias veiksnys abiejų metodų atveju – naujų darbo vietų sukūrimas arba kitaip nedarbo lygio mažinimas. Ekspertinio tyrimo rezultatai taip pat parodė, kad lizingas didžiausią įtaką daro transporto sektoriui. Ekspertų nuomone į lizingo rinką įžengiančiai ir joje norinčiai įsitvirtinti bendrovei padėtų pigūs piniginiai resursai taip pat išskirtinių, kompleksinių lizingo produktų pasiūla bei operatyvumas, greitas finansavimo atsakymo pateikimas.

Pagrindiniais trukdžiais stabdančiais Lietuvos lizingo rinkos plėtrą įvardinta lizingo bendrovių konkurencija bei pati Lietuvos rinka, kuri yra nedidelė ir pakankamai rizikinga. Vertinant lizingo rinkos plėtros galimybes, daugumos ekspertų nuomone, tikėtina, kad tiek šiais, tiek artimiausiais metais Lietuvos lizingo rinka didės.

Taigi remiantis sudarytu lizingo rinkos įtakos Lietuvos ekonomikai modeliu ir gautais atliktų analizių rezultatais, galime tvirtai teigti, kad suformuluota darbo hipotezė, kad „*Lizingo rinkos plėtra daro teigiamą įtaką Lietuvos ekonomikai*“ yra teisinga.

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

1. Atlikus mokslinės literatūros analizę nustatyta, kad lizingo paslaugą galima apibrėžti kaip galimybę naudoti turtą neturint jo nuosavybės, kai tą turtą nuperka lizingo bendrovė (išorinis finansuotojas), o už nupirktą turtą atsiskaitoma per keletą metų kol galioja lizingo sutartis, mokant tam tikro dydžio įmokas. Lizingo paslaugos tipų analizė parodė, kad patys populiariausi tipai - finansinis bei veiklos lizingas, be šių taip pat egzistuoja grįžtamasis, tarptautinis, tiesioginis lizingas bei lizingas su skolintu kapitalu.

2. Mokslinės literatūros analizė siekiant nustatyti lizingo paslaugos privalumus ir trūkumus parodė, kad lizingas yra tikrai patraukli paslauga tiek įmonėms, tiek privatiems asmenims bei lizingo teikėjams. Lizingas suteikia galimybę pagrįstai planuoti piniginius srautus įmonėje, išsaugoti kapitalo dalį, taip nestabdant tolimesnių įmonės investicijų bei plėtros planų. Lizingas dalinai apsaugo tiek nuo infliacijos, tiek nuo turto senėjimo. Lizinguojantis galima pasinaudoti tam tikromis mokestinėmis lengvatomis bei paprastesne apskaita. Nors lizingo laikotarpiu ir yra tam tikrų apribojimų turto pardavimui, tačiau reikėtų įvertinti tai, kad lizingo paslauga dažniausiai naudojama siekiant turtą naudoti įmonės veikloje, o ne parduoti.

3. Teorinis lizingo rinkos įtakos šalių ekonomikoms vertinimas parodė, kad lizingas turi didelę reikšmę ekonomikai ir jos augimui. Mokslininkų, nagrinėjančių lizingo rinkos įtaką ekonomikai, darbų analizė parodė, kad lizingo reikšmė ekonomikai atsiskleidžia per naujų bei mažų įmonių prizmę. Šioms įmonėms lizingas neturint didelio pradinio kapitalo suteikia galimybę įsigyti modernią įrangą ar technologijas, kas padeda konkuruoti, teikti paslaugas atsižvelgiant į kliento poreikius bei sėkmingai veikti. Lizingas taip pat pagerina bei pagreitina naujų technologijų, technologinių sprendimų įsisavinimą. Lizingo sektoriaus plitimas padeda skatinti bendrąsias investicijas, kurios galiausiai padeda ekonomikai augti. Be to, lizingas turi teigiamą įtaką ir užimtumui. Didėjantis lizingo poreikis skatina lizingo įmonių kūrimąsi bei plėtrą, didėjančios investicijos lizingo forma lemia verslo plėtrą. Šios priežastys lemia naujų darbo vietų įmonėse kūrimą.

4. Atlikus Lietuvos lizingo rinkos plėtros analizę Lietuvoje, paaiškėjo, kad lizingo rinka šiuo metu turi dideles galimybes plėstis. Tokią išvadą galima daryti atsižvelgiant į istorinę lizingo rinkos apimtį, pakankamai stabilų naujų sutarčių vertės augimą pastaraisiais metais, jaučiamą vis didesnį lizingo poreikį bei gerėjančias ekonomines prognozes. Taip pat stebint Lietuvos lizingo rinką nustatyta, kad vyraujantis lizingo tipas yra finansinis lizingas, analizuojant lizingo portfelio struktūrą, pastebėta, kad didžiausią dalį jame sudaro kelių transporto priemonių lizingas, nedaug atsilieka lengvųjų automobilių, pramoninės įrangos ir įrengimų lizingas. Žvelgiant į lizingo rinkos

pasiskirstymą, pagal lizingo įmonių užimamą dalį, aiškus lyderiai „SEB lizingas“ ir „Swedbank“ grupės lizingo įmonės Lietuvoje.

5. Lietuvos lizingo rinkos su užsienio lizingo rinkomis lyginamoji analizė parodė, kad Lietuva iki 2009 m. turėjo didžiausią lizingo portfelį bei pasirašydavo daugiausiai naujų sutarčių per metus lyginant su kitomis Baltijos šalimis. Tačiau po 2009 m. lyderės pozicija buvo užleista, Lietuvą aplenkė Estija, su Latvija skirtumas šiuo metu yra labai nedidelis. Visų Baltijos šalių lizingo portfelis traukiasi, bet teigiamai nuteikiantis veiksnys yra didėjanti naujai pasirašomų sutarčių vertė per metus. Lyginant lizingo rinkos paplitimo rodiklį, nustatyta, kad Lietuvoje šis santykis yra aukštas. Lyginant su valstybėmis, kurios 2010 m. pirmavo pasaulyje pagal naujai pasirašomų sutarčių vertę, tai antras didžiausias lizingo rinkos paplitimo rodiklis. Šis santykis rodo pakankamai didelę lizingo paslaugos reikšmę Lietuvos ekonomikai.

6. Koreliacinės bei vienmatės ir daugiamatės regresinės analizės rezultatai parodė, kad lizingo rinka įtakoja tiek Lietuvos bendrąjį vidaus produktą, tiek tiesiogines užsienio investicijas, tiek nedarbo lygį šalyje. Tarp lizingo rinkos ir bendrojo vidaus produkto bei tiesioginių užsienio investicijų apskaičiuotas teigiamas koreliacijos koeficientas parodė, kad didėjant lizingo rinkai didėjant ir kiti du veiksniai didėja, lizingo rinkai traukiantis ir kitu du veiksniai traukiasi. Vertinant ryšį tarp lizingo rinkos ir nedarbo lygio gautas neigiamas koreliacijos koeficientas, tai reiškia, kad didėjant lizingo rinkai nedarbo lygis mažėja ir atvirkščiai. Lyginant vienmačių koreliacinių regresinių analizių lygčių rezultatus nustatyta, kad lizingo rinka stipriausiai įtakoja bendrąjį vidaus produktą, mažiausiai nedarbo lygį. Gauti koreliacinės regresinės analizės rezultatai leidžia teigti, kad lizingo rinka įtakodama Lietuvos BVP, tiesiogines užsienio investicijas bei nedarbo lygį, turi įtaką ir Lietuvos ekonomikai.

7. Ekspertinio vertinimo rezultatai parodė, kad lizingo paslauga ir jos plitimas daro teigiamą įtaką Lietuvos ekonomikai. Lizingo rinka didžiausią teigiamą įtaką Lietuvos ekonomikai daro skatindama tolimesnes investicijas bei greitesnę technologijų įsisavinimą. Lizingas didžiausią įtaką daro transporto sektoriui. Į lizingo rinką įžengiančiai ir joje norinčiai įsitvirtinti bendrovei padėtų pigūs piniginiai resursai taip pat išskirtinių, kompleksinių lizingo produktų pasiūla bei operatyvumas, greitas finansavimo atsakymo pateikimas. Pagrindiniais trukdžiais stabdančiais Lietuvos lizingo rinkos plėtrą įvardijama lizingo bendrovių konkurencija bei pati Lietuvos rinka, kuri yra nedidelė ir pakankamai rizikinga. Vertinant lizingo rinkos plėtros galimybes, daugumos ekspertų nuomone, tikėtina, kad tiek šiais, tiek artimiausiais metais Lietuvos lizingo rinka didės.

8. Remiantis sudarytu lizingo rinkos įtakos Lietuvos ekonomikai modeliu ir gautais atliktų analizių rezultatais, galime tvirtai teigti, kad suformuluota darbo hipotezė: Lizingo rinkos plėtra daro teigiamą įtaką Lietuvos ekonomikai yra teisinga.

Pasiūlymai:

Įsitikinus teigiama lizingo rinkos įtaka Lietuvos ekonomikai suformuluoti pasiūlymai bus pagrįste nukreipti į lizingo rinkos plėtrą. Lizingo rinkos plėtra, kaip jau išsiaiškinome padės sėkmingai vystytis šalies ūkiui.

1. Lietuvos lizingo kompanijų vadovai, žinodami lizingo paslaugos įtaką ir reikšmę šalies ūkiui, galėtų šią informaciją panaudoti kaip argumentą siekdami palankių sprendimų iš valdžios institucijų, kurie padėtų jų kompanijoms plėstis ir užimti didesnę rinkos dalį.

2. Naujos bei nedidelės lizingo kompanijos norėdamos įsitvirtinti arba padidinti savo rinkos dalį turėtų pasistengti gerinti savo įvaizdį bei įrodyti patikimumą, pasiūlyti greito ar net labai greito atsakymo dėl finansavimo galimybę savo klientams.

3. Lietuvos Bankas turėtų išleisti lankstesnes finansavimo suteikimo taisykles lizingo kompanijoms. Naujose taisyklėse turėtų būti suteikiama galimybė svarstant finansavimo klausimą prisirišti ne tik prie dabartinių pajamų ir išlaidų santykio, bet leidžiama kiekvieną klientą vertinti individualiai.

Darbo autoriaus nuomone, svarbu tęsti lizingo rinkos įtakos Lietuvos ekonomikai tyrimus panaudojant naujus metodus. Patvirtinus gautus šio darbo rezultatus, turėtų būti atliekamos tolimesnės mokslinės studijos siekiant užtikrinti sėkmingą Lietuvos lizingo rinkos ateitį.

LITERATŪRA

1. **Akimov A. et al.** Finance-Growth Nexus: Evidence fom Transition Economies // University of New England School of Economics, 2006, no. 2006-5, p.1-25 – ISSN 1442-2980. <http://www.une.edu.au/business-school/working-papers/economics/1999-2007/econ-2006-5.pdf> [žiūrėta 2012 10 20]
2. **Alam H. M. et al.** Financial Performance of Leasing Sector. The Case of Pakistan // Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business. – 2011, vol. 2, no. 12, p. 339-345. - ISSN 20737122.
3. **Backé P., Zumer T.** Developments in Credit to the Private Sector in Central and Eastern European EU Member States: Emerging from Financial Repression – A Comparative Overview // Focus on European Economic Integration, 2005, No. 2, p. 83-109. http://www.oenb.at/en/img/feei_2005_2_monitor_tcm16-33340.pdf [žiūrėta 2012 10 20].
4. **Balkevičius A.** Finansų sektoriaus raidos įtaka ūkio plėtrai // Business Systems and Economics. – 2012, No. 2 (2), p. 82-94. – ISSN 2029-8234
5. **Baršauskas P. ir kt.** Kredito rizikos pasireiškimo lizingo sektoriuje specifika ir vertinimo problemos // Organizacijų vadyba: Sisteminiai tyrimai. – 2007, Nr. 41, p. 19-34. – ISSN 1392-1142.
6. **Beuselinck C.** The Economic Impact Of Leasing // Gent University: Draft Working Paper – 2000, p. 4-5.
7. **Biagi P.** The Leasing Market in Europe Compared with some Macro-Economical Indicators: an Empirical Anlysis // Leseurope Working Papers. – 1999.
8. **Contino R. M.** Complete Equipment-leasing Handbook : A Deal Maker's Guide With Forms, Checklists, and Worksheets. – New York: Amacom, 2002. – 505 p. – ISBN 9780814426753.
9. **Dainauskienė, I.** Lizingas // Vadovams apie valdymą ir ekonomiką. – 1996, Nr. 1, p. 5.
10. **Danys A., Milašauskas T.** Lizingas. – Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas, 2000. – 161 p.
11. **Deo P.** Cross-Border Lease Financing with Japanese Leveraged Leases // The Journal of Structured Finance. – 2008, vol. 13, no. 4: p. 36-48.
12. **Drakos K.** Assessing the Success of Reform in Transition Banking 10 Years Later: an Interest Margins Analysis // Journal of Policy Modeling, 2003, vol.25, iss.3, p. 309-317. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0161893803000279> [žiūrėta 2012 10 21].
13. **European Bank for Reconstruction and Development.** Transition report 2006, 2006. <http://www.ebrd.com/downloads/research/transition/TR06.pdf> [žiūrėti 2012 10 21].

14. **Fink G. et al.** Importance of Financial Sectors for Growth in Accession Countries // European Finance Asociacion Annual Meeting, 2005, p. 1-34. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=676321 [žiūrėta 2012 10 20].
15. **Fink G. et al.** The Finance-Growth Nexus: Market Economies vs. Transition Countries // EuropeInstitute Working Papers, 2005, No. 64, p. 1-46. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=863424 [žiūrėta 2012 10 21]
16. **Fleming M.** The Leasing Industry's Impact on the Economy // Equipment Leasing and Finance Asociacion ELT Magazine. – 2004, p. 19-25. http://www.elfaonline.org/cvweb_elfa/Product_Downloads/ACF606.pdf [žiūrėta 2012 10 15].
17. **Galič P. K., Funarič M. R.** Development Of Leasing In Transitional Economies // Conference Proceedings: International Conference of the Faculty of Economics Sarajevo (ICES). – 2008, p. 1-12.
18. **Gallardo J.** Leasing to Support Small Businesses and Microenterprises // World Bank Working Paper. – 1997, p. 1-39. <http://practicalaction.org/microleasing/docs/gallardo.pdf> [žiūrėta 2012 06 16]
19. **Gazman V.** Arrhythmia of the Leasing Market // Problems of Economic Transition. – 2011, vol. 54, no. 2, p. 60-74. - ISSN 1061–1991.
20. **Goremykin, V.A.** Leasing. – Moscow: Filin, 2009. – 944 p. – ISBN 5-9216-20020056.
21. **Grönlund et al.** Corporate Real Estate Sale and Leaseback Effect: Empirical Evidence from Europe // European Financial Managent. – 2008, vol.14, no. 4, p. 820-843. – ISSN 1354-7798.
22. **Hagmayr B., Haiss P.,** Financial Sector Development and Economic Growth – Evidence for Southeastern Europe // Impacts of Foreign Direct Investments on Banking Sectors in South East European Countries. – 2007, p. 7-29. – ISBN 978-954-9359-30-5. <http://pdc.ceu.hu/archive/00004040/01/OeNB.pdf> [žiūrėta 2012 10 20]
23. **Hepp J., Gupta R.** Preparing for New Lease Accounting // Financial Executive. – 2010, vol. 26, p. 49-53.
24. **International Dictionary of Finance, 4th Edition.** – New York, 2003, 287 p. – ISBN 9781861974785.
25. **International Finance Corporation.** Financial Leasing in Russia: Market Survey 2001–2002. – 2002, p. 122.
26. **Yang J.** The Research on Financial Leasing and China's Small Micro Enterprises // International Business and Management, 2012, vol. 5, no. 1, p. 33-37. – ISSN 1923-8428.
27. **Jaffee D., Levonian, M.** The Structure of Banking Systems in Developed and Transition Economies // European Financial Management, 2000, vol. 7, no.2, p. 161-181. <http://faculty.haas.berkeley.edu/jaffee/papers/Levonian.pdf> [žiūrėta 2012 10 21].

28. **Jurgutytė J.** Lizingas: apie viską iš pradžių // Perspektyva. – 2003, Nr. 1, p. 2.
http://www.lja.lt/naujas/absolventu_klubas/perspektyva/1_nr/NR1.pdf [žiūrėta 2012 06 13]
29. **Kichler E., Haiss P.** Leasing and Economic Growth – Evidence for Central and South Europe // Europeinstitut Working Papers. – 2009, No. 80, p. 3-39.
<http://epub.wu.ac.at/420/1/document.pdf> [žiūrėta 2012 10 26].
30. **Kiplinger Washington Editors.** Raising Capital Kiplinger Washington Editors. – Washington: Kiplinger Washington Editors, 2003, p. 131-156.
31. **Kirkby A.** Time to Bring in the Specialists // Central European. – 1999, nr. 1.
32. **Koh P.** Leasing gives Loans a Run for their Money // Euromoney, 2006, no. 450, vol. 37, p. 90-92. <http://library.agri-bank.com/pdfTemp/A5208.pdf> [žiūrėta 2012 10 21].
33. **Koivu T.**, Do efficient banking sectors accelerate economic growth in transition countries? // Discussion Papers, 2002, No. 14, p. 1-28.
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1015710 [Žiūrėta 2012 10 21].
34. **Leaseurope.** European Leasing. A Joint Leaseurope and KPMG's Asset Finnace Tax Network Publikation, 2012.
[http://www.kpmg.com/TH/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/2012/Tax/European_Leasing\(secured\)FINAL.pdf](http://www.kpmg.com/TH/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/2012/Tax/European_Leasing(secured)FINAL.pdf) [žiūrėta 2012 11 09].
35. **Lietuvos Respublikos Susisiekimo ministerija.** Transporto sektoriaus plėtra – dinamiško ekonominio augimo garantas: Pristatymas, 2008.
http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/es_biudzeto_perziura/Transporto_sektoriaus_pletra.pdf [žiūrėta 2012-11-25]
36. **Mazūre G.** Leasing Development and Dynamics in the World and Europe // Economic Science For Rural Development. – 2009, no. 18, p. 78-87.
37. **Mehl A. et al.** Financial sector development in South-Eastern Europe: Quality matters // Financial Development, Integration and Stability. Evidence from Central, Eastern and South-Eastern Europe. - 2006, p. 186-203. - ISBN 978-1-84542-967-6.
38. **Moutot P. et al.** The Role of other Financial Intermediaries in Monetary and Credit Developments in the Euro Erea // ECB Occasional Paper Series. – 2007, No. 75, p. 1-61. – ISSN 1725-6534. <http://www.ecb.int/pub/pdf/scpops/ecbocp75.pdf> [žiūrėta 2012 10 21].
39. **Nemati A., Nemati Y.** Leasing and a Comparison between the Different Lease Rental Calculations in Iran // International Journal of Business and Management. – 2012, vol. 7, no. 8, p. 80-87.
40. **Pabedinskaitė A. ir kt.** Kiekybiniai sprendimų metodai. I dalis. Koreliacinė regresinė analizė. Prognozavimas: mokomoji knyga. – Vilnius: Technika, 2009, - 104 p. – ISBN 978-9986-05-891-5.

41. **Pakhtusov V., Bay D.** Leasing in Russia: A Case Study // Journal of International Financial Management and Accounting. – 2006, vol. 17, p. 140-159.
42. **Platek M.** Financial Sector Development and Economic Growth in Transition Countries: Dissertation: Socialwissenschaften, Wirtschaftswissenschaften – Bamberg: Hochschule fur Wirtschafts-Rechts- und Sozialwissenschaften, 2002, 295 p.
43. **Pukėnas K.** Sportinių tyrimų duomenų analizė SPSS programa: mokomoji knyga – Kaunas: LKKA, 2004. – 287 p. – ISBN 9986-569-UDK
44. **Rudzkienė V. E.** Valdžia piliečiams: plėtros gairių Lietuvai nustatymas naudojant ateities įžvalgų metodologiją: Taikomasis mokslinis tyrimas / Užsakovas: Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas, 2008. http://www.egov.lt/uploads/file/EVPGL_Ataskaita_2008_santrauka_psl.doc [žiūrėta 2012 – 10 – 29].
45. **Rudzkienė V.** Socialinė statistika: vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2005, 260 p. – ISBN 9955-19-002-7.
46. **Tidikis R.** Socialinių mokslų tyrimų metodologija: vadovėlis. – Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras, 2003, 626 p. – ISBN 9955-563-26-5.
47. **Tolbert S. H., Wood C. P.** Leasing vs. Owning a Medical Office: An Analytical Model // Journal Of Health Care Finance. – 2007, vol. 34, p. 71-80.
48. **Treigienė D.** Investicijos: mokomoji knyga. – Vilnius: Technika, 2010. – 78 p. – ISBN 978-9955-28-584-7.
49. **Ünalmsis D.** The causality between financial sector development and economic growth: the case of Turkey // Research Department Working Papers of the Central Bank of Turkey, 2002, no 3, p. 1-11. <http://www.tcmb.gov.tr/research/work/wp6.pdf> [žiūrėta 2012 10 21].
50. **Wang L.** A Legal Analysis of Financial Leasing // Cross – Cultural Communication. – 2011, no. 2, vol. 7, p. 131-137. – ISSN 1923-6700.
51. **White E.** Global Asset Leasing Market Rebounds in 2010 with another stellar performance from China // White Clarke Global Leasing Report, 2012, p. 1-7. <http://www.fleetnews.co.uk/files/wly2012-abridged.pdf> [žiūrėta 2012 10 31].
52. **Bendrasis vidaus produktas (BVP).** Požymiai: metai. <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1366> [žiūrėta 2012 11 06].
53. **Estonian Leasing Association.** Estonian Leasing Market Statistics. <http://www.liisingliit.ee/leht.php?pgID=108&&lang=eng> [žiūrėta 2012 11 08].
54. **Fuks E.** G.Nausėda: Lietuvos ekonomika grįžo į 2005–2008 m. <http://verslas.delfi.lt/business/gnauseda-lietuvos-ekonomika-grizo-i-20052008-m.d?id=57071393> [žiūrėta 2012 06 21].

55. **GPD – Gross Domestic Product.** Countries GPD. <http://www.datosmacro.com/en/gdp> [žiūrėta 2012 11 09].
56. **Latvijas Statistika.** Leasing and Factoring portfolio. <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp> [žiūrėta 2012 11 09]
57. **Leaseurope.** The Voice of Leasing and Automotive Rental in Europe, 2011 <http://www.leaseurope.org/uploads/documents/stats/European%20Leasing%20Market%202011.pdf> [žiūrėta 2012 11 09]
58. **Leaseurope.** The Voice of Leasing and Automotive Rental in Europe, 2010 <http://www.leaseurope.org/uploads/documents/stats/European%20Leasing%20Market%202010.pdf> [žiūrėta 2012 11 09]
59. **Leaseurope.** The Voice of Leasing and Automotive Rental in Europe, 2009 <http://www.leaseurope.org/uploads/documents/stats/European%20Leasing%20Market%202009.pdf> [žiūrėta 2012 11 09]
60. **Leaseurope.** The Voice of Leasing and Automotive Rental in Europe, 2008 [žiūrėta <http://www.leaseurope.org/uploads/documents/stats/European%20Leasing%20Market%202008%283%29.pdf>] [žiūrėta 2012 11 09]
61. **Leaseurope.** The Voice of Leasing and Automotive Rental in Europe, 2007 <http://www.leaseurope.org/uploads/documents/stats/2007%20European%20Leasing%20Market%20abridged.pdf> [žiūrėta 2012 11 09]
62. **Lietuvos bankų asociacija.** Lizingo istorija. <http://www.lba.lt/go.php/lizingas> [žiūrėta 2012 06 19].
63. **Lizingo ir faktoringo portfelio ataskaita.** Požymiai: tūkstančiais litų. http://www.lba.lt/go.php/lit/Lizingo_ir_faktoringo_portfelio_ataskait/2271 [žiūrėta 2012 06 20]
64. **Lizingo portfelio struktūra.** Požymiai: tipas, turto rūšis. http://www.lba.lt/go.php/lit/Lizingo_portfelio_struktura/2275 [žiūrėta 2012 06 20]
65. **Lizingo statistika iki 2009 m.** Požymiai: tipas, rūšis, tūkst. Lt. http://www.lba.lt/go.php/lit/Lizingostatistikaiki_2009_m/1948 [žiūrėta 2012 11 02]
66. **Naujai pasirašytų lizingo sutarčių vertė.** Požymiai: tūkstančiai litų. http://www.lba.lt/go.php/lit/Naujai_pasirasytu_lizingo_sutarciau_verte/2278 [žiūrėta 2012 06 20]
67. **Nedarbo lygis.** Požymiai: metai. <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1366> [žiūrėta 2012 11 08].
68. **Tiesioginės užsienio investicijos metų pabaigoje.** Požymiai: Tiesioginės užsienio investicijos tūkstančiais litų. <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1366> [žiūrėta 2012 11 07].

Zabitis L. Lizingo rinkos įtakos Lietuvos ekonomikai vertinimas/ Finansų rinkų magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. I.Mačerinskienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2012. – 84 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe įvertinta lizingo rinkos įtaka Lietuvos ekonomikai. Pirmoje darbo dalyje apžvelgiama lizingo samprata ir ištakos, įvardijami pagrindiniai lizingo tipai, apžvelgiami pagrindiniai lizingo privalumai ir trūkumai, atliekamas teorinis lizingo paslaugos reikšmės ekonomikai vertinimas bei trumpai apžvelgiama Lietuvos lizingo rinka. Antroje darbo dalyje sudaromas teorinis lizingo rinkos įtakai Lietuvos ekonomikai įvertinti modelis, aprašomi pagrindiniai darbe naudojami tyrimo metodai. Remiantis sudarytu modeliu atliekamas pirmas modelio etapas – įvertinamos Lietuvos lizingo rinkos įvertinamos kitimo tendencijos 1998 – 2011 m., Lietuvos lizingo rinka vertinama užsienio lizingo rinkų kontekste. Trečioje darbo dalyje atliekami likę du antrame skyriuje sudaryto modelio etapai: koreliacinė regresinė analizė siekiant išsiaiškinti ryšį bei priklausomybę tarp lizingo rinkos ir bendrojo vidaus produkto, tiesioginių užsienio investicijų, nedarbo lygio bei ekspertinis vertinimas. Ekspertinis vertinimas padeda patvirtinti arba paneigti koreliacinės regresinės analizės rezultatus bei išsiaiškinti ekspertų nuomonę apie lizingo rinkos įtaką Lietuvos ekonomikai, nustatyti pagrindines priežastis trukdančias lizingo rinkai plėstis bei įvertinti lizingo rinkos plėtros galimybes. Pabaigoje pateikiamos išvados ir pasiūlymai, kaip užtikrinti Lietuvos lizingo rinkos plėtrą.

Pagrindiniai žodžiai: lizingo rinka, įtaka ekonomikai, finansinis lizingas, veiklos lizingas, paslaugos plėtra.

Zabitis L. Leasing market influence on economy of Lithuania / Master's Work in Finance Markets. Supervisor prof. dr. I. Mačerinskienė. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2012. – 84 p.

ANOTATION

The Master's work analyses and evaluates leasing market influence on the Lithuanian economy. The first part gives an overview of the leasing concept and development, identifies the main types of leasing, gives an overview of the main advantages and disadvantages of leasing, performs theoretical leasing market influence on the economy and presents a brief overview of the Lithuanian leasing market. In the second part of the work is formed Theoretical model that helps to assess leasing market influence on the Lithuanian economy. In use of the model we will perform the first phase of the model - Lithuanian Leasing Market 1998 - 2011 m. analysis, changes in trends, and also view of Lithuanian leasing market in the context of foreign leasing markets. In the third part of the work we will carry out for the remaining two in the second section comprising model phases: Correlation and regression analysis to clarify the relationship of dependence between the leasing market and gross domestic product, foreign direct investment, unemployment and expert evaluation. Expert assessment helps to confirm or deny the correlation and regression analysis results, to find out the opinion of experts on the leasing market influence on the Lithuanian economy, identify the root causes hindering the leasing market to expand and evaluate the leasing market development opportunities. Finally we will present conclusions and recommendations on how to ensure the Lithuanian leasing market development.

Key words: the leasing market, the impact on the economy, financial leasing, operational leasing services development.

Zabitis L. Lizingo rinkos įtakos Lietuvos ekonomikai vertinimas/ Finansų rinkų magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. I.Mačerinskienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2012. – 84 p.

SANTRAUKA

Finansų rinkų magistro darbas yra aktualus, nes ne tik apžvelgia lizingo sampratą ir ištakas, įvardija pagrindinius lizingo tipus, privalumus ir trūkumus, bet ir įvertina poveikį ekonomikai. Teorinėje dalyje be jau išvardintų lizingo aspektų atliekamas teorinis lizingo paslaugos reikšmės ekonomikai vertinimas. Metodinėje darbo dalyje sudaromas teorinis lizingo rinkos įtakai Lietuvos ekonomikai įvertinti modelis. Analitinėje dalyje remiantis sudarytu modeliu įvertinamos Lietuvos lizingo rinkos kitimo tendencijos 1998 – 2011 m., Lietuvos lizingo rinka vertinama užsienio lizingo rinkų kontekste. Po to atliekama koreliacinė regresinė analizė bei ekspertinis vertinimas.

Darbe iškeliamą problema - kokią įtaką lizingo rinka daro Lietuvos ekonomikai? Tyrimo objektas – Lietuvos lizingo rinka. Darbo tikslas - išanalizavus lizingo rinkos poveikio šalies ekonomikai teorinius aspektus, sudaryti lizingo rinkos įtakos šalies ekonomikai įvertinimo modelį ir juo remiantis nustatyti lizingo rinkos poveikį Lietuvos ekonomikai. Norint pasiekti darbo tikslą iškelti trys uždaviniai: pateikti lizingo paslaugos privalumus, trūkumus, reikšmę ekonomikai; nustatyti Lietuvos lizingo rinkos padėtį pasauliniame kontekste; įvertinti lizingo rinkos įtaką Lietuvos ekonomikai, bei suformuluota hipotezė - lizingo rinkos plėtra daro teigiamą įtaką Lietuvos ekonomikai. Darbe naudoti metodai: mokslinės literatūros analizė, lyginamoji ir vertinamoji analizė, statistinė duomenų analizė, apibendrinimo metodas, koreliacinė regresinė analizė bei anketinė apklausa, kurios pagalba atliekamas ekspertinis vertinimas.

Remiantis sudarytu teoriniu modeliu siekiant įvertinti lizingo rinkos įtaką Lietuvos ekonomikai buvo nustatyta kad lizingo rinka šiuo metu turi dideles galimybes plėstis. Tokią išvadą galima daryti atsižvelgiant į istorinę lizingo rinkos apimtį, pakankamai stabilų naujų sutarčių vertės augimą pastaraisiais metais. Lyginant lizingo rinkos paplitimo rodiklį, nustatyta, kad Lietuvoje šis santykis yra Lyginant su valstybėmis, kurios 2010 m. pirmavo pasaulyje pagal naujai pasirašomų sutarčių vertę, tai antras didžiausias lizingo rinkos paplitimo rodiklis. Šis santykis rodo pakankamai didelę lizingo rinkos reikšmę Lietuvos ekonomikai. Koreliacinės bei regresinės analizės rezultatai parodė, kad lizingo rinka įtakoja tiek Lietuvos bendrąjį vidaus produktą, tiek tiesiogines užsienio investicijas, tiek nedarbo lygį šalyje. Ekspertinio vertinimo rezultatai patvirtino, kad lizingo rinka ir jos plitimas daro teigiamą įtaką Lietuvos ekonomikai. Lizingo paslauga didžiausią teigiamą įtaką Lietuvos ekonomikai daro skatindama tolimesnes investicijas bei greitesnį technologijų įsisavinimą. Remiantis atliktų analizių rezultatais iškelta darbo hipotezė buvo patvirtinta.

SUMMARY

Zabitis L. Leasing market influence on economy of Lithuania / Master's Work in Finance Markets. Supervisor prof. dr. I. Mačerinskienė. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2012. – 84 p.

Financial Markets Master's thesis is relevant because there is not only overview of leasing concept and development, the main leasing types, advantages and disadvantages, but also consider the leasing market impact on the economy. In the theoretical part in addition to the following aspects of the leasing, there is performed theoretical leasing market influence on the economy. In methodological part of the work is concluded theoretical model that helps to assess leasing market influence on the Lithuanian economy. In the analytical part we will use the theoretical model to analyze Lithuanian Leasing Market 1998 - 2011 m., view changes in trends, and also rate Lithuanian leasing market in the context of foreign leasing markets. After this we will carry out correlation and regression analysis and expert evaluation.

The research problem – what kind of influence the leasing market is doing to economy of Lithuania? The object of research - Lithuanian leasing market. Research goal - to analyze the leasing market impact on the economy theoretical aspects, to conclude a model, which helps to assess leasing market influence on the Lithuanian economy and according this model determine the leasing market influence on the Lithuanian economy. In order to achieve the objective of the work has three tasks: to provide leasing services, advantages, disadvantages, economic value, determine the Lithuanian leasing market position in the global context and assess the leasing market power in the Lithuanian economy. Also there is formulated a research hypothesis - leasing market development has a positive impact on the economy of Lithuania. Methods used in this work: the scientific literature review, comparative and evaluative analysis, statistical data analysis, aggregation method, correlation and regression analysis and a questionnaire survey conducted to help expert evaluation.

Based on a theoretical model that helps to assess leasing market influence on the Lithuanian economy has been found that the leasing market currently has a great potential for expansion. Such a conclusion may be drawn from the historical scope of the leasing market and a fairly stable growth of the value of new contracts in recent years. Comparing the leasing market prevalence rate found that in Lithuania the ratio is high and ahead of nine of the ten largest leasing markets in the world. Correlation and regression analysis showed that the leasing market is influenced by both the Lithuanian gross domestic product and foreign direct investment, and the unemployment rate in the country. Expert evaluation confirmed that the leasing service has a positive impact on the economy of Lithuania. Based on the results of the performed analyzes the research hypothesis was confirmed.

PRIEDAI

1 PRIEDAS**INFORMACIJA APIE LIZINGO STATISTIKĄ IKI 2009 METŲ**

Rašyto laiško tekstas, išsiųstas Lietuvos Bankų asociacijai 2012 06 19:

Laba diena,

Šiuo metu rašau magistrinį darbą tema "Lizingo įtaka Lietuvos ekonomikos augimui". Norint atlikti praktinę dalį man reikėtų ketvirtinių lizingo portfelio duomenų. Tokius duomenis nuo 2009 m. radau nesunkiai, bet ankstesnių laikotarpių yra pateikiami tik metiniai. Galbūt galima gauti ankstesnių metų ketvirtinius duomenis, kad savo darbe galėčiau atlikti regresinę bei koreliacinę analizes? Būčiau labai dėkingas.

Pagarbiai,

Laimonas Zabitis

Kadangi atsakymo į šį laišką nesulaukta, 2012 10 16 išsiųstas dar vienas laiškas Lietuvos bankų asociacijai:

Laba diena,

Laišką Jums rašau jau antrą kartą, nes negavau atsakymo. Esu Mykolo Romerio universiteto finansų rinkų magistro studentas. Rašau magistrinį darbą tema "Lizingo įtaka Lietuvos ekonomikos augimui". Norint atlikti praktinę dalį man reikėtų ketvirtinių lizingo portfelio duomenų. Tokius duomenis nuo 2009 m. radau nesunkiai, bet ankstesnių laikotarpių yra pateikiami tik metiniai. Galbūt galima gauti ankstesnių metų ketvirtinius duomenis, kad savo darbe galėčiau atlikti regresinę bei koreliacinę analizes? Būčiau labai dėkingas.

Pagarbiai,

Laimonas Zabitis

Gautas atsakymas:

Laba diena,

Dėkojame už Jūsų kreipimąsi.

Norėtume Jus informuoti, kad ankstesnius duomenis rinko Lietuvos lizingo asociacija. Ją panaikinus, šią funkciją nuo 2009 m. atlieka Lietuvos bankų asociacija. Apgailestaujame, tačiau iki 2009 m. duomenis turime tik metinius.

Pagarbiai

Laura Ladygaitė

Lietuvos bankų asociacija

2 PRIEDAS

EKSPERTINIO VERTINIMO ANKETA

Gerb. eksperte,

Esu Mykolo Romerio Universiteto Finansų rinkų magistro specialybės studentas ir rašau baigiamąjį magistro darbą tema „**Lizingo rinkos įtakos Lietuvos ekonomikai vertinimas**“. Darbe atliekamas tyrimas, kurio tikslas išsiaiškinti lizingo rinkos Lietuvoje plėtros galimybes, rinkos įtaką Lietuvos ekonomikai.

Ekspertinis vertinimas vykdomas anonimiškai, todėl atsakymai į klausimus bus analizuojami tik apibendrinta forma. Būčiau labai dėkingas, jeigu nuoširdžiai atsakytumėte į žemiau pateiktus klausimus.

Jūsų atsakymai padės atlikti išsamų tyrimą ir pasiekti naudingų rezultatų tiriant Lietuvos lizingo rinką bei įvertinant jos įtaką Lietuvos ekonomikai.

LIZINGO RINKOS ĮTAKA LIETUVOS EKONOMIKAI

1. Kokią įtaką, Jūsų nuomone, lizingo rinka ir jos plėtra daro Lietuvos ekonomikai?

Labai teigiamą	☐
Teigiamą	☐
Nedaro įtakos	☐
Neigiamą	☐
Labai neigiamą	☐

2. Jeigu į 1mą klausimą atsakėte, „Labai teigiamą“ ar „Teigiamą“, kaip manote, per kurias veiksnias lizingo rinka turi teigiamą įtaką ekonomikai? (įvertinkite (nuo 1 iki 5) 1 – svarbiausias veiksnys, 5 – turi mažiausią įtaką)

Paprastesnis finansavimo suteikimas naujoms, mažoms įmonėms

Naujų darbo vietų sukūrimas

Tolimesnių investicijų skatinimas

Greitesnis naujų technologijų įsisavinimas, užtikrinant įmonių konkurencingumą

Pardavimų apimtys didinimas

3. Jeigu į 1mą klausimą atsakėte, „Labai neigiamą“ ar „neigiamą“, kaip manote, per kurias veiksnias lizingo rinka turi neigiamą įtaką ekonomikai? (įvertinkite (nuo 1 iki 5) 1 – svarbiausias veiksnys, 5 – turi mažiausią įtaką)

Skatinamas ekonomikos perkaitimas, burbulų formavimasis

Didinama infliacijos rizika

Skatinamas nepamatuotas skolinimasis, sukeliama mokumo krizė

Pervertinimas perkamas turtas sumokant mokesčius, susijusius su lizingo paslauga

Kita

(įrašykite)

4. Kaip Jūs vertinate, kuriam ekonominiam sektoriui Lietuvoje lizingas turi didžiausią įtaką?

Transporto ☐

Pramonės ☐

Žemės ūkio ☐

Mažmeninės ir didmeninės prekybos ☐

Nekilnojamo turto ☐

Kita ☐

(įrašykite)

5. Bendras Lietuvos lizingo portfelis traukiasi. Kaip per pastaruosius metus pasikeitė Jūsų įmonės lizingo portfelis? Jeigu padidėjo, įvardykite pagrindines priemones, kuriomis pavyko tai pasiekti?

Padidėjo ☐

Sumažėjo ☐

Nepakito ☐

Pagrindinės priemonės

(įrašykite)

6. Lietuvoje 11 lizingo įmonių priklauso Lietuvos bankų asociacijai. Realiai veikiančių yra daugiau. Ar, Jūsų nuomone, lizingo rinka Lietuvoje yra pilnai užpildyta?

Taip ☐

Ne ☐

7. Kokios, Jūsų nuomone, galimybės būtų naujai lizingo bendrovei įžengti į Lietuvos lizingo rinką? Ką ji turėtų pasiūlyti vartotojams norint joje įsitvirtinti?

8. Kokie, Jūsų nuomone, pagrindiniai sunkumai, su kuriais susiduria lizingo įmonės plėsdamos savo veiklą?

9. Ar planuojate, kad Jūsų įmonės lizingo portfelis kitais metais augs?

Tikrai taip ☐

Taip ☐

Nei taip nei ne ☐

Ne ☐

Tikrai ne ☐

BENDRA INFORMACIJA APIE EKSPERTĄ

10. Jūsų išsilavinimas (pažymėkite ☒):

Vidurinis ☐

Aukštesnysis ☐

Aukštasis ☐

Magistras ☐

Mokslų daktaras ☐

11. Kiek metų dirbate lizingo srityje?

12. Kiek žmonių dirba Jūsų įmonėje?

13. Kuris iš išvardintų punktų geriausiai apibūdina Jūsų poziciją įmonėje?

Generalinis direktorius ☐

Padalinio vadovas ☐

Projektų vadovas ☐

Vadybininkas ☐

Kita ☐

(įrašykite)

Ačiū už sugaištą laiką ir pateiktus atsakymus